

164512

**SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNDE
AKITMA DEKORUNUN
ARAŞTIRILMASI ve UYGULANMASI**
Leyla KUBAT
Yüksek Lisans Tezi
Eskişehir,2002

**SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNDE
AKITMA DEKORUNUN ARAŞTIRILMASI ve UYGULANMASI**

Leyla KUBAT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Seramik Ana Sanat Dalı**

Danışman:Doç. S.Sibel Sevim

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mart 2002**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNDE AKITMA DEKORUNUN ARAŞTIRILMASI ve UYGULANMASI

Leyla KUBAT

Seramik Ana Sanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2002

Danışman:Doç. S.Sibel Sevim

Neolitik Çağdan (M.Ö.6800) itibaren insanoğlu toprağı biçimlendirmiş ve dekorlamıştır. Seramiğin dekorlanması, seramik sırnın bulunmasından önceki dönemlere rastlar. Dekor uygulamaları insanın parmaklarını bastırarak kullanmasıyla ve seramiği ince uçlu aletler yardımı ile kazması ile başlar. Daha sonra dekorlamada renkli toprakları kullanan insan, giderek astar tekniğine ulaşan dekor yöntemlerini geliştirmiştir. Seramik yüzeyler üzerinde astar tekniklerinden astar akıtma, sgraffitto, mishima, macho, ajur, kesme, oyma, ekleme, sır altı, sır içi ve sır üstü gibi yöntemler uygulamaya başlamışlardır.

Seramik yüzeyler üzerine astarın veya sırnın puar ile akıtılmasıyla, çizgi, nokta, yazı yazma, bitkisel motiflerin uygulanması ve farklı desenlerin oluşturulması şeklinde açıklanan akıtma dekoru tarihte pek çok kültürde kendine has özelliklerle uygulanmıştır. İnsanoğlu seramik yüzeyler üzerinde renklerin birbiriyle karışmasıyla ve özgür desenlerin oluşmasından etkilenecek akıtma dekorunda arayışlara yönelmiştir.

Bu araştırmanın birinci bölümünde seramiğin tanımı ve tarihçesi, seramik dekorunun tanımı ve tarihçesi, seramik yüzeyler üzerinde uygulanan dekor çeşitleri incelenmiştir. İkinci bölümde akıtma dekorunun tanımı, akıtma dekorunun tarihçesi, Anadolu kültüründe akıtma dekorunun görüldüğü merkezler araştırılmıştır. Üçüncü bölümde akıtma dekorunun seramik yüzeyler üzerinde uygulama aşamaları anlatılmıştır. Yapım aşamalarının içerisinde akıtma dekoru

uygulanacak olan ürünün çamurunun hazırlanması, şekillendirilmesi, astarın hazırlanması ve akıtma dekorunun farklı bünyelerde uygulanması, kurutulması, pişirilmesi, sırlanması, akıtma dekorunda kullanılan malzemeler, akıtma dekoruyla çalışan sanatçılar, akıtma dekoru ile ilgili görüş ve değerlendirmeler ele alınmıştır. Araştırmamızın dördüncü bölümü olan son bölümde ise, akıtma dekoru ile ilgili özgün uygulamalar yapılmış ve bu uygulamalar fotoğraflarla gösterilmiştir.

ABSTRACT

With the Neolithic Age, human being started to make forms of clay and to decorate the surfaces of the formed clay. Ceramics parts had been decorated even before the glaze for ceramic decorating was invented. These were the earliest decoration techniques pressing with fingers and scratching the ceramic with a sharp pointed tool. Afterwards men started to use some colored clay and develop techniques leading to slip decorating technique. On ceramics surfaces they used such slip decorating techniques as slip trailing, sgraffito, mishima, macho, cutting, application, under-glaze, in-glaze and on-glaze.

The trailing decoration, explained as making patterns on ceramics surfaces like line, dot, hand writing and vegetal patterns with trailing slip or glaze through a pump and creating different patterns from them, has its own way to be applied in various cultures in history. Impressed with original designs developed by mixing colors on ceramics surfaces, men found themselves in the research for new methods on trailing decoration.

In this research, the first chapter searches definition and history of ceramic, definition and history of ceramic decoration and the designs used on ceramic surfaces. The second chapter includes definition of trailing decoration, history of trailing decoration and the centers the trailing technique has been found in Anatolia culture. The third chapter explains all the steps of trailing decoration on ceramics surfaces. Explanation of these steps includes the information on preparing the clay to be formed and decorated with trailing method, forming the clay, preparing the slip and trailing on various kinds of clays, drying, firing, glazing the clay, materials used for trailing decoration, artists working on trailing technique and opinion on trailing decoration. In the fourth chapter that is the final chapter, are made some original samples of trailing decoration and showed pictures of them.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Leyla KUBAT'ın "Seramik Yüzeyler Üzerinde Akıtma Dekorunun Araştırılması ve Uygulanması" başlıklı tezi 22 Mart 2002 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Seramik Anasanat Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.S.Sibel SEVİM
Üye : Doç.Ayşegül ÖZEN
Üye : Yrd.Doç.Faruk ATALAYER

Prof.Dr.Ömer Zülfi AL TAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Akıtma dekoru ilk olarak M.Ö. 3. yy'ın ikinci yarısında İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde, M.Ö. 6. yy'da Lydia da uygulanmaya başlamıştır. 9. yy Anadolu Selçuklu Döneminde ise, akıtma dekorlu seramikler en belirgin örneklerini vermeye başlamıştır. 9.-15. yy'lar arasında astar akıtma Bizans seramiklerinde özellikle kaselerin üzerinde desenleri dekorlamak için kullanılmıştır. Astar akıtma dekorunun en zengin ve değişik örneklerine 13.-14. yy'da Memluklar Döneminde Mısır da, 16.yy'da İngiltere'de ve Almanya'da görülmeye başlanmıştır. 17.-18.yy'da İngiltere'nin farklı bölgelerinde astarlı ürünler yapan çömlekçiler deri sertliğindeki ürünler üzerine astarı akıtarak veya ince şeritler halinde sıkarak zengin dekorlar yapmışlardır. 19. yy'da endüstri devrimi ile gerilemeye başlayan el sanatları Arts and Crafts ve Bauhaus akımlarıyla tekrar canlandırılmıştır. 20. yy'da bu akımların etkisinde kalan seramik sanatçıları, uygulaması, azalan astar akıtma dekorunu, tekrar gündeme getirmişlerdir.

Bu bölgeler haricinde 15.-20.yy arasında Batı Avrupa ülkelerinde Yunanistan ve Bulgaristan'da akıtma dekoru günlük kullanım eşyalarında görülmüştür. Bu bölgelerde görülen akıtma dekorunun etkileri 19. yy ikinci yarısından itibaren Anadolu'nun Kınık, Mustafakemalpaşa, Çanakkale ve Hacıbaba gibi merkezlerinde görülmeye başlanmıştır. Günümüzde ise, akıtma dekorlu ürünlerin üretimi az da olsa görülmektedir. Seramik kültürümüzde akıtma dekorlarının kaybolması beni bu konuya yöneltmiştir. Bu konuyu daha derinden incelemiş olmamdan ve bu dekorun tekrar gündeme gelmesinden dolayı çok mutluyum.

Bu tezin hazırlanması sırasında kıymetli bilgilerini benimle paylaşan Prof. Zehra ÇOBANLI ve bu konunun ilk araştırmaları sırasında yardımlarını esirgemeyen Doç. Ayşegül TÜREDİ ÖZEN'e ve her türlü sorunuma yardımcı olan ve desteklerini esirgemeyen Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü Hocalarıma, Bozüyük Meslek Yüksek Okulu Hocalarına ve Aileme çok teşekkür ederim. Bu tezi danışman hocam Doç. S.Sibel SEVİM'in yol gösterici ve yönlendirici katkıları ile gerçekleştirebildim. Kendilerine içten teşekkürlerimi sunarım.

Leyla KUBAT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ.....	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERAMİK VE SERAMİK DEKORLARINA GENEL BAKIŞ

1-SERAMİĞİN TANIMI ve TARİHÇESİ.....	2
2-SERAMİK DEKORUNUN TANIMI VE TARİHÇESİ.....	4
3-SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULANAN DEKOR ÇEŞİTLERİ.....	6
3.1-Sır altı dekorları.....	6
3.2-Sır İçi Dekorları.....	7
3.3-Sır Üstü Dekorları.....	9
3.4-Yaş Çamur Üzerine Uygulanan Dekorlar.....	9
3.4.1-Ajur Dekoru.....	10
3.4.2-Parça Ekleme Ve Aplikasyon Dekoru.....	10
3.4.3-Dekorlu Dökümler.....	11
3.4.4-Astar Dekorları.....	11
3.4.4.1-Sgraffito.....	11
3.4.4.2-Mişişima.....	12

3.4.4.3-Alçı kalıp İçine Astar ile Resimleme.....	13
3.4.4.4-Püskürtme Dekorları.....	13
3.4.4.5-Parafin Dekorları.....	13
3.4.4.6-Basit El Dekorları.....	13
3.4.4.7-Macho (Selvi Dekoru).....	14
3.4.4.8-Ebru Görünümlü Astar Dekorları.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

AKITMA DEKORLARININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1-AKITMA DEKORUNUN TANIMI.....	17
2- AKITMA DEKORUNUN TARİHÇESİ.....	19
3-ANADOLU KÜLTÜRÜNDE AKITMA DEKORUNUN GÖRÜLDÜĞÜ MERKEZLER	
3.1-Kınık Köyü.....	38
3.2-Mustafa Kemal Paşa İlçesi.....	49
3.3-Çanakkale İli.....	52
3.4-Hacıbaba Köyü.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKITMA DEKORUNUN SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULANMASI

1-AKITMA DEKORUNUN SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULAMA AŞAMALARI.....	59
1.1-Akıtma Dekoru Uygulanacak Ürünün Yapım Aşamaları.....	59
1.2-Akıtma Dekoru Uygulanacak Ürünün Çamurunun Hazırlanması.....	60
1.3-Akıtma Dekoru Uygulanacak Ürünün Biçimlendirilmesi.....	61
1.4-Akıtma Dekorlarında Kullanılan Astarların Hazırlanması.....	62

1.5- Akıtma Dekorunun Uygulanması.....	64
1.5.1-Deri Sertliğindeki Ürün Üzerine Uygulanan Akıtma Dekorları.....	66
1.5.1.1-Deri Sertliğindeki Astarlanmamış Ürün Üzerine Akıtma Dekor.....	65
1.5.1.2-Deri Sertliğindeki Astarlanmış Ürün Üzerine Akıtma Dekor.....	67
1.5.1.2.1-Kuş Tüyü Yöntemi.....	70
1.5.1.2.2-Noktalama Yöntemi.....	73
1.5.1.2.3-Yazı Yazma Yöntemi.....	73
1.5.2-Büsküvi Pişirimi Yapılmış Ürün Üzerine Akıtma Dekorları.....	75
1.6-Akıtma Dekor Yapılmış Ürünün Kurutulması.....	77
1.7-Akıtma Dekor Yapılmış Ürünün Pişirilmesi.....	78
1.8-Akıtma Dekor Yapılmış Ürünün Sırlanması.....	79
2-AKITMA DEKORUNDA KULLANILAN MALZEMELER.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKITMA DEKORU İLE YAPILAN ÇALIŞMALAR İLİŞKİN ÖRNEKLER VE DEĞERLENDİRMELER

1-AKITMA DEKORUYLA ÇALIŞAN SANATÇILAR

1.1-Thomas Toft.....	85
1.2-Ralp Toft.....	87
1.3-William Talor.....	88
1.4-Bernard Leach.....	89
1.5-David Leach.....	92
1.6-Hamada.....	93
1.7-Tomimoto Kenkichi.....	95
1.8-Sam Haile.....	97

1.9-Willam Newland.....	97
1.10-Michael Cardew.....	98
1.11-Peter Dick.....	103
1.12-Mary Wondrausch.....	104
1.13-Ichiro Kimura.....	107
1.14-Ontayaki.....	111
1.15-Lester Breininge.....	112
1.16-Funaki Kenji.....	114
1.17-İchi No Shinoyoshi.....	115
2-AKITMA DEKORU İLE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	116
3-SONUÇ.....	127
4-KAYNAKÇA.....	130

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1.** Kınık köyünde yapılan selvi dekoru (Kınık Köyü, 2001)..... 14
- Resim 2.** Northants ve Duston bölgesinde, koyu renk zemin üzerine beyaz astar akıtılarak, parlak sırla sırlanmış, İngiliz Castor çömleklerinden bir kadeh. Geniş gövdeli bu kadehin akıtmaları, yumuşak dairesel hareketler verilerek bitki motifi şeklinde yapılmıştır. British Museum, London da bulunmaktadır 3. yy. ilk yarısında . 11,5 cm yük (Charleston, 1981, s.39)..... 19
- Resim 3.** Beyşehir Kubadabad sarayından astar akıtmalı seramik parçası (Konya Karatay Müzesi) (Öney, 1978, s.107)..... 20
- Resim 4.** Beyşehir Kubadabad sarayından sgraffito ve sırüstü akıtma tekniğinde dekorlanmış seramik parçası (Konya Karatay Müzesi) (Öney, 1978, s.107)..... 20
- Resim 5.** Bizans'ta kırmızı çamur bünye üzerine beyaz astar kullanılarak akıtma dekoru yapılmış parlak yeşil sırlı sürahi, 11. yy., 28 cm (Charleston, 1981, s.39)..... 21
- Resim 6.** Almanya'da melekleri konu alan kırmızı çamur üzerine beyaz astar ile akıtma dekoru yapılmış tabak, 615, 32,5 cm (Charleston, 1981, s.40)..... 22
- Resim 7.** Staffordshire da astar akıtma yapılmış bal kabı, 17. yy, 13,7 cm (Charleston, 1981,s.40)..... 23
- Resim 8.** İngiltere'de tabak üzerine astar akıtma yapılmış, tarama yöntemi uygulanmış, Victoria and Albert Museum, London, 18. yy, 51,2cm (Charleston, 1981, s.41)..... 23
- Resim 9.** İngiltere'de tabak üzerine farklı renklerle astar akıtma yapılmış, Victoria and Albert Museum, London, 18 yy., 34,9 cm (Charleston, 1981, s.41)..... 24
- Resim 10.** Nicholas Hubble, Wrotham'da yapılmış astar akıtmalı su testisi, 1678

(Charleston, 1981, s.41).....	24
Resim 11. Nicholas Hubble, Wrotham'da yapılmış astar akıtmalı seramik, 1678 (Charleston, 1981, s.42).....	25
Resim.12. George Richardson,Wrotham'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan seramikler,1654,1656,1659,1656,1642,1675 (Charleston, 1981, s.41).....	25
Resim 13. Thomas Toft, Staffordshire'da deri sertliğindeki bünye üzerine astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış kaplar,1680-1720 (Godden, 1980, s.xii).....	26
Resim 14. Ralph Toft, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1677, 45,72 cm (Godden, 1980, s.xii).....	27
Resim 15. Ralph Simson, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1680, 43,18 cm (Godden, 1980, s.xiii).....	27
Resim 16. Ralph Simson, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak,1700, 43,18 cm (Godden, 1980, s.xiii).....	28
Resim 17. George Taylor, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1670, 43,18 cm (Godden, 1980, s.xiv).....	28
Resim 18. James Toft, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak,1695 (Godden, 1980, s.xiv)....	29
Resim 19. William Talor, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1695, 43,18 cm (Godden, 1980, s.xvi).....	29
Resim 20. Robart Pool, Staffordshire'da astar akıtma yöntemi ile yapılmış kap17.yy sonu, 20,32cm (Godden, 1980, s.xvi).....	30
Resim 21. Joseph Glass, astar akıtma yöntemi ile yapılmış beşik, 1703, 25,4 cm uzunluk (Godden, 1980, s.xvii).....	30

- Resim 22.** Samuel Malkin, astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış tabak, 1726, 35,56 cm (Godden, 1980, s.xvii)..... 31
- Resim 23.** Thomas Toft, astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış Pelikan ve dindarlığını konu alan tabak, 49,53cm (Honey, 1977, s.585)..... 32
- Resim 24.** W.Bolaan, dikiş şekillerine benzeyen yöntemle yapılmış tabak, 43,18 cm (Honey, 1977, s.585)..... 33
- Resim 25.** Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış vazo, 20 yy 10 cm.. 35
- Resim 26.** Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış fincan ve sütlük, 20. yy.,10 cm,15 cm,7cm 35
- Resim 27.** Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış şekerlik, ve tabak, 20. yy.,17 cm,12 cm..... 36
- Resim 28.** Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış tencere, 20. yy 35cm,..... 36
- Resim 29.** Yunanistan'da beyaz, yeşil ve siyah astar ile akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış kavanoz, ve fasulye tenceresi, 19. yy, Yük.25,4 cm, 22,86 cm (Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine January,1995, s.54)..... 37
- Resim 30.** Skyros'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış dört kulplu kavanoz, 20 yy., Yük.25,4 cm (Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine January,1995, s.55)..... 37
- Resim 31.** Şakir Türk'ün Bulgaristan'dan göç ederken yanında getirdiği ve sarı liralarnı sakladığı çömlekçi çarkı (Kınık köyü, 2001)..... 39
- Resim 32. (a,b)** Kadınların bu dönemde astar akıtma dekoru yapmış oldukları fasulye tenceresi ve kavanoz (Kınık köyü, 2001)..... 40

Resim 33. Çamurun hazırlanmasında kullanılan değirmen ve karıştırıcı (Kınık köyü, 2001)	42
Resim 34. (a,b,c) Elektrikli torna kullanılarak çömlerlerin biçimlendirilmesi (Kınık köyü, 2001).....	43
Resim 35. Kınık köyünde badanalama diye isimlendirdikleri yöntemle yapılmış. su testisi ve sürahi. Deri sertliğindeki ürün üzerine beyaz astar kullanılarak daha sonra renkli astarlar ile akıtma yöntemi uygulanarak, bayrak deseni yapılmış su testisi ve sürahi, 1920, 35 cm (Kınık köyü, 2001).....	44
Resim 36. (a,b) Kınık köyünde astar akıtma yöntemi kullanılarak bayrak deseni yapılmış lambalık ve su testisi, 1920, 50 cm, 35 cm (Kınık köyü, 2001).....	45
Resim 37. Turnet üzerinde yapılan akıtma dekorlu desen (Kınık köyü, 2001).....	45
Resim 38. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanmış ürün (Kınık köyü, 2001).	46
Resim 39. Turnet üzerinde şal görünümlü akıtma desenin uygulanması (Kınık köyü, 2001).....	46
Resim 40. Turnet üzerinde şal desenli akıtma dekoru yapılmış ve sırlanmış ürün (Kınık köyü, 2001).....	47
Resim 41. (a,b) Kınık'ta ürünlerin ilkel fırında ve gazlı fırında pişirilmesi (Kınık köyü, 2001).....	47
Resim 42. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanarak pişirilmiş ürün (Kınık köyü, 2001).....	48
Resim 43. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanarak pişirilmiş ürün (Kınık köyü, 2001).....	48
Resim 44. Sentetik boyalar kullanılarak yapılan süslemeli ürünler (Kınık köyü, 2001).....	49

- Resim 45. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan çift kulplu küp (Taçyıldız, 2000,s.18)..... 50
- Resim 46. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan testiler (Taçyıldız, 2000,s.19)..... 51
- Resim 47. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma Akıtma dekoru yapılmış kaplar (Taçyıldız, 2000,s.18)..... 51
- Resim 48. Çanakkale’de yeşil, siyah, kırmızı astar kullanılarak akıtma dekoru uygulananmış küp, 19. yy (Antikacı, 20001)..... 53
- Resim 49. Çanakkale’de astar akıtma dekoru uygulananmış çanaklar, 20. yy (Antikacı,2001)..... 54
- Resim 50.(a,b) Çanakkale’de yapılmış bol kabartmalı ve astar akıtma dekorlu testiler,19. yy (Antikacı)..... 54
- Resim 51. Beyaz astar üzerine yeşil renkle sırlanmış çift kulplu küp (Antikacı)..... 55
- Resim 52. Yaprak ve çiçek rozetleri ve yeşil, siyah, kırmızı renkler kullanılarak akıtma dekoru uygulananmış dar ağızlı şişkin gövdeli kap, 19 yy (Antikacı)..... 55
- Resim 53. Serpme biçiminde akıtma dekoru uygulananmış meyve sepet (Antikacı)..... 56
- Resim 54. Ayşegül Özen, tarafından uygulanan akıtma dekoru, Haçibaba köyü, 1985 (Türedi Özen, 1999,s.152)..... 58
- Resim 55. Deri sertliğindeki astarlanmamış ürün üzerine dairesel çizgilerin uygulanması (Martz, 1996, s.54)..... 66
- Resim 56.Deri sertliğindeki astarlanmamış ürün üzerine noktalanmaların uygulanması (Martz, 1996, s.54)..... 67

Resim 57. (a,b) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine akıtma dekorunun uygulanması (Kınık köyü, 2001).....	69
Resim 58. Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine akıtma dekoru uygulanmış, sırlanmış ve pişmiş ürün (Kınık köyü, 2001).....	69
Resim 59. (a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine kuş tüyü yönteminin uygulama aşamaları (Sellers, 1996, s.50).....	72
Resim 60. (a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine mermer etkisinin uygulama aşamaları (Cosentino, 1996, s.75).....	73
Resim 61. (a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine yazı yazma ve resimleme (Cosentino, 1996, s.75).....	75
Resim 62. (a,b,) Bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerine sır ile akıtma (Mckee, 1984, s.97)	77
Resim 63. Kilden yapılmış olan akıtıcılar(pompalar) (Çobanlı, 1996, s.99).....	80
Resim 64. Mary Wondrausch kullandığı astar akıtıcılar (Wondrausch,1986, s.21).....	81
Resim 65. Amerika'da Pelsilvanyalı Almanların kullandıkları astar akıtıcılar (Çobanlı, 1996, s.100).....	81
Resim 66. Japonya'da kullanılan bambu astar akıtıcılar (Çobanlı, 1996, s.101).....	82
Resim 67. Puar tipindeki farklı astar akıtıcılar (Çobanlı, 1996, s.99).....	82
Resim 68. Anadolu'da kullanılan kauçuk, çinko ve boynuzdan yapılmış akıtıcılar.....	83
Resim 69. Kuş tüyü yöntemini uygulayabilmek için kullanılan kuş tüyü, ince bir tel (Shafer,1976,s.124).....	84
Resim 70. Kuş tüyü yönteminde kullanılan ince bir tel (Shafer,1976,s.124).....	84

- Resim 71.** Thomas Toft, Staffordshire'da astar akıtma, kurşun sırlı, Erthanware tabak, 50,7 cm (Shafer,1976,s.125)..... 86
- Resim 72.** Thomas Toft, Staffordshire'da astar akıtma, kurşun sırlı, Erthanware tabak, 17. yy (Shafer,1976,s.125)..... 86
- Resim 73.** Ralph Toft Kuzey Staffordshire da astar akıtma tekniği ile kız ve bitki motifleri ile resimlenmiş tabak. Stilize edilmiş çiçekler açık kahverengi astar ile belirlenmiş, koyu kahverengi astar ile kenarlarına fileto çekilmiş, krem rengi astar ile ayrıntılar verilmiştir.,1677 (Godden, 1980, s.xiii)..... 87
- Resim 74.** William Taylor Stafforshire'da 1661'de II.Charles'in taç giyme törenini konu alan astar akıtmalı tabak,1675 (Shafer,1976,s.127) 88
- Resim 75.** Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak (Çobanlı, 1996, s.97)..... 90
- Resim 76.** Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak..... 90
- Resim 77.** Bernard Leach, Hayat ağacını simgeleyen, astar akıtmalı tabak, 1920 (Leach, 1976, s.17)..... 91
- Resim 78.** Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak, 1929, 46 cm (Freyberg, 1999, s.99)..... 91
- Resim 79.** David Leach, Dekorlu porselen kutular. Bu kutulara demir pigmentleri ve kırmızı nepheline syenite sırlı ve sır üstüne mavi renk ile akıtma yapılmış, redüksiyonlu fırında 1280 °C'de pişirilmiştir.,1929 (Keramik Magazin, 1992, s.17)..... 92
- Resim 80.** Shoji Hamada, Sır akıtma uygulaması..... 93
- Resim 81.** Shoji Hamada, Sır Akıtma Tabak..... 94
- Resim 82.** Shoji Hamada, Sır Akıtma..... 94

- Resim 83.** Tomimoto Kenkichi, Porselen çamuru kullanılarak sıraltı mavi renk üzerine beyaz astar ile akıtılmış yabancı üzümlü küp, 1925, 24,5x 24,2 cm (Kenkichi, Crafts Gallery, The National Museum of Modern Art, Tokyo, 1991)..... 95
- Resim 84.** Tomimoto Kenkichi, Stonware çamur kullanılarak, söğüt ağaçları astar akıtma uygulanmış tabaklar, 1934, 2,7x15,8 cm (Kenkichi, Crafts Gallery, The National Museum of Modern Art, Tokyo, 1991)..... 96
- Resim 85.** Tomimoto Kenkichi, Astar akıtma ile çiçek motifleri uygulanmış, raku pişirilmiş kase, 1916, 7x21 cm (Kenkichi, Crafts Gallery, The National Museum of Modern Art, Tokyo, 1991)..... 96
- Resim 86.** Sam Haile, Astar akıtmalı tabak, 1947 (Watson, 1993, s.29)..... 97
- Resim 87.** William Newland, Kırmızı çamur üzerine beyaz astarlanmış ve koyu renkli astar ile akıtma uygulanmış horoz tasarımlı tabak, 66x46 cm (Watson, 1993, s.29) 98
- Resim 88.** Michael Cardew, İran ve Hindistan esintileri taşıyan, koyu renk zemin üzerine kontrast renkle astar akıtma yapılmış tabak (Freyberg, 1999, s.99) 99
- Resim 89.** Michael Cardew, Bernard Leach'in atölyesinde yapılmış astar akıtma, 1938, Yüksek.29,5 cm (Freyberg, 1999, s.99)..... 99
- Resim 90.** Kenneth Clark, Kase siyah astar ile astarlanarak opak beyaz sır ile akıtma yapılmış, 1060 °C parlak ve yüksek alkali içeren turkuvaz sirla sirlanmıştır. (Clark,1993, s.153).....100
- Resim 91.** Steven Hill, Astar akıtma uygulanmış tabak (Cosentino, 1996, s.80)..... 100
- Resim 92.** Janet Mansfield, Oksidasyonlu ve redüksiyonlu fırın ortamında, tuz sızdıran zemin üzerine demir oksitli astar ile astar akıtma yapılmıştır. 1300 °C'de gazlı fırında pişirilmiştir. (Clark,1993,s.188)..... 101

- Resim 93.** Josie Walter, Kırmızı çamur üzerine fırça ve astar akıtma yöntemi uygulanmış tabak (Cosentino, 1996, s.85)..... 101
- Resim 94.** Josie Walter, Kırmızı çamur üzerine fırça ve astar akıtma yöntemi uygulanmış tabak (Cosentino, 1996, s.86)..... 102
- Resim 95.** Josie Walter, Kırmızı çamur üzerine fırça ve astar akıtma yöntemi uygulanmış tabak, mizah anlayışının altını çizdiği,mutlu balıkların yüz ifadesi anlatılmaktadır (Cosentino, 1996, s.80)..... 102
- Resim 96.** Carl Mc Connell, Kepçe ile astar akıtılarak yapılmış tuz sıırı ile sırlanarak redüksiyon ortamında pişirilmiş tabak. (Clark,1993,s.189)..... 103
- Resim 97.** Peter Dick, Astar akıtma yöntemiyle, yüksek ısılı ağaç pişirme uygulanmış toprak tabak (Casson, 1979, s.75)..... 103
- Resim 98.** Mary Wondrausch, Astar akıtma uygulaması (Clark,1993,s.187)..... 104
- Resim 99.** Mary Wondrausch, Kralın Düğünü konu alan tabak, Thomast Toft ve o dönem sanatçılarının işlerinden etkilenerak astar akıtma uygulanarak yapılmıştır. Bal rengi sırlı, 41cm çap. (Clark,1993,s.128)..... 105
- Resim 100** Mary Wondrausch, Bitki motifleri konu alınarak koyu renk astarla astarlanmış zemin üzerine kontras renklerle astar akıtma uygulanmış, tabak ve bardaklar (Freyberg, 1999, s.101)..... 105
- Resim 101.** Mary Wondrausch, Astar akıtma ve sgraffito teknikleri farklı renkli çamurlar üzerine uygulanarak yapılmış küçük seramik beşikler, beşiklerin kenarlarına çocukların doğum tarihleri, isimleri ve doğumlarında ailelerin bulunmaları işlenmiştir. Bu işler Staffordshire Seramikleri Büyük Ödülü almıştır, h,10 cm (Clark,1993,s.17)..... 106
- Resim 102.** James White, kuş tüyü yöntemi kullanılarak yapılan astar akıtmalı tabak

6x25 cm (Shafer, 1976, s.120).....	106
Resim 103. Ichura Kimura, Koyu renkle astarlanmış zemin üzerine sarı renkle astar akıtma yapılmış, amber sırlı, tabak seti, 1937, 3,8x19x19 cm (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.27).....	107
Resim 104. Ichura Kimura, Kahverengi astarla akıtma yapılmış, sarı renk sirla sirlanmış sürahi, 1961, 31x14,5x13,5 cm (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.27).....	108
Resim 105 Ichura Kimura, Koyu renk zemin üzerine sarı renkli sirla akıtma yapılmış, bitki desenli tabak, 1959 (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.28).....	108
Resim 106. Ichura Kimura, Koyu renk zemin üzerine sarı renkli sirla akıtma yapılmış, balık desenli büyük tabak, 1926,10x59x59 cm (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.29).....	109
Resim 107. Ichura Kimura, Koyu renk zemin üzerine sarı renkli sirla akıtma yapılmış, kaplan desenli büyük tabak, 1964, 10x56x56 cm (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.25).....	109
Resim 108. Ichura Kimura, sarı sır ile akıtma yapılmış, bitki desenli, sürahi, 1964,19,5x12x12 cm (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.30).....	110
Resim 109. Ontayaki, Astar akıtma uygulanmış Sake kabı (Ontayaki, The Togei Messe Mashiko Gallery, 2000, s.7).....	111
Resim 110. Ontayaki, Astar akıtma uygulanmış Sake kabı (Ontayaki, The Togei Messe Mashiko Gallery, 2000, s.7).....	111
Resim 111. Lester Breininge, Astar akıtma ve sgraffito dekorlu seramik tabaklar (Breininge Workshop, 2000, s.1).....	112
Resim 112. Lester Breininge, Astar akıtmalı seramik tabaklar (Breininge Workshop, 2000, s.1).....	112

- Resim 113.** Lester Breininger, Çok hazneli puarla yapılan astar akıtmalı seramik tabak (Breininger Workshop, 2000, s.2)..... 113
- Resim 114.** Lester Breininger, Astar akıtmalı seramik tabaklar (Breininger Workshop, 2000, s.1)..... 113
- Resim 115.** Funaki Kenji, Astar akıtmalı seramik tabak (Aoyama Green Gallery, 2000, s.6)..... 114
- Resim 116.** Funaki Kenji, Astar akıtmalı seramik tabak (Aoyama Green Gallery, 2000, s.6)..... 114
- Resim 117.** İchi No Shinoyoshi, Astar akıtmalı seramik tabak (Aoyama Green Gallery, 2000, s.6)..... 115
- Resim 118.** İchi No Shinoyoshi, Astar akıtmalı seramik tabak (Aoyama Green Gallery, 2000, s.6)..... 115
- Resim 119.** Akıtma dekoru ile yapılan üç boyutlu çalışma 116
- Resim 120.** Akıtma dekoru ile yapılan üç boyutlu çalışma..... 117
- Resim 121.** Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 °C 16x25, 2001..... 118
- Resim 122.** Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 °C 16x25, 2001 119
- Resim 123.** Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C° 16x25, 2001..... 120
- Resim 124.** Bisküvi pişirimi yapılmış form üzerine akıtma dekoru uygulanan çalışma, 1150 C° 16x25, 2001..... 121

Resim 125. Bisküvi pişirimi yapılmış form üzerine akıtma dekoru uygulanan çalışma, 1150 C° 18x26, 2001	122
Resim 126. Bisküvi pişirimi yapılmış form üzerine akıtma dekoru uygulanan çalışma, 1150 C° 35x22 ,2001.....	123
Resim 127. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C° 16x25 ,2001.....	124
Resim 128. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 2001.....	125
Resim 129. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 2001.....	126

BİRİNCİ BÖLÜM

SERAMİK VE SERAMİK DEKORLARINA GENEL BAKIŞ

1-SERAMİĞİN TANIMI ve TARİHÇESİ

Seramik, geleneksel bir anlatım dili ile şu biçimde tanımlanır: Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile biçim verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir (Arcasoy, 1983, s.1).

Anorganik maddelerin herhangi bir usulle biçimlendirilip pişirilmesi ile meydana gelen ürünlere seramik denir (Güner, 1987, s.1).

İnsan varoluşundan bu yana, doğayı ve doğanın verdiklerini tanımaya çalışmış, ona karşı bir mücadele vermiştir. Deneme, yanılma yolu ile kendisine araç ve gereçler yapmıştır. Yapılan ilk araç ve gereçler arasında da ham kilden el ile biçimlendirilmiş, kap kacaklar, kullanım eşyaları, çanak çömlekler yer almaktadır.

İlk seramik ürünler M.Ö. 9000.-10000. yıllarında görülen ham kilden el ile biçimlendirilmiş kap kacaklar, kullanım eşyaları ve çanak çömleklerdir. En eski ve en önemli seramik buluntuları Türkistan'ın Askava bölgesinde M.Ö. 8000, Filistin'in Jericho bölgesinde M.Ö. 7000, Anadolu'nun çeşitli höyüklerinde (HACILAR, M.Ö.6000) ve Mezopotamya olarak adlandırılan Dicle-Fırat nehirlerinin arasında kalan bölgelerde rastlanır (Arcasoy, a.g.e., s.1).

Kimi kültürlerde boyalı çanak evresine girilirken, aynı zaman diliminde, başka kültürlerde seramik çok daha basit ve kaba olarak yapılmıştır ve hatta seramik yapma düşüncesi bile gelişmemiştir. Tarım ve hayvancılığın getirdiği ürün boşluğu ile kentleşmenin artışı, iş bölümü ve uzlaşma, beraberinde artı ürünün değiş-tokuş aşamasına getirince, ticaretle mal alış-verişi çömlekçilik geleneğinin yayılmasını

sağlamıştır. Bu iki biçimde olmuştur; birinci neden, bir kültürde üretilen kap kaçağın başka bir kültüre ticaret vasıtasıyla mal olarak geçmesidir. İkinci neden, seramik yapan zanaatkarların bir toplumdaki diğer topluma geçimlerini sağlamak amacıyla göçmeleri ve doğal olarak çömlek üretim teknolojisi ve gelenekleri taşımalarıdır (Çakı, 1999, s.9).

Bu yerleşim alanlarında, Anadolu'da köklü bir geçmişe sahip olan seramik, Neolitik devirden itibaren görülmekte ve sürekli bir gelişim göstermektedir. M.Ö. 7000 yılına kadar uzandığı anlaşılan Neolitik çağ ile Anadolu'da çanak çömlek yapımı başlamıştır. Bu çağda çamura saman kırıntıları karıştırılan çanak ve çömlekler, el ile biçimlendirilmiştir.

Anadolu'da bilinen en erken seramikler M.Ö.6000 yıllarında Çatalhöyük'de ve Hacılar' da yapılmıştır. Bunlarda, çoğunlukla krem renkli astar üzerine kırmızı renkte, aşı boyası adı verilen içerisinde demir oranı fazla olan kil kullanılarak geometrik düzenlemeler yapılmıştır. Astar ve boya ile yüzeye hafif bir parlaklık vermek üzere perdahlanmıştır. Çömleklerin ince yapısı, bu yörede seramiğin çoktan yerleşmiş bir gelenek olduğunu kanıtlamaktadır (Cooper, 1978, s.6-7).

Ancak bu dönemlerde tornanın kullanılmadığı bilinmektedir. Elle biçimlendirme yöntemi teknik bakımdan daha ilkel olarak bilirse de, M.Ö. 5000 yıllarında gerek biçim, gerek kenar inceliği ve gerekse nitelik bakımından, tornada yapılanlardan üstün kaplar üretilmiştir. Daha sonraki yıllarda seramiğin boyutunu değiştiren devrim çarkın bulunması olmuştur. M.Ö. 4000 yıl sonlarında Mezopotamya'da, turnet veya çark olarak da adlandırılan, yavaş dönen torna ortaya çıkmıştır. İlk başlarda elle biçim vermede, çalıştırmayı kolaylaştıran dönen bir tabladan ibaret ve yavaş dönen bir alet olan torna, M.Ö. 3000 yıllarında "hızlı çark"a dönüşmüştür. Hızlı dönen bu çarkta, merkezkaç gücünden yararlanarak, kile çekme yöntemiyle biçim verilmiştir. Bu nedenle yapılan ürün orta eksene göre tam simetrik biçimde yapılmıştır. Tornanın bulunmasıyla üretilen seramiklerin sayısı sadece evde kullanılabilecekleri kadar üretilen seramik sayısından oldukça fazla üretilmiştir. Tornanın bulunması ticaretin başlamasına neden olmuş ve seri üretime yönelik bir faaliyet oluşturmuştur.

Trakya dahil olmak üzere tornanın Avrupa'da kullanılması, M.Ö. bin yılın ortalarında, Helenistik kültürün YUNAN ve özellikle ROMA İmparatorluğu'nun

gelişmesiyle olmuştur. (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, Cilt 1, s.381).

Bu tarihten sonra seramik gerek teknik kalite, gerek estetik değer ve gerekse üretim teknolojileri yönünden çok süratli gelişmeler kaydederek günümüzdeki etkin haline ulaşmıştır. Bu süratli gelişmelere paralel olarak biçimlendirme yöntemlerinde de gelişmeler olmuştur. Anadolu çeşitli kültürlerin yaşadığı bir bölge olması nedeni ile her dönemden seramik eserlere rastlanmaktadır. Anadolu da rastlanan en önemli seramikler M.Ö 2500-1000 Truva, M.Ö. 2500-1000 Hitit, M.S. 11. ve 12. yy'larda Selçuklular devrinden kalan seramiklerdir.10. yüzyılda Anadolu'ya giren Osmanlılar, Selçuklular dan kalan seramik kültürünü sürdürmüş ve 15. yy'da kendi özelliğini oluşturmuştur. 16-17. yy'da özellikle İznik'te dünyaca ünlü çini eserler verilmiştir. Osmanlı döneminde daha ziyade saraylar, camiler, medrese ve türbeler için üretilen seramikler 17. yy'dan sonra yozlaşmaya başlamıştır. Cumhuriyet Dönemine kadar Kütahya ve İznik'teki seramikler batı Anadolu'ya Çanakkale'ye kaymıştır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde seramiğe tekrar canlılık kazandırabilmek için II. Abdülhamit tarafından batı teknolojisinin getirilmesiyle Beykoz ve Yıldız da sert fayans fabrikası kurulmuştur. 1922 yılında bu fabrikaların çalışmaları savaş nedeni ile sona ermiştir. Daha sonra 1933 yılında Sümerbank'ın endüstri planlamasında İstanbul ve Kütahya'yı kapsayan, seramik endüstrisi etüd ve projelerine başlaması, seramik sanat ve endüstri kısmında bugünkü gelişmelerin temeli olmuştur. Endüstride seramik üretimi girişimi 1942 yılında Kartal'da Eczacıbaşı tarafından başlamıştır. 1950'de başlatılan sanayileşme girişimine paralel olarak 1958'de ilk modern seramik fabrikası Eczacıbaşı tarafından Kartal'da sofr ve süs eşyası üretmek üzere kurulduğu görülmektedir. 1960'dan sonra ise seramik sanayisi önemli bir hız kazanmıştır. Bu süreç içerisinde seramik sanatında ve endüstrisindeki gelişmeler, kentleşmenin hızla artması, teknolojinin gelişmesi seramik ürünlerinin halk tarafından benimsenmesi sonucu oluşmuştur.

2-SERAMİK DEKORUNUN TANIMI VE TARİHÇESİ

Seramik dekoru, seramikte biçimlendirilen ürünün estetik değerinin artması, bazı hataların kapatılması ya da sanatçının istediği anlamı vurgulaması için yapılan çeşitli uygulamalardır. Çağdaş seramik üretiminde yapılan, dekorlamaya yönelik uygulamalar,

ürüne görünüm açısından estetik bir değer kazandırarak, form ve yüzey arasında bütünlük sağlanmaktadır. Biçim, bir objeye üstünlük kalitesi verir. Biçim objenin dış hatları veya yüzeyidir, insanın algıladığıdır. Form ise, biçimin ötesinde bir bütünlüktür. Form biçimide içine alır. Form güçlerin birleşimidir.

Dekorun amacı ise, formun temel şeklini zenginleştirmektir. Dekor, seramikçinin kafasındaki ana fikri geliştirir ve forma yeni bir anlam kazandırır. Seramikçinin dürtüsüdür, formun bir parçasıdır (Counts, 1976, s.108).

Seramik yüzeylerin görünüm açısından estetik bir değer kazanması, biçim-dekor ilişkileri içinde biçim etkisinin güçlendirilmesi, bünyelerin kendi renk ve biçimleri ötesinde yeni ve değişik anlatımlar sağlanması ve ekonomik etkenler nedeniyle ticari değerini yükseltilmesi, amacıyla yapılır. Ayrıca dekorun seramik bünyesinde oluşabilen ufak ve belirsiz hataların gizlenmesi, kapatılması için çeşitli dekorlama yöntemleri uygulanır (Ayta, 1976, s.5).

Seramik dekorlarında form ve dekor ilişkisinin önemi kadar kullanılan renklerin de önemi büyüktür. Kullanılacak renklerin formla ve dekor tasarımıyla ilişkisi bütün olarak düşünülmelidir.

Seramik dekorlamalarında, forma uygulanacak olan renk, biçime kendi dışında katkıda bulunan temel öğelerden biridir. Örneğin; herhangi bir seramik form üzerine aynı rengin çeşitli tonları yada değişik renkler uygulanmasıyla oluşan dekorun etkisi her rengin ayrı bir form üzerine uygulanmasından alınan etkiden farklı olacaktır (Sevim, 1991, s.11).

Bu nedenle seramik yüzeyler üzerinde yapılan dekorların, renk ve tasarım açısından iyi irdelenip araştırılması gerekmektedir. Seramik dekorlarını seramik sanatı tarihi içerisinde incelediğimizde, "Seramik ürünleri dekorlama eğilimi tarih öncesi neolitik çağdan başlamıştır (M.Ö.7500-7000). Dekorlama işlemi estetik ve ekonomik amaçların ötesinde toplumların duyarlılığını, özete güncel yaşamlarını yansıtan bir davranış olmuştur. Bugün ise seramik yüzeylerini dekorlamaya yönelik uygulamalar formlara estetik bakımdan olumlu değer kazandırması, biçim-dekor ilişkisine renk öğesinin yüklenmesi ile değişik anlatımlar sağlanması şeklindedir (Sevim, 1995,s.27).

İlk çağlardan beri insanların dekorlama istekleri çamurla yaptıkları biçimlerde ortaya çıkmıştır.

Dekor, çamurun fonksiyonel olmasından itibaren kullanılmaktadır. Sırlanmış ve genelde düşük ısıda pişirilmiş geçirgen olan seramik ürünler bu eksikliği bazı dekorlama teknikleri ile ortadan kaldırmıştır. Eğer çamur üzerinde kemik, ağaç, taş veya metal gibi sert aletlerle çalışarak perdahlama yöntemi kullanılırsa o zaman yüzey daha sağlam ve düzgün olmaktadır. Bu parlatma ve perdahlama yöntemi hem süslemeye hem de fonksiyonel olmaya yöneliktir. Bu işlemlerden geçen seramik daha az geçirgen ve daha düzgün olmaktadır (Osberne, 1985, s.643).

M.Ö 5000-6000 tarihleri arasında odun ve bunun gibi organik maddelerin külleriyle ilk sır elde edilmiştir. İnsan elinin ilk dekor örneği olarak kullandığı ve böylelikle sırn bulunmasından önce dekorlama yönteminin bilindiği söylenebilir. Dekor tekniğinin gelişmesi doğadaki renkli topraklarla ve renkli sırlarla olmuştur. Daha sonra insanoğlu yaşamını kolaylaştıracak çeşitli aletler geliştirmeye başlamış ve bu aletler yardımı ile seramik yüzeyler üzerine yaptıkları dekorları geliştirmişlerdir. İlerleyen dönemlerde endüstri devriminin yaşanmasıyla yavaş yavaş makinalaşmaya gidilerek, daha kolay ve seri üretimler yapılmaya başlanmıştır. Bu noktadan sonra teknolojinin gelişmesiyle seramik üretiminde ve hammaddelerinde çeşitli gelişmeler olmuş ve seramik dekorlarında elek baskı, çıkartma v.s. gibi çeşitliliğe gidilmeye başlanmıştır. Sonuç olarak dekorlama, endüstriyel anlamda yalnızca estetik bir işlem değil aynı zamanda bir yaratma süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

3-SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULANAN DEKOR ÇEŞİTLERİ

Seramik yüzeyler üzerine uygulanan dekorları genel olarak dört bölümde inceleyebiliriz. Bunlar;

- 1)Sır altı dekorları,
- 2)Sır içi dekorları,
- 3)Sır üstü dekorları,
- 4)Yaş çamur üzerine uygulanan dekorlar.

3.1-Sır Altı Dekorları

Bisküvi pişirimi yapılmış ürünler üzerine, oksitlerle ve sır altı bovalarıyla yapılan dekorlama tekniğidir (Sevim,a.g.e.,s.14).

Sır altı dekorasyonu, ilkel sırlama çağından itibaren her dönemde farklı biçimde kullanılmıştır. Önceleri renkli kil kullanırken daha sonraları çamurların farklı boylarla renklendirilip üzerleri şeffaf sırla sırlanmasıyla kullanılmaya başlanmıştır. Sır altı tekniği seramikte en çok kullanılan dekorlama tekniklerinden biridir. Yaygın olarak 11. yy'dan sonra İran ve Selçuklu ürünlerinde görülmüştür. 14. yy'dan sonra Osmanlı seramiklerinde görülmeye başlanmıştır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, a.g.e., s.1657).

Sır altı dekorunun genel olarak uygulanmasında dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Uygulama sırasında yüzeyin tozsuz ve yağsız olmasına dikkat edilmelidir. Yüzeyi kuru olan seramiklerde fırçanın ustalıkla kullanılabilmesi ve kuru yüzeyin boyanın suyunu çekip toplanmasını önlemesi için, seramiği önceden hafifçe nemlendirdikten sonra çalışılmaya başlanmalıdır. Sır altı dekorlarının uygulamasında, bisküvi pişirimi yapılmış yüzeyler üzerine renk veren oksitler veya sır altı boyları su yada medyumla ezilerek fırça ile sürülecek veya püskürtülecek biçimde kıvamlandırılmalıdır. Fırçanın gözenekli yüzey üzerinde kolayca hareket edebilmesi ve dekorlanma sonrası ham boyanın dağılmaması için suya kitre zamkı, gliserin, şeker, dekstrin gibi maddeler ilave edilebilir.

Dekorlama işlemi, ince tabakalar halinde yapılmalıdır. Kalın olarak sürülen boya tabakası, sırın boya tarafından emilmesine engel olacağından dekorun hatalı olmasına neden olacaktır. Hatalı dekorlama yapılan yüzeyler üzerinde düzeltme yapılması güçleşir. Çünkü boya bisküvi tarafından hemen emildiği için temizlenme durumunda lekeler belli olur (Sevim, a.g.e., s.14).

Sır altı dekoru; El dekoru, stampa, şablon, püskürtme, elek baskı gibi dekor yöntemleri ile uygulanabilir. Sır altı dekor tekniğinde pişirme, çamurun yapısına ve sırın ergime derecesine göre 900-1200 °C arasında değişmektedir.

3.2-Sır İçi Dekorları

Sır içi dekorları sırlanmış fakat sır pişirimi yapılmamış ürünler üzerine yapılan dekorlardır. Sır içi dekorlarında pişirim kullanılan sırın erime derecesine göre yapıldığı için kullanılan boylarda yüksek sıcaklıklara dayanıklı olmalıdır. Bu nedenle sır içi

dekorlarında renk paleti sınırlıdır. Metal oksitlerle karıştırılmış sırlar ve sır boyaları kullanılır. Stampa, pistole, şablon, baskı ve el ile dekorlama yapılabilir. Sır içi dekorlamada 1000-1200 °C arasında eriyen boyalar kullanılarak sırlı pişmemiş yüzeye uygulanırlar. Böylelikle boya pişme sırasında sırn bünyesine tamamen işleyeceği için yüzeyden çıkma olasılığı azalır.

Bu boyalar, sır üstü dekorlamada kullanıldığı gibi, sır üstü dekorlamadaki tekniklerle de uygulanabilir. Tek fark, yüksek dereceli boya kullanılıp, ürünü yüksek derecede pişirerek sırn erime noktasına gelmesini sağlamak ve böylece boyayı sırn içine gömmektir (Sevim, a.g.e., s.4).

Sır içi dekorlarında önemli bir tarihi geçmişi olan bir teknikte ham sır üzerine mayolika boyaları ile yapılan mayolika dekorlarıdır. Mayolika, sırlanmış fakat henüz fırınlanmamış sırlar üzerine farklı renklerdeki boya yada oksitlerle yapılan dekorların aynı anda pişirilmesi ile elde edilen bir dekorlama yöntemidir. Sırn örtücü opak ve açık renkli olması tercih edilir. Mayolika'nın en belli başlı özelliği kalay oksitten elde edilen, donuk, genellikle beyaz, ince bir sır tabakasıyla sırlanmasıdır. Bu sır tabakası seramiğin yapımında kullanılan çamurun rengini gizlemek ve seramiğin üzerine yapılacak olan dekorlamaya zemin hazırlamak için yapılır.

15.yy. da Kuzey Afrika ülkelerinde mayolikanın yapımı gerçekleşmiştir. Daha sonra İspanya, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. İnce sır tabakasının ilk defa İtalyan çömlleklerinde kullanılmaya başladığı sanılır. İlk parçalar Floransa civarında Orvieto ve Faenza'da bulunmuştur. 15. yy.'ın ortalarında Floransa seramikleri sade fakat gösterişli biçimleri ve dekorlamaları ile ön plana geçmiştir. Özellikle koyu mavi boyalı meşe yapraklarıyla süslü ilaç kavanozları ve soluk mavi, erguvan renkleriyle bir atlı figürü veya bir hayvanı tasvir eden geniş, dibi düz leğenleri dikkat çekicidir. 1480'li yıllarda Faenza, seramik yapımında başlıca merkez olmuştur. Buradaki sanatçılar geniş halka biçiminde kıvrılmış süsen yaprakları ve tavus kuşu tüyleriyle orijinal motifler icat ederek önem kazanmışlardır. Bu dekorlamada koyu sarı, yeşil ve erguvan bu derin Faenza seramiklerine büyük bir önem kazandırmıştır.

3.3-Sır Üstü Dekorları

Sır üstü dekorları, sırlı pişirimi yapılmış yüzey üzerine uygulanır. Renk paleti geniş olup altın, gümüş, platin gibi değerli metaller de kullanılabilir. Bunların yanı sıra cam eriyikleriyle karıştırılmış metal oksitler el işi, stampa, çıkartma, baskı, pistole gibi yöntemlerle kullanılabilir.

Sır üstü boyaları ile yapılan dekorlama işlemi, sırlanmış, pişmiş haldeki ürün üzerine, güzelliğini arttırmak ve daha değerli hale getirmek için yapılan bir tekniktir. Bu teknikte fırça, lastik ıstampa, çelik baskı, çıkartma, elek baskı, püskürtme gibi yöntemler kullanılır (Sevim, a.g.e., s.12).

Sır altı boyalarında olduğu gibi sır üstü boyalarında da renk veren oksitler ve hazır seramik boyaları kullanılır. Bunlar sır altı boyalarıyla karıştırılmamalıdır. Günümüzde sır üstü boyaları hazır halde bulunmaktadır. Sır üstü boyalarını rahatça kullanabilmek için, boyayı medyumla birlikte fırça ile kolayca sürülebilecek kıvama gelinceye kadar, bir cam plaka üzerinde spatül ile iyice ezmek gerekir. Sır üstü boyalarının en büyük olumsuzluğu kimyasal ve fiziksel dayanımının sır içi boyalarından daha az olmasıdır.

Sır üstü dekorlamada boya fırında ergiyerek seramik yüzeylerde sır ile birleşir ve parlak bir görünüm alır. Sır üstü boyaların asitlerden gelebilecek asitlere ve alkalilere karşı dayanıklı olması gerekir. İstenilen rengi elde etmek hemen hemen mümkündür. Sır üstü boyaların pişme dereceleri 730-860 °C'dir (Sevim, a.g.e., s.13).

3.4-Yaş Çamur Üzerine Uygulanan Dekorlar

Yaş çamurlar üzerine uygulanan dekorları, serbest yöntem, çamur tornası, döküm yada mekanik yollarla biçimlendirilmiş ve deri sertliğine gelene kadar kurutulmuş ürünler üzerine yapılan dekorlama yöntemi olarak adlandırırız. Bu uygulamalar da kullanılan dekor yöntemlerini, Ajur, Parça Ekleme ve Aplikasyon, Kontürlü Dekor Kalıpları, Dekorlu Döküm Kalıpları, Astar Dekorları, Sgraffito,

Mishima, Alçı Kalıp İçine Astar ile Resimleme, Püskürtme Dekorları, Mum ve Parafin Dekorları, Basit El Dekorları, Macho, Astar Akıtma, gibi uygulamalar insana pek çok seçenekler sunmuştur.

3.4.1.Ajur Dekoru

Yaş çamur üzerine uygulanan oyma (ajur) seramikte yüzeyde delikler açmak suretiyle sağlanan boşluklar şeklinde uygulanmaktadır. Başlangıçta İran'da üretilen, sonrasında Uzak Doğu ve Çin'e yayılan bu yöntem Avrupa'ya yayılmış, Almanya, İtalya ve özellikle İngiltere'de 18.yy.. boyunca yapılmış seramiklerin pek çoğunda sık kullanılmıştır. Günümüzde ise modern sanatçıların çalışmalarında da tercih ettiği bir yüzey değerlendirme yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 1999, s.9).

Kuruma ve pişme sırasında ajur dekorları gövdenin fiziksel direncini azaltır. Ajur dekorları pişirildiklerinde dayanıklı ve sağlam olmaları için pekişme derecesi yüksek ürünlerde uygulanmalıdır.

Toplu üretim parçaları üzerinde yapılan ikinci bir ajur yöntemi de model kalıbının oyularak dekorlanması esasına dayanır. Kalıbın üzerine derin oyuklar şeklinde işlenerek ajur tekniği yapılır.

Uzakdoğu seramiklerindeki "pirinç tanesi" adı verilen ajur görünümlü porselen pirinç kaseleri geleneksel ajur yönteminden farklı olarak yapılmaktadır. Sırlama ajur yönteminde genellikle tek renkli olarak görülür. Sır altı ve sır üstü dekorlarının ajur yönteminde yapılma olanağı da vardır.

3.4.2.Parça Ekleme ve Aplikasyon Dekoru

Parça ekleme ve aplikasyon dekorunda seramiğin bezenmesinde kullanılan bir yöntemdir. Pişirim öncesinde seramik ürün üzerine, yine kendi hamurunun yapıştırılması biçiminde uygulanır (Sözen, Tanyeli, 1992, s.2).

Süsleme ve işlevsellik taşıdığı için seramik ürünlerin üzerinde kolaylıkla uygulanabilen dekorlamadır. Ana biçimin yalın haldeki etkisi değiştirilerek applike

edilen parçalarla ana gövdeyi yeni bir anlatım getirilir. Parça eklemeye ürüne plastik bir değer kazanması sağlandırılır. Parça eklemeli dekorda astar yada sır altı ile renklendirme yapılabildiği gibi tek renkli de sırlanabilir. Tek renkli sır üstünde sırt üstü boya, altın, lüster kullanılarak değişik fırça ve basit el dekorları da yapılabilir.

3.4.3.Dekorlu Dökümler

Dekorlu döküm kalıpları seramik sektöründe aynı dekorlu üründen çok sayıda elde etmek için kullanılır. Dekorlu ürünün ana model kalıbı hazırlandıktan sonra istenilen dekorun pozitif veya negatif olarak model kalıbına işlenmesi gerekmektedir. Yaş haldeki alçı üzerinde dekoru pozitif veya negatif olarak çalışmak güç ve uzun zaman aldığı gibi, özel bir dikkat ve el alışkanlığı istemektedir. Kuru bir alçı kalıp üzerinde çalışmak ise, alçının kolaylıkla zedelenme ve kırılma riskini taşıyabilir. Bu nedenle yaş alçı üzerine yapılması tercih edilmelidir. Desenin kalıba aktarılmasıyla daha sonra aynı desenden ürünlerin çoğaltılması kolaylaşır.

3.4.4.Astar Dekorları

Astar dekorları yaş çamur üzerine uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemde sulandırılmış çamur, astar olarak kullanılır. Kullanılan astarlar yapılan tasarımlara göre beyaz veya renkli olarak uygulanabilir.uygulamadan sonra bisküvi pişirimi gerçekleştirilir. Daha sonra şeffaf sırla sırlanan ürün astarın ve sırn derecesine göre fırınlanır. Seramik dekorlarında astarlar genel olarak sık kullanılır.

Astar dekorlarını : Sgraffito, mishima, mocho, ebru ve mermer, alçı kalıp içine astar ile resimleme, parafin, püskürtme, basit el dekorları ve akıtma gibi yöntemlerle uygulayabiliriz. Bu yöntemlerin uygulama biçimleri aşağıdaki gibidir.

3.4.4.1.Sgraffito

İtalyanca'da kazınmış anlamına gelen sgraffito bir astar kazıma tekniğidir. Sgraffito tekniği seramik sanatının doğuşu kadar eski bir yöntemdir.

Sgraffittoların oluşma sürecinde belki de göze çarpan en önemli örnekler 8 ve 9.yy.'dan kalan Gabri adındaki İran süslemeleridir. Sgraffito tekniği daha çok Mezopotamya, Suriye, Mısır'da ve Anadolu 9.-12. yy arası İslam seramiğinde de görülmektedir. Ancak, bu süreç zamanla ve değişik yerlerde dünyaya yayılmaya başlamıştır. Ortaçağ Bizans döneminde Fransa Beauvaisis'da, İtalya Bologna'da süper eşsiz örnekleri yapılmıştır (European Ceramic art from the end of the Middle Ages to about 1815. A dictionary of factories artists, Technical Terms et Cetera, 1977,s.579).

Uygulaması ise, koyu renkli çamur ile biçimlendirilmiş ürün deri sertliğine gelince açık renkte astar ile astarlanır. Astarı temiz bir biçimde kazımak için bir tel parçası veya sivri uçlu bir bıçak kullanılır. Uygulama, sivri uçlu aletler yardımıyla ince çizgiler halinde kazınarak yapılır. Çizgiler koyu renk görünüp, çizilmeyen kısımlar açık renkli görünecektir. Bu dekorlama tek renk astarla yapılabildiği gibi, iki veya üç renkli astar kullanılarak da uygulanabilir. Formun yüzeyi üzerinde keskin ve pürüzlü çizgiler oluşmayacak biçimde yapılmalıdır. Bu yöntemle çeşitli süslemeler yapılabilir. Bünyenin renginden dolayı kazıma ile farklı derinliklerde, farklı renklerin ortaya çıkması sağlanır. Sırlama ile oluşan bu farklılık renk farkından ileri gelir. Çünkü kazınan bölümlere renkli sırlar dolmaktadır (Harvey, 1983 s.85).

3.4.4.2.Mișhima

Herhangi bir desen, yüzeyden derine inmişse oyuk oluşur Bu çukurlara astar doldurarak, aynı seviyede, ancak iki renkli desenler elde edebiliriz (Yılmabaşar, 1980, s.82).

Mișhima Kore'de ortaya çıkan bir astar kakma tekniğidir. Japonlar bu yöntemle üretilmiş Kore'den gelen dolgu bezekli seramikleri ithal etmişlerdir. Bu seramiklerde kullanılan dekorlar, takvim yazısında kullanılan yazılara benzemesinden dolayı takvim yazısı anlamına gelen "Mișhima" sözcüğünü kullanmışlardır. Uygulaması ise, biçimlendirilen ürün deri sertliğinde iken stampa veya sert bir aletle ürün üzerine bastırılmasıyla yapılır. Bu aletler dokulu veya dokusuz olabilir. Aletlerin bastırılmasıyla ürün yüzeyi üzerinde yükseklikler ve alçaklıklar oluşacaktır. Önceden hazırlanmış olan astar bir fırça yardımıyla yüzey üzerine sürülür. Kurumaya başladığı sırada zedelemeyecek biçimde sistre gibi bir aletle yüzeyindeki astarlar alınır. Baskı olan bölgelerde astar izleri ortaya çıkar. Astarın yüzeyde kurumaması için beklenir. Daha sonra isteğe bağlı olarak sırlama yapıp pişirilir.

3.4.4.3. Alçı Kalıp İçine Astar İle Resimleme

Alçı kalıp içine astar ile resimleme, yönteminde dökümden önce alçı kalıplar içerisinde fırça ya da puar akıtma ile yüzeysel dekoratif etkiler yapılabilir. Etkiler kazıma, oyma gibi diğer dekoratif öğelerle zenginleştirilebilir. Daha sonra alçı kalıp içine döküm çamuru ile döküm yapıldığında ürün kalıptan çıkınca, astar ile yapılan resim ürün yüzeyinde ortaya çıkması sağlanır. Burada önemli olan astar ile döküm çamurunun uyumudur. Aksi takdirde çekme farklılıklarından dolayı istenilen sonuç alınmaz (Çobanlı, 1996, s.112).

3.4.4.4. Püskürtme Dekorları

Püskürtme dekorları, pudra halinde ince öğütülerek sulandırılan astarlar, seramik boya, sırlar ile altın ve lüster preparatların basınçlı hava tabancasıyla dekorlanacak parçalara, püskürtülmesidir. Püskürtme, parçaların bir kesimini ya da tümünü örtecek biçimde yapılabilir (Ayta, a.g.e., s.135).

Püskürtme dekorları iki biçimde uygulanabilir. Bunlar; Pistole ile yapılan dekorlar ve kalem pistole ile yapılanlar. (İnce ayrıntılı dekorlarda kullanılır.) Püskürtme dekorları diğer dekor yöntemlerinin aksine yakın bir dönemde uygulanması bakımından çok yeni bir tekniktir. Çok ince öğütülüp hazırlanan astarların basınçlı hava tabancası (pistole) ile dekorlanacak ürünler üzerine püskürtülerek uygulanması biçiminde gerçekleştirilir.

3.4.4.5. Parafin Dekorları

Parafin dekorları, şekillendirilmiş ürün üzerine parafin maddeleriyle (parafin, mum, sıvı, balmumu vs.) yapılan dekorlardır. (Parafin petrol ve katrandan çıkarılan katı beyaz yarı saydam bileşiktir (Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, 1992, s.1159)). Deri sertliğinde veya bisküvi ürün üzerine istenilen tasarıya uygun biçimde parafin uygulanır. Daha sonra sırlama veya boyama işlemi yapılır. Parafinli olan kısımlar sır veya boya olmadığı için pişirim sırasında yanarak dekoratif bir görünüm elde edilir.

3.4.4.6. Basit El Dekorları

Basit el dekorları fırça dekorları adı altında engob fırçalar, mayolika, sır altı sır fırçaları, fon dekoru, sır üstü boya, altın dekor, filbant biçiminde gruplara ayrılabilir. Bu dekor yöntemine fırça dekorları da denilebilir. Bu yöntem astar, sır altı, mayolika, fon dekoru, sır üstü boya, altın dekor, file bant biçiminde uygulanır. Seramik ürünlerin astar süslemesinde basit el dekorlarında fırça dekorlarının farklı bir yeri vardır. Uygulama ince ayrıntıyı ve titizliği gerektirir. Tasarımı uygulayan kişinin iyi bir el becerisine ve renk duyarlılığına sahip olması gerekmektedir.

3.4.4.7.Macho (Selvi Dekor)

Macho kelimesinin anlamı Arap kuvarz'ının mako taşına benzerliğinden gelmektedir. 19. yy'da Staffordshire'daki çömlekçiler bu tekniği kullanılarak ev için testi ve kupa yapımıyla bunun ticaretine başlamışlardır. Bu teknik kullanılarak yapılan ürünler 1975 yılından bu yana İngiltere'de üretilmektedir (Cosentino,1996, s.59).

Anadolu'da Bilecik ili Kınık köyünde bu yöntem 120 yıldır selvi dekoru adıyla uygulanmaktadır. (Resim 1)

Resim 1. Kınık köyünde yapılan selvi dekoru uygulaması

Macho, renklendirici oksitler içerisine tütün, gaz yağı, sirke gibi maddeler kullanılarak elde edilen karışımların yeni astarlanmış yüzey üzerine uygulanan karakteristik bir çömlek dekorlama tekniğidir.

Deri sertliğine gelmiş olan ürün astarlanır. Ürün üzerinde pürüzsüz bir görünüm sağlamak için astarlama işleminin daldırma yöntemi kullanılarak yapılması gerekir. Astarlanmış ürün yaş iken ters çevrilir. Hazırlanmış olan karışımdan fırça ile bir miktar alınarak astarlanmış ürün üzerine damlatılır. Ağaca benzer biçimler ortaya çıkar. Mako çayı, ıslak astarla birleştiğinde ve çömlek ateşe verildikten sonra oldukça net ve temiz organik biçimler oluşur.

3.4.4.8.Ebru Görünümlü Astar Dekorları

Ebru ve mermer teknikleri genellikle düz yüzey üzerine yapılan astar dekorlarıdır. Hafif çukur tabaklar ve kaseler bu yöntem için uygun formlardır. Fakat düz plaka yüzeyi de aynı yöntem ile dekorlanıp kuruduktan sonra istenildiği gibi biçimlenebilir. Bu yöntem ile astarlanacak ürünün henüz yaş olması gerekmektedir. İstenilen hareketi vermek için, astarın suyu ürün tarafından hemen emilmeli, astar yüzeyde sıvı olarak kalabilmelidir.

Ebru dekoru mermer dekoruna göre daha kontrollü ve daha zariftir. Bu dekoru elde etmek için istenilen renk sayısı kadar puar içene boza kıvamındaki astar alınır. Önce yüzey ıslak bir sünger ile tekrar silinir. Özellikle kontrast renkte astar seçimi daha etkileyici bir dekor oluşmasına neden olur. Hazırlanan puar içindeki astar, ürünün bir kenarından diğer kenarına birbirlerine paralel çizgiler oluşacak biçimde birbiri ardı sıra hızlı ve seri bir biçimde akıtılır. Eğer akıtma sırasında astarın kalınlığı her yerde aynı olursa iyi etki sağlanmış olur. İnce bir tüy, sivri uçlu bir metal parçası, süpürge sapı ve bunlara benzer aletler ile yüzeye akıtılan astara, ters yönden tekrar birbirlerine paralel çizgiler çizilerek, geleneksel ebru kağıtlarında olduğu gibi bir yüzey elde edilir.

Mermer yöntemi ise, girdap gibi dönen güzel etkisiyle forma baskın gelen bir yöntemdir. Özellikle zıt renkli astar kullanımı daha ilginç olabilir. Önce yüzeye tek renk

astar iyice yayılır ve onun üzerine renkli astarlar akıtılarak yüzey el ile eğdirilip, hareket ettirilerek karışması sağlanır (Shafer, 1976, s.130).

Daha sonra ürün kurumaya bırakılır ve istenilen derecede pişirilir ve sırlanarak ikinci pişirimi yapılır. Tez konusu olan akıtma dekoru ve ebru görünümlü dekorları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

AKITMA DEKORUNUN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1-AKITMA DEKORUNUN TANIMI

Akıtma dekoru hakkında birçok tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Önceden tasarlanan desenin, farklı renklerdeki astarların bir araç yardımıyla akıtılarak boyanabilmesine astar akıtma denir (Osberne, a.g.e.,s.585).

Astarın şırıngayla bir çömlek üzerinde hafifçe sıkılmasıyla düz desenler üretebilmek için yapılan uygulamaya astar akıtma denir (Mayer, 1981, s.365).

Astar akıtma yöntemi, seramik ürünün biçimlendirilmesinde kullanılan çamurun kontrast rengi bir astar üzerine farklı astarların puar gibi akıtma aletleri kullanarak akıtılmasıyla yapılan süslemedir (Çobanlı, a.g.e, s. 96).

Bu tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi astar ile akıtma yapabilmek için çamurun deri sertliğine getirilmesi, astarın hazırlanması ve işlemi yapacak araçların olması şarttır. Konu ile ilgili daha farklı tanımlamalar ise şöyledir;

Astarı şırıngayla uygulamaya astar akıtma denir (Glenn, Nelson, 1984, s.185).

Astar akıtma önceden hazırlanan astarın, bir kaptaki küçük bir delikten seramik yüzeyler üzerine akıtılmasıdır (Counts, a.g.e., s.129).

Akıtma tekniği, astarın akıtıcı aletler kullanılarak, seramik yüzeyler üzerine

dekorlama yöntemir (Cosentino, a.g.e., s.75).

Eski İngiliz çömlekçiliği ile özdeşleşmiş olan akıtma dekoru için Paul Rado şöyle bir tanım yapmıştır.

Astar akıtma tekniği, eski İngiliz köyü çömlekçiliğinin en etkileyici yöntemlerinden biridir. Günümüzde seramikçiler tarafından halen devam ettirilen bir astar dekorlama tekniğidir (Rado, 1988, s.156).

Akıtma dekorunun tanımlarından da anlaşıldığı gibi akıtma dekoru akıtıcı aletler kullanılarak seramik yüzeyler üzerine yapılan bir dekorlama yöntemidir. Bu yöntemle çalışan 20.yy İngiliz seramik sanatçısı akıtma dekorunun tanımını şöyle yapmaktadır.

Seramik yüzeyi şırınga veya benzeri bir aletle veya “Mary Wondrausch’ın tüp ve pipeti” yardımıyla astarın akıtılmasıyla yapılan dekorlama tekniğidir (Wondrausch, 1986, s.7).

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi astar akıtma dekoru, yaygın olarak 17. yy-20. yy’ları arasında kullanılmıştır. Uygulaması ise, deri sertliğindeki veya bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerinde akıtıcı aletlerin yardımı ile renkli astar veya sırlarla yapılan dekorlama tekniğidir. Bu tekniğin uygulanmasında önceden tasarlanılan deseni uygulayabilmek için iyi el becerisi gerekmektedir.

2-AKITMA DEKORUNUN TARİHÇESİ

Akıtma dekoru ilk olarak M.Ö.3. yy ilk yarısında İngiltere'nin Northants ve Duston bölgelerinde beyaz astar akıtılarak yapılmıştır (Resim 2) (Charleston, 1981, s.39).

Resim 2. Northants ve Duston bölgesinde, koyu renk zemin üzerine beyaz astar akıtılarak, parlak sırla sırlanmış, İngiliz Castor çömleklerinden bir kadeh. Geniş gövdeli bu kadehin akıtmaları, yumuşak dairesel hareketler verilerek bitki motifi şeklinde yapılmıştır. British Museum, London da bulunmaktadır. 3. yy'ın ilk yarısında, 11,5 cm. yük.

Daha sonra akıtma dekoru, M.Ö. 6. yy'da Lydia görülmüştür. Bu seramiklerin kendilerine özgü bir yapısı vardır. Yüksek konik ayaklı vazolar bunların en iyi örneklerinden biridir.

Bu seramiklerde kullanılan astarlar çoğunlukla sarı, beyaz ve turuncudur. Renkli astarların üzerlerine farklı renklerle yapılan, mermer etkisi veren, taraklama dediğimiz dalgalı zıt renkte astarlar sürülmüştür. Bu tür astarlama genellikle M.Ö. 6. yy özelliklerindedir (Çobanlı, a.g.e., s.20).

Daha sonra en belirgin astar akıtma dekorlu seramikler Anadolu Selçuklular döneminde görülmüştür. Anadolu Selçuklu devrinde en az bulunan seramik gruplarından biri, İslam dünyasında 9.yy'dan beri çok yaygın olan astar tekniği ile yapılan seramiklerdir. Kubadabat Sarayı, Adıyaman Eski

Kahta, Kalehisar, Elazığ Korucu Tepe kazılarında bazı astar tekniğinde seramik parçaları bulunmaktadır. Diyarbakır Artuklu Sarayı kazısında da bu gruptan parçalar bulunmuştur. Akıtma dekoru 13.yy'da Suriye'de yapılan seramiklerde görülmektedir. Konya Karatay Müzesinde örnek seramikler bulunmaktadır. Bu seramiklerin Selçuk devrinde Suriye'den ithal edilerek de kullanıldığını söyleyebiliriz (Resim 3-4) (Öney, 1978, s.107).

Resim 3. Beyşehir Kubadabad sarayından astar akıtmalı seramik parçası. (Konya Karatay müzesi)

Resim 4. Beyşehir Kubadabad sarayından sgraffito ve sırüstü akıtma tekniğinde dekorlanmış seramik parçası. (Konya Karatay müzesi)

9.-15. yy'lar arasında üretilen Bizans seramikleri, İslam ve Avrupa seramikleri arasında köprü vazifesi görmüştür. Bizans seramiklerinde biçim açısından değişiklik

görülmemektedir. Fakat dekorlama açısından çeşitlilik göstermektedir. Bunların içerisinde astar akıtma, bezeme, kazıma teknikleri kullanıldığı bilinmektedir (Resim 5) (Charleston, 1981, s.103).

Resim 5. Bizans'ta kırmızı çamur bünye üzerine beyaz astar kullanılarak akıtma dekoru yapılarak parlak yeşil sırlı sürahi, 11. yy, 28 cm.

Belki de astar akıtma tekniğinin en zengin ve en değişik biçimlerde kullanımına Memlûk döneminde 13.-14.yy Mısır'da yapılan eserlerde rastlanmıştır. Bu seramiklerde astar, koyu kırmızı veya kahverengi renginde uygulanmıştır. Daha sonra sarı renge dönen beyaz çamur karışımları da, bir boru veya pipet yardımıyla akıtılarak kullanılmış ve muazzam dekorlar elde edilmiştir (Honey, 1977, s.579).

Daha sonra 16. yy'da Almanya'da yapılan astarlı seramiklerde kurşunlu sır kullanılmaya başlanmıştır. (Resim 6) 1775-1825 yılları arasında astar akıtmalı eski eserlerin bulunduğu bilinmektedir. Pensilvanyalı çömlekçiler bu dönemden itibaren kırmızı çamur üzerine astar akıtma yöntemini kullanmışlardır. 19. yy'da stonware çamurla fabrikasyon üretilen saksı ürünlerden dolayı akıtma dekorlu çalışmalar azalmıştır. 175 yıldır Pensilvanyalı çömlekçiler akıtma ve sgraffito dekorlu ürünlerinin üretimlerini sadece Ohio, Michigan, Robesonia ve Wisconsin bölgelerinde devam ettirmektedirler.

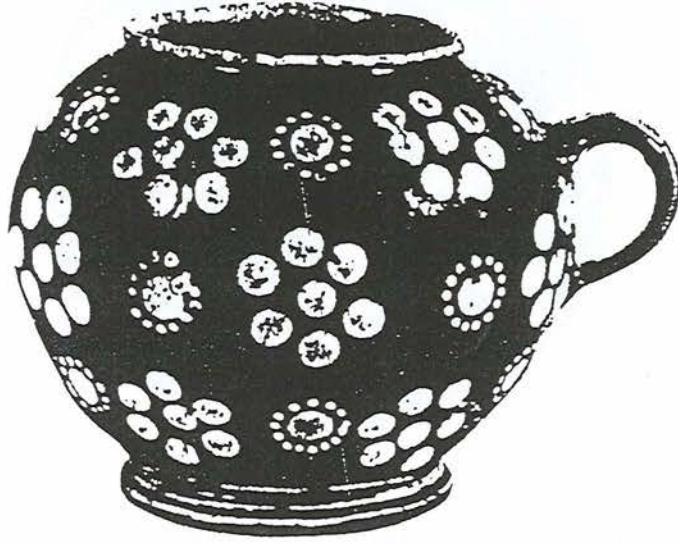

Resim 6. Almanya'da melekleri konu alan kırmızı çamur üzerine beyaz astar akıtma dekoru yapılmış tabak, 1615, 32,5 cm.

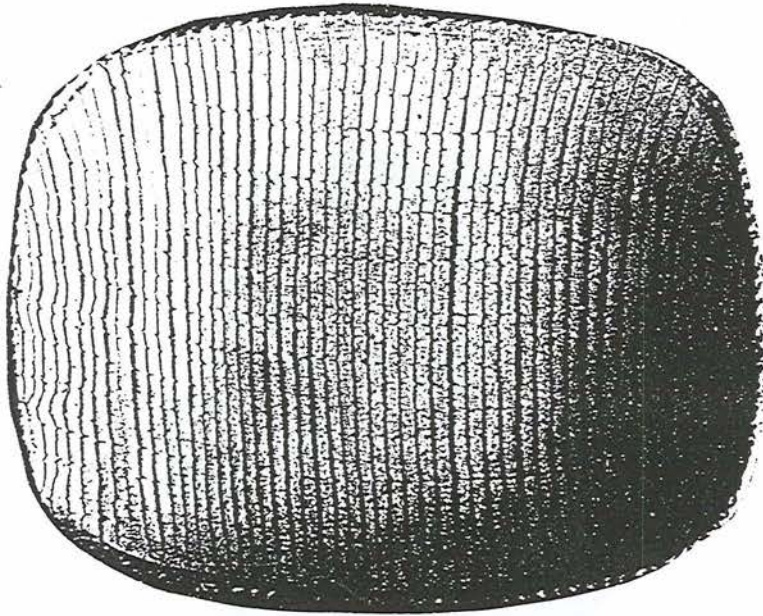
Rhine'nin alt kısımlarında ve Hasse'de Wanfried-an-der-wessa'da 16. yüzyılda astar dekorlu ürünler yapılarak, bu ürünler İngiltere'ye ihraç edilmiştir. Siyah, beyaz, kırmızı, yeşil astarlar ile yapılan astar akıtma ve sgrafitto yöntemleri, çiftlik ve dinsel sahneler, askeri figürler özellikle geniş tabaklar ve diğer ürünlerin yüzeyini süslemiştir. Astarlanan ürünlerde: zaman zaman demir, mangan ve bakır oksit kullanarak da dekorlama işlemi yapılmıştır (Çobanlı, a.g.e., s.17).

Çömleklerin üzerine süsleme amacıyla değişik renklerde astar kullanma düşüncesi çömlekçiliğin kendisi kadar eski tarihlere dayanır. Ancak, astarı renk veren oksitlerle boyadıktan sonra kullanma tekniği 17. ve 18. yüzyıllarda bir sanat olarak gelişmiştir. Bu dönemde karmaşık ve gösterişli biçimde dekorların yapıldığı görülmektedir. Astarlı ürünler yapan çömlekçiler deri sertliğindeki ürünler üzerine astarı akıtarak veya ince şeritler halinde sıkarak, zengin dekorlar yapmışlardır. Bu örneklerin nadiren de olsa nerelerde ve kimler tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

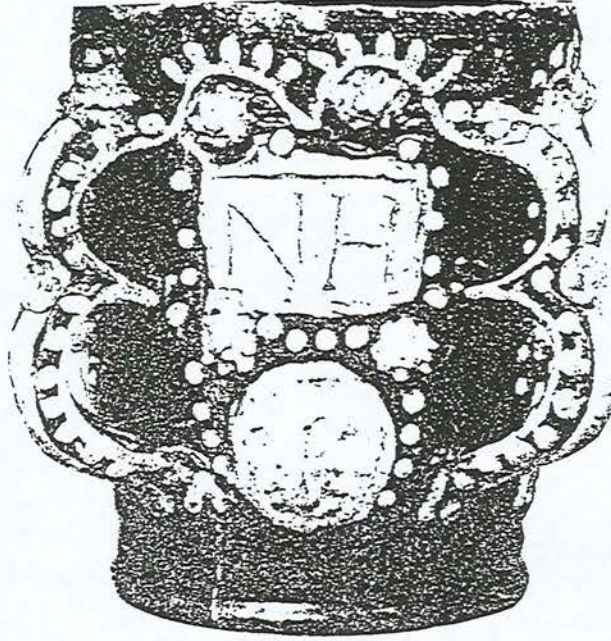
Bu yöntemler 17. ve 18. yy'da SLOVAKYA ve Orta Avrupa'nın diğer bölgelerinde, Fransa'nın SORRUS, ENGLEFONTAINE ve PRED'AVGE bölgelerinde, Belçika'da THOUROUT'ta, İskandinavya'nın çeşitli bölgelerinde, WANFRIED AN DER WERRA'da ve CREFELD bölgesinde yapılan eserlerde. Almanya'da ALTENBURG'da yapılan işlerde rastlanmıştır. Ayrıca yine bu dönemde İngiltere'de yapılan eserler İngiliz çömlekçiliğinin karakteristiğini oluşturan MEDEIVAL kökenli eserlerdir (Resim7-8-9) (Honey, a.g.e., s.579).

Resim 7. Staffordshire'da astar akıtma ile yapılmış bal kabı,17. yy, 13,7 cm.

Resim 8. İngiltere'de tabak üzerine astar akıtma yapılmış tarama yöntemi uygulanmış, Victoria and Albert Museum, London, 18. yy.,51,2 cm.

Resim 11. Nicholas Hubble, Wrotham'da yapılmış astar akıtmalı seramik, 1678.

Resim.12. George Richardson, Wrotham'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan seramikler,1654,1656,1659,1656,1642,1675.

17. ve 18. yy'da yapılan ve en çok aranan astar akıtmalı İngiliz seramikleri WROTHAM şehri haricinde BURSLEM, HARLOW ve POTEVENS köylerinde, DEVON, SOMERSET, WALES ve KUZEY STAFFORDHIRE bulunmaktadır. Ayrıca bu merkezler İngiltere'nin en önemli astar akıtma yöntemi kullanan seramik merkezlerindedir.

Bu merkezlerden STAFFORDHIRE' da, astar, tüy sapı kullanılarak uygulanmıştır. WROTHAM da, STAFFORDHIRE da, seramiklerin alt kısmında stampa baskı ile elde ettikleri imzalarını, daha sonra puar yardımı ile renkli astarlarla seramik yüzeyler üzerine yapmışlardır. Bu türdeki çalışmaların en iyi örneklerine Thomas Toft (Resim 13), Ralph Toft (Resim 14), Rapl Simson (Resim 15-16), George Taylor (Resim 17), James Toft (Resim 18), William Talor (Resim 19), Robart Pool (Resim 20), Joseph Glass (Resim 21), Samuel Malkin (Resim 22), John Meir, Robert Show gibi sanatçıların eserlerinde rastlanır. Astar akıtma 17. yy'da muhteşem dekorlu yuvarlak tabaklar yapan Staffordshire'li Toft ailesi sayesinde sanat olarak kabul edilmiştir. Staffordshire da astar dekorlu çömlekler, daha açık renkte bir zemine, koyu renkte astar, çizgiler halinde akıtılmış ya da zikzak görünümü vermek için taranmıştır (Godden, a.g.e., s. xii).

Resim 13. Thomas Toft, Staffordshire'da deri sertliğindeki bünye üzerine astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış kaplar,1680-1720.

Resim 14. Ralph Toft, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1677, 45,72 cm.

Resim 15. Ralph Simpson, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1680, 43,18 cm.

Resim 16. Ralph Simpson, Toft tipi akitma dekoru yapılmış tabak, 1700, 43,18 cm.

Resim 17. George Taylor, Toft tipi akitma dekoru yapılmış tabak, 1670, 43,18 cm.

Resim 18. James Toft, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak,1695.

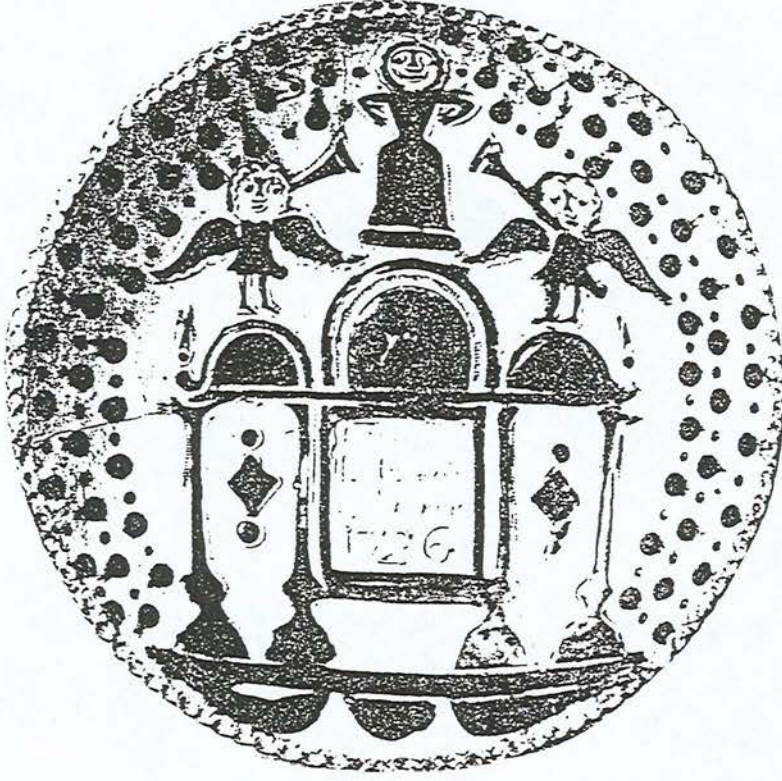
Resim 19. William Tallor, Toft tipi akıtma dekoru yapılmış tabak, 1695, 43,18 cm.

Resim 20. Robart Pool, Staffordshire'da astar akıtma yöntemi ile yapılmış kap
17.yy.sonu, 20,32cm.

Resim 21. Joseph Glass, astar akıtma yöntemi ile yapılmış beşik, 1703, 25,4 cm.

Resim 22. Samuel Malkin, astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış tabak, 1726, 35,56 cm.

Astar akıtmalı bu seramikler önce beyaz astarla astarlanıp, daha sonra desenler kahverengi çizgiler üzerine, beyaz noktalarla süslenmiştir. Kırmızı ve kahverengi astarlar akıtılmıştır. Daha sonra, tabağın tümü şeffaf bir sırla sırlanmıştır. Bu işlem sırasında sanatçı genellikle bir figürandan destek almıştır. Bu tekniğe ilişkin ünlü temalardan biri de, Prens II. Charles'ın hanedanlığının sona ermesinden sonra 1651 yılında Prens II. Charles'ın Cromwall'in askerlerinden kaçmak için bütün bir gün geniş bir meşe ağacına saklanması olayının sembolik olarak temsil edildiği "Meşe Ağacında Prens Charles" adlı tabaktır. Prens II. Charles'ın meşe ağacında kalmasının simgeselleştirildiği aslan ve tek boynuzlu atın yanlardan kuşatılarak asalet simgesi olarak gösterildiği bu figürde, sadece Charles'ın başı görünmektedir (Rado, a.g.e., s.156).

Astar akıtma dekorlarından HUGHESON, uzun astar şeritlerinin baklava dilimi biçiminde dekorlanmasıdır. Bu döneme ait 1678 ve 1680 tarihli örneklere rastlanmıştır. Lomaks Koleksiyonunda bulunan, bu dekorlamaya ait örnekler Thomas Toft imzalı testidir ve bu çalışma Staffordshire esintileri

taşımaktadır. 1686 ve 1687 tarihlerinde HUGHESON tekniğini kullanan John Winter ve Ann Benom isimleri ortaya çıkmıştır (Honey, a.g.e., s.585).

1715 ve 1750 yılları arasında yapılan, beyaz astarlı, kenarları koyu kahverengi olarak yapılmış seramiklerde farklı konular işlenmiştir. Bunlar çiçekli ve kafesli desenlerle süslenmiş saçını tarayan bir deniz kızı, dans eden kolyeler, kraliyet ailesinden simalar ve hanedan üyelerine ait armalar, Müslümanlığın temsilcisi Hz. Adem ve Havva'nın yasak elmayı yiyerek insanları günaha teşvik etmeleri, Pelikanın Allah'a yakarışı -bir pelikan yavrusu doğurmak için kendini yaralayıp bir Hıristiyan annenin fedakarlık duygusunu gösteren Allah'a yakarışını simgeleştiren olaylardır. (Resim 23)

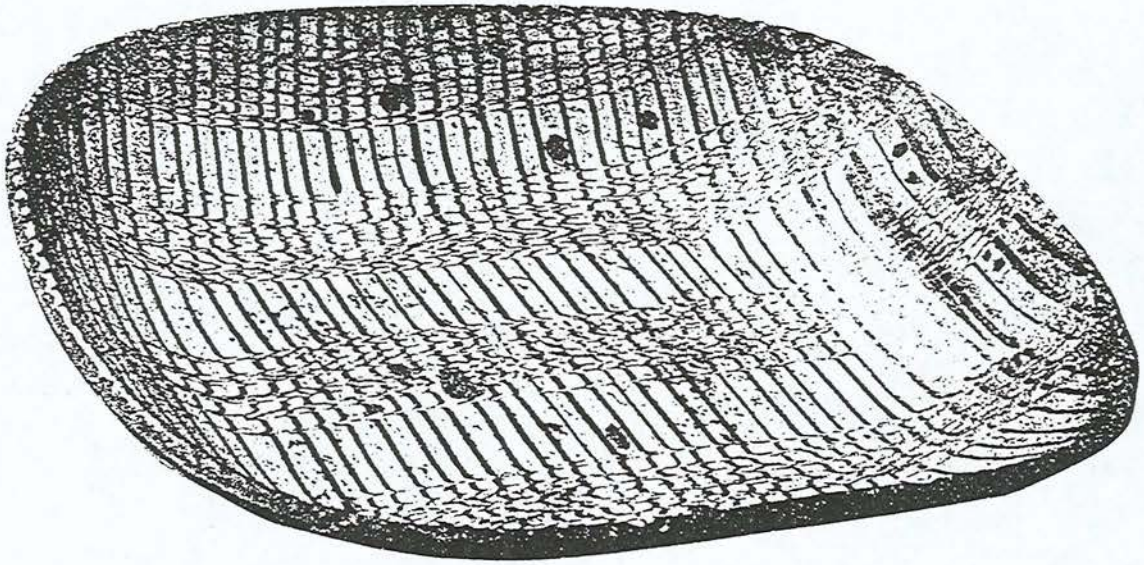

Resim 23. Thomas Toft, astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış Pelikan ve dindarlığını konu alan tabak, 49,53cm.

Bu dönemde yapılan formların biçimlerin kenar çizgilerine genelde tırtıklı bir görünüm verilmiştir. Buna örnek olarak British Museum'da William Bird'ün 1751 yılında yaptığı bir tabak gösterilebilir. Victoria ve Albert Müzesinde Thomas Wedgwood imzalı bir başka eser de buna örnektir. İngiltere de Wrotham ve Staffordshire merkezleri dışında, Londra'da Derbyshire'da Derbyhire kökenli

TICKENHALL'da, küçük bir sınıf tarafından açık renkli yüzey üzerine, koyu renk astar uygulayarak astar akıtma dekorunu kullanmışlardır. Bu seramiklerin üzerinde tarihi belirten yazı yoktur. Fakat 17. yy sonu ve 18. yy başlarına ait olduğu tahmin edilmektedir (Honey, a.g.e., s.585).

İngiltere'de SALİSBURY (Wiltshire), FAREHAM (Hants), EWENNY (Glomorgan)'da, DEVONSHIRE ve İngiltere'nin batı kesimlerinin çeşitli bölgelerinde ve SUSSEX'te farklı türlere rastlanmaktadır. Bölgelerde “astar tarama tekniği” ile yapılmış eserler bulunmaktadır. Bazı İngiliz örneklerindeki dekorlamalarda, 17.yy.'da “stumpwork” adıyla bilinen kabartmalı dekorlamalardan esinlenilerek yapılmıştır. Uygulanan bu dekorlar genellikle dikiş biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlayan noktalar veya diyagonal vuruşlarla yapılmıştır (Resim 24) (Honey, 1977, s.579).

Resim 24. W.Bolaan, dikiş biçimlerine benzeyen yöntemle yapılmış tabak, 43,18 cm.

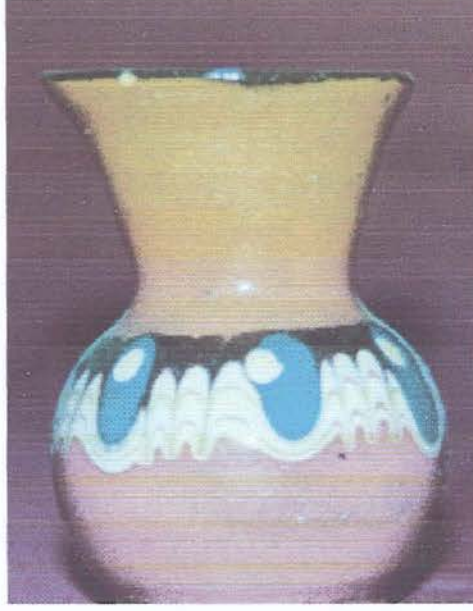
Bu dönemde astar akıtmalı seramiklerin kendine özgü basit bir cazibesi vardır. Sanatçının imzasının bulunduğu ve tarihi belirli örnekler aranmaktadır. Bu özellikte seramikler ise nadiren bulunmuştur. 18. yüzyıllarda daha kalın yapılmış, astar akıtmalı seramiklere talep azalmıştır. Ancak bazı kırsal kesim seramikçileri, astar akıtma yöntemini kullanmaya devam etmişlerdir.

19. yy ortalarında Amerika'da Ohio, New England ve Newyork'ta üretilen akıtma astarlı daha basit, fakat uygulamada dinamik görünen tuz sırlı işlevsel ürünler, erken İngiliz seramiğinin aksine kobalt mavi astar ile direk ürün üzerine uygulanan örnekler dikkati çekmektedir (Çobanlı, a.g.e., s.96).

Eski İngiliz sanat anlayışındaki ıslak astar yüzeyinin üzerine üç düz bir çizgi biçiminde akıtılarak yapılan sürekli çizgilerin tersine, Amerika'lı seramikçiler her zaman kobalt mavisi tarzında süslemeler kullanmışlardır.

19. yy'da Endüstri devrimi ile gerilemeye başlayan el sanatları ARTS AND CRAFTS, ardından BAUHAUS okuluyla yeniden canlandırılmıştır. Bu dönemde özgün eserler yapan Bernard Leach (1887-1979) geliştirdiği sanatçı-çömlekçi kavramıyla bir okul oluşturmuştur. Leach okulu olarak tanımlanan tarzında, kavram olarak stoneware çamur ile astarlı İngiliz seramiklerinin bir devamıdır. 20. yy'da astar dekorlama geleneği İngiltere ve Amerika'deki çömlekçiler tarafından tekrar canlandırılmıştır. İngiltere'de bunun öncüsü Bernard Leach ve onun öğrencisi Michael Cardew'dur. Amerika'da Mary Louse McLaughlin, Cincinnati'li bir grup amatör seramik sanatçısı ile renkli astarlarla sır altı boyama tekniği geliştirmişlerdir. Bunun yanı sıra Cincinnati'li olan Moria Longworth Storer 1880'de Rookwood çömlekçiliğini kurmuştur. Rookwood'da yapılan eserlerin çoğu sır altında renkli astarlarla boyanan Japon tarzı çiçeklerle süslenmiştir (Osberne, a.g.e., s.747).

Bu bölgeler haricinde Batı Avrupa ülkelerinde 15.-20. yy arasında Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'da astar akıtma yapıldığı bilinmektedir. Halen Bulgaristan ve Yunanistan'da halk çömlekçileri diye bilinen atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde günlük kullanım eşyaları yapılmakta ve estetik bir anlam kazandırmak için ürünlerin üzerlerine akıtma dekoru yapılmaktadır. (Resim 25-26-27-28-29-30)

Resim 25. Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış vazo, 20. yy, 10 cm.

Resim 26. Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış fincan ve sütlük, 20. yy, 10 cm.,15 cm.,7cm.

Resim 27. Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış şekerlik ve tabak, 20. yy, 17. cm., 12 cm.

Resim 28. Bulgaristan'da astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılmış tencere, 20.yy, 35 cm.

İlerleyen dönemlerde, bu bölgelere istilaların artması nedeni ile, 120 yıl önce Bulgaristan' dan Anadolu'ya göç eden seramik ustaları akıtma dekorunu Anadolu'ya taşımışlardır. Çömlekçilerin çok kullanıldığı bu teknik, günümüzde renkli astarlarla modern formlar üzerine de uygulanmaktadır. Yurdumuzda, Bilecik'in Pazaryeri Kınık köyünde, Bursa'nın Mustafa Kemal Paşa ilçesinde, Çanakkale ilinde ve Uşak'ta Gediz ilçesinin Hacıbaba köyündeki çömlekçilerin kullandıkları dekorlama yöntemidir. Günümüzde bu merkezlerin çoğunda astar akıtma tekniği kullanılmamaktadır.

3-ANADOLU KÜLTÜRÜNDE AKITMA DEKORLARI VE AKITMA DEKORLARININ GÖRÜLDÜĞÜ MERKEZLER

3.1-Kınık Köyü

Bilecik ilinin Pazaryeri ilçesine bağlı Kınık köyü, ilçe merkezinin 8 kilometre batısında yer alır. Eski Bursa karayolunda Pazaryeri-İnegöl yolu arasından sola dönülen 1 km.'lik asfalt yol Kınık Köyü'ne ulaşır (Kubat,1993, s.30).

Kınık'tan Küçükemmalı köyüne giden yol üzerinde kalan ve "Otanlı" olarak bilinen Bizans kalıntılarından dolayı başlangıçta "Otanlı" diye anılan köyün adı, otu bol anlamına gelen bu ismin yabancı menşeli oluşu nedeniyle Kınık olarak değiştirilmiştir (Yalman, 1986, sayı:44,).

Kınık köyü ve civarı ormanlık bir alana sahip olup, yöre halkının başlıca geçimi küçük çaplı tarım, hayvancılık ve çömlekçiliktir. Kınık, düz bir alan sayılabilecek, orman eteğine kurulu kırmızı kil yataklarına sahip tepelerin etrafında yer alan bir köy dür. Buradaki kırmızı kil yatakları, muhtemelen sekonder kil yataklarının oluşumundaki gibi taşınma ile oluşmuştur (Kubat, a.g.e., s.30).

Kınık köyünde çömlekçiliğin başlaması 120 yıl öncesine dayanır. Şakir Türk'ün çömlekçiliğe devam eden torununun anlattığına göre; "120 yıl önce, Bulgaristan'ın Silistre Vilayeti Bezirgan Köyün'den Salimoğlu Şakir Türk 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sırasında karısı ve bir çocuğu ile İstanbul'a göç etmiş yedi sene burada kalmıştır. Çömlek yapımı için uygun toprak bulsa da, akıtma dekoru için bünyeye uygun astar bulup uygulayamamıştır. Bir süre sonra Bursa'nın ilçesi olan

İnegöl'e gelmiştir. Burada belli bir süre kaldıktan sonra uygun toprak burada da bulamamış eski adı Otanlı olan Kınık köyüne göç etmiştir. Bulgaristan'dan gelirken yanında getirdiği çarkıyla (Resim 31) çömlekçilik yapmaya daha sonra doğan iki oğluyla devam etmiştir. Çarkının alt tabakasında gizli bir oyuk açarak içerisini göç ettiği yörelerde yaşamını sağlamak için sarı lira denilen altınlar saklamıştır.

Resim 31. Şakir Türk'ün Bulgaristan'dan göç ederken yanında getirdiği ve sarı liralarnı sakladığı çömlekçi çarkı.

Kınık köyüne geldiği dönemlerde bu altınlar bitmiş, geçimini sağlamak amacıyla civar bölgelerde toprak aramış ve hem çömlekçilik için uygun toprak bulmuş, hem de Bulgaristan'da öğrendiği astarlı akıtma ve macho (selvi dekor) dekorunu bu bünyeye uygulayabilmiştir. Çömlekçi ustası civar köylerden yiyecek olarak bulgur alıp karşılığında yapmış olduğu çömleklerden vermiştir. Böylece yavaş yavaş Şakir Türk'ün çömlek yaptığı duyulmuştur. Kınık köyünde Şakir Türk'e yardım etmek ve öğrenmek isteyenler olmuştur. Bu dönemde Bulgaristan'da çömlekçilik yapan bir akrabasına mektup yazarak, Kınık köyü yakınlarında çömlek ve akıtma dekoruna elverişli toprak bulunduğunu, bu mesleği ise burada yapan bulunmadığını bildirmiştir.”

“Mektubu alan kişi taşı, tarağı toplayıp Kınık köyüne gelmiştir. Gelen kişi köyden birisini yanına almış ve günlük bir altın vermiştir. Ona da sıkı sıkı tembihte bulunmuş; “Sakın ha bu mesleğin sırrını

kimseye söylemeyeceksin.” Çırac “Peki” diyerek çalışmaya başlamıştır. Zaman içerisinde ustasından aldığı bilgileri köylülere aktaran çırac, toprak ürün yapımını köye yaymıştır (Günaydın Gazetesi, Marmara Bölge Özel Gazete 3 Eylül 1990).

Köyde gelişen çömlekçilik sanatı, her evin bahçesine kurulan ‘ocak’ adını verdikleri atölyelerin sayısını arttırmıştır. Erkekler ocaklarda çalışırken, kadınlarda tarlada belli bir süre çalışmaya devam etmişlerdir. Daha sonra çömlekçiliğin gelişmesiyle, kadınlar tarlada çalışmak yerine çömleklerin üzerlerine akıtma dekoru yapmayı tercih etmişlerdir. (Resim 32)

(a)

(b)

Resim 32.(a,b) Kadınların bu dönemde astar akıtma dekoru yapmış oldukları fasulye tenceresi ve kavanoz.

1973 yılındaki verilere göre; Kınık köyünün nüfusu 794, hane sayısı 151'dir. Çanak, çömlek, saksı ve akıtma dekoru imalatı yıllara göre aşağıdaki gibidir.

Yıllar	Adet
1969	248.060
1970	221.550
1971	209.648
1972	200.000

(Bilecik il yıllığı, 1973).

1986 verilerine göre; Köye Bulgaristan'ın Dobruca, Razgrad ve Şumnu gibi yerlerinden gelen ve bilhassa Razgrad'da daha önce çömlekçilik yapan kişilerin burada başlattıkları çalışmalar sonucu günümüzde 165 hane ve 850 nüfusu olan Kınık'ta 58 adet çömlekçi fırını vardır (Yalman, Sayı:44, 1986).

Bugün Kınık köyü 167 haneden oluşmaktadır. Köyün geçim kaynağı %80 çömlekçiliktir. Çünkü 76 evde ocak vardır. Bir kısmı depo olarak kullanılmakla beraber 53 tanesi çalışır durumda, fakat sürekli olarak çalışan atölye sayısı ise 20 adettir. Köye elektrik gelmesiyle 1980 yılından sonra ayak ile çalışan tornalar, elektrikli tornaya çevrilmiştir. Ayrıca 1985 yılında da biçimlendirme presle gündelik üretimde 8-10 katına çıkmıştır. 1989 yılında ise köye ilk elektrikli fırın yapılmıştır (Çobanlı, Bir Araştırma, Makale, Sakarya Gazetesi, 1986).

Köyde üretilen seramik ürünlerin yapım aşamaları şöyledir. Köyün merkezine bir kilometre uzaktan getirilen toprak, atölyelerde bulunan çamur çukurlarında suda çözdürülür ve iki silindir arasından geçirilir. Yerde sistematik bir biçimde ayakla çignendikten sonra, elle de yoğrularak "topaç" adı verilen istenen büyüklükte parçalara ayrılır ve çarkta biçimlendirilir. Bu yöntemden farklı olarak modern sistemde çamur üreten tek bir atölye bulunmaktadır. Atölyenin çamur hazırlama bölümünde; Kınık çamuru ile katkı maddeleri değirmene konulup, 3-4 saat gibi bir sürede öğütüldükten sonra, titreşimli elekten geçirilerek bir boru vasıtasıyla sekizgen bir havuza aktarılmaktadır. (Resim 33) Sekizgen havuza aktarılan çamur pervaneli karıştırıcıyla karıştırılırken bir taraftan da filterprese basılır. 3-4 saat içinde filterpreste suyundan arındırılan çamur, aynı zamanda bütün artık maddelerden de arınmış olur. Filterpresten çıkan kekler atölyedeki kuyuda bekletilip, silindirli valslerden geçirilerek tornada biçimlendirilmeye hazır hale getirilir.

Resim 33. Çamurun hazırlanmasında kullanılan değirmen ve karıştırıcı.

Çömlek üretimi ilk dönemlerde ayakla hareket ettirilen uzun milli yataklı tornalarda yapılmaktaydı. Çömlekçiliğin gelişmesiyle tornalara küçük bir motor eklenmiş ve en sonunda elektrikle çalışan tornalar kullanılmaya başlanmıştır. Bu tornalarda çömlekler genellikle çamuru merkezleyerek, el hareketleri ve köylülerin puçula adını verdikleri sistre yardımıyla biçimlendirilmektedir. (Resim 34 a,b,c)

(a)

(b)

(c)

Resim 34.(a,b,c) Elektrikli torna kullanılarak çömlüklerin biçimlendirilmesi.

Daha sonra, biçimlendirilen ürünler deri sertliğine gelmesi için beklemeye alınır. Deri sertliğine gelmiş ürün üzerine de akıtma dekoru uygulanır. Kınık köyünde akıtma dekoruna badanalama veya killeme denilirdi. Akıtma dekoru uygulamak için renkli astarların hazır olması gerekmektedir. Kınık köyünde akıtma dekoru yapabilmek için kullanılan astarlar ise şöyle hazırlanmaktadır.

Astar yapımında çevreden sağlanan renkli killer kullanılır. Beyaz astar için Söğüt ilçesi, Küre köyünden getirilen aşı boyası diye isimlendirdikleri kırmızı kil, siyah astar için ise mangan oksit yüzdesi yoğun, Zonguldak veya Bartın'dan getirilen siyah kil kullanılır. Ancak, siyah kil ezilerek ısıtıldıktan sonra, içine % 50 malıç denilen ince taneli kil ilave edilir, 2 kil karışımı bir süre bekleyip iyice karıştırıldıktan sonra süzülür (Çobanlı, a.g.e.,s.61).

Kili süzmek için kullandıkları torbayı kil torbası diye adlandırmışlardır. Hazırladıkları bu renkli killerin haricinde diğer renklerde astar elde etmek için renk veren oksitlerden yararlanmışlardır. Bakır tuvali diye adlandırdıkları boya krom oksit ile elde edilen yeşil astardır. Beyaz kile % 5 oranında ilave edilmektedir.

Hazırlanan bu astarlar deri sertliğine gelmiş ürün üzerine uygulanmaktadır.

Bunlar farklı yöntemler kullanılarak da uygulanabilir. Bu yöntemlerden çarliston veya bayrak dekoru olarak bilinen dekorlama yöntemi, deri sertliğindeki ürünün beyaz astara tümüyle batırılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Daha sonra beyaz astarın bünyeye çekmesi beklenir ve puarların içine doldurulmuş bakır tuvali ile çizgiler çekilmeye başlanır. Farklı bir puar içerisindeki siyah astarla yeşil çizgilerin üzerlerinden belli aralıklarla akıtılır ve böylelikle bayrak deseni gerçekleşmiş olur. (Resim 35 a,b) (Resim 36 a,b)

(a)

(b)

Resim 35. Kınık köyünde badanalama diye isimlendirdikleri yöntemle yapılmış, su testisi ve sürahi. Deri sertliğindeki ürün üzerine beyaz astar kullanılarak daha sonra, renkli astarlar ile akıtma yöntemi uygulanarak, bayrak deseni yapılmış su testisi ve sürahi, 1920, 35 cm.

Farklı bir desen elde etmek için bir başka yöntem şöyle uygulanır. Deri sertliğindeki ürün plastik çamur rengindeki sıvı kile batırılır. Tornanın merkezine yerleştirilir ve torna dönerken puarların içerisindeki renkli astarlarla çizgiler çekilir. İnce bir tel yardımı ile çizgiler ileri geri el hareketi ile desen oluşturulur. (Resim 37,38)

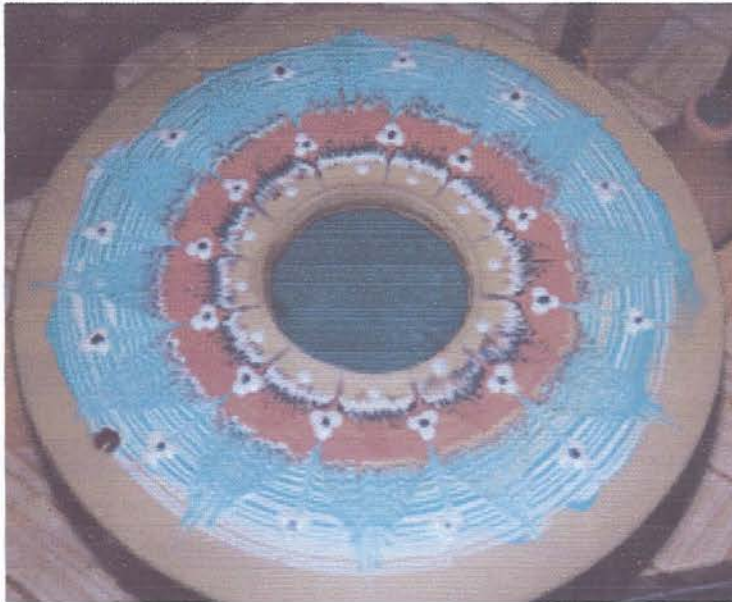

(a)

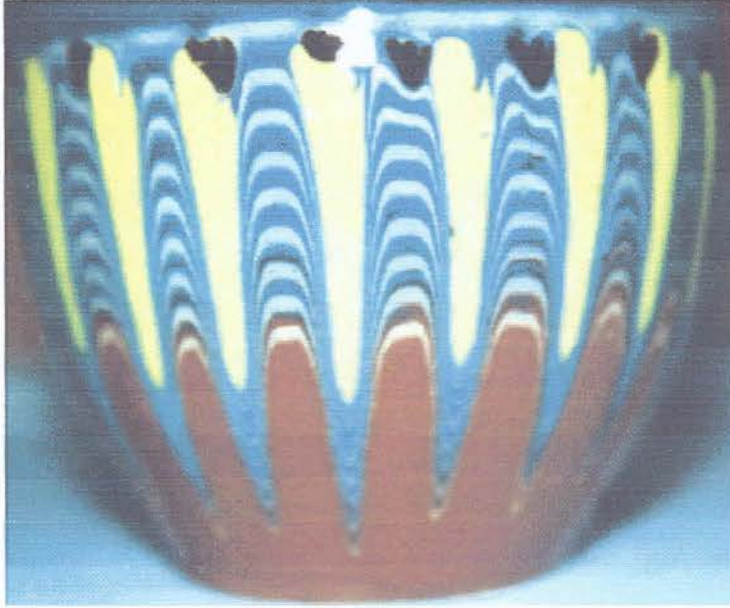

(b)

Resim 36.(a,b) Kınık köyünde astar akıtma yöntemi kullanılarak bayrak deseni yapılmış lambalık ve su testisi, 1920, 50 cm., 35 cm.

Resim 37. Turnet üzerinde yapılan akıtma dekorlu desen.

Resim 38. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanmış ürün.

Bir başka desen elde etmek için ise, ürün yine astarlanır. Tornada merkeze alınır. Puarın içerisindeki renkli astarlar ile tornada dönen ürün üzerine aşağı yukarı el hareketi ile ürüne püskürtülür. Bu oluşan desen şal görünümlü olduğu için şal desen adını almıştır. (Resim 39,40)

Resim 39. Turnet üzerinde şal görünümlü akıtma desenin uygulanması.

Resim 40. Turnet üzerinde şal desenli akıtma dekoru yapılmış ve sırlanmış ürün.

Daha sonra hangi tür desen yapılırsa yapılsın, akıtma dekorları yapılmış olan desenler kurutulmaya bırakılır. Kuruyan ürünler 800-1000 °C ilk pişirime alınır. (Resim 41) Birinci pişirimi yapılmış ürünler şeffaf sırla sırlanır. 1000 °C ikinci pişirime yapılır. (Resim 42-43)

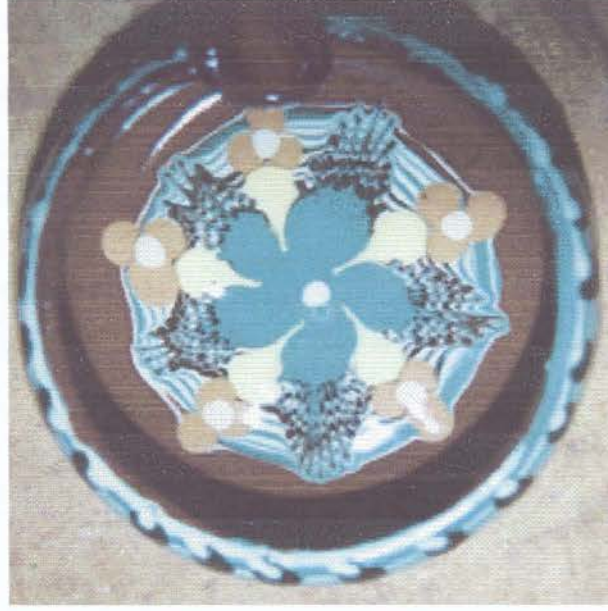

(a)

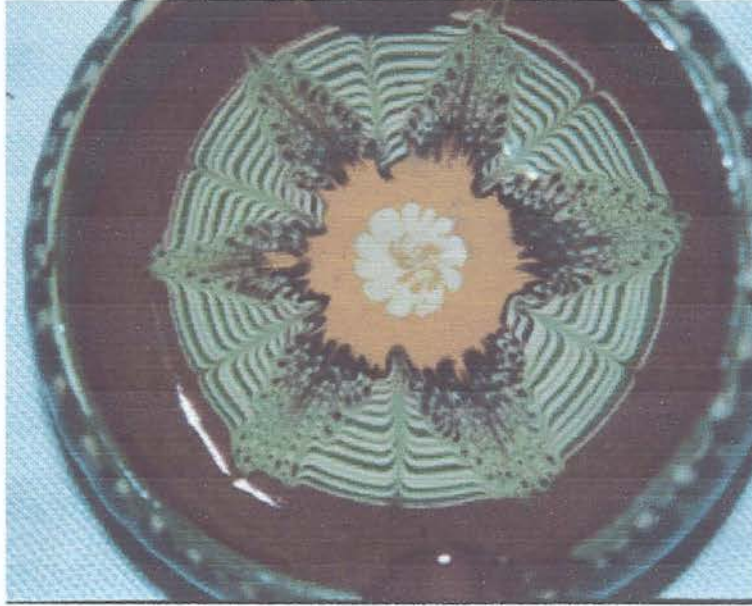

(b)

Resim 41. Kınık'ta ürünlerin ilkel fırında ve gazlı fırında pişirilmesi.

Resim 42. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanarak pişirilmiş ürün.

Resim 43. Turnet üzerinde akıtma dekoru yapılmış ve sırlanarak pişirilmiş ürün.

Kınık köyünde akıtma dekoru eskisi gibi her atölyede üretilmemektedir. Akıtma dekorunu uygulayan sadece tek bir atölye bulunmaktadır. Akıtma dekorunun yerini bugün ürünlerin üzerine farklı sentetik boyalar kullanılarak yapılan süslemeler almıştır.(Resim 44)

Resim 44. Sentetik boyalar kullanılarak yapılan süslemeli ürünler.

3.2-Mustafakemalpaşa İlçesi

Marmara bölgesinin güneyinde Bursa iline bağlı 42.739 nüfuslu Mustafakemal paşa ilçesi, Arapların istilasından korunmak için Bizans İmparatoru Alexis Komnen tarafından kurulmuştur. Eski adı Kirmasti'dir. 13. yy'dan itibaren Türk egemenliğinde olan Kirmasti Sevr Anlaşmasıyla Yunan işgaline uğramış ve daha sonra 14 Eylül 1922 de kurtarılmış ve Kirmasti adı Mustafakemalpaşa olarak değiştirilmiştir. Mustafakemalpaşa ilçesinde çömlekçiliğin tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen Kınık köyünün çömlekçilik tarihine yakın olduğu kabul edilebilir.

Mustafakemalpaşa ilçesinde çömlekçilik, Bilecik ili Pazaryeri ilçesi Kınık köyünde olduğu gibi, Bulgaristan'dan yıllar önce Türkiye'ye göç etmiş ve ilçeye yerleşmiş insanlarca başlatılmıştır (Güner, 1982, s.78).

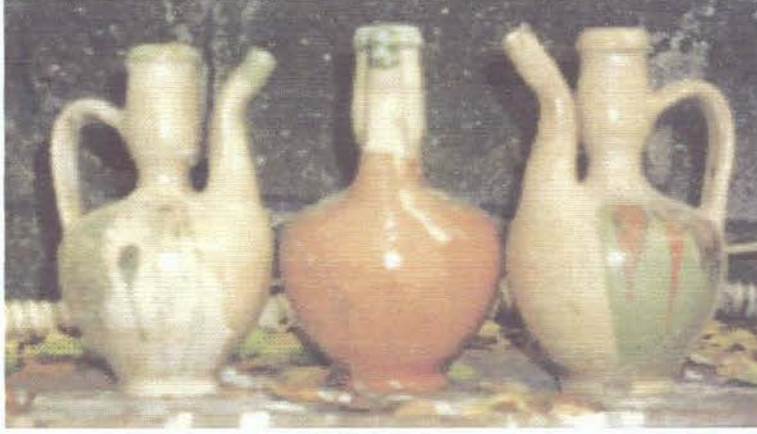
Mustafakemalpaşa ilçesinde çömlekçiliğin başlangıç tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen 1980 yılı öncesinde 40-50 kadar olan çömlekçi atölyesi 1980 yılında 20'ye, 1990 yılı sonunda 6 atölyeye kadar düşmüş ve bugün ise yalnız 2 atölye varlığını sürdürmektedir. Bu atölyelerden birisi sadece yaz mevsiminde çömlek üretimine devam etmektedir. Diğer atölye ise çömlek üretiminden vazgeçip beyaz

pişme rengine sahip seramikler üretmektedir (Taçyıldız, 2000, s.8).

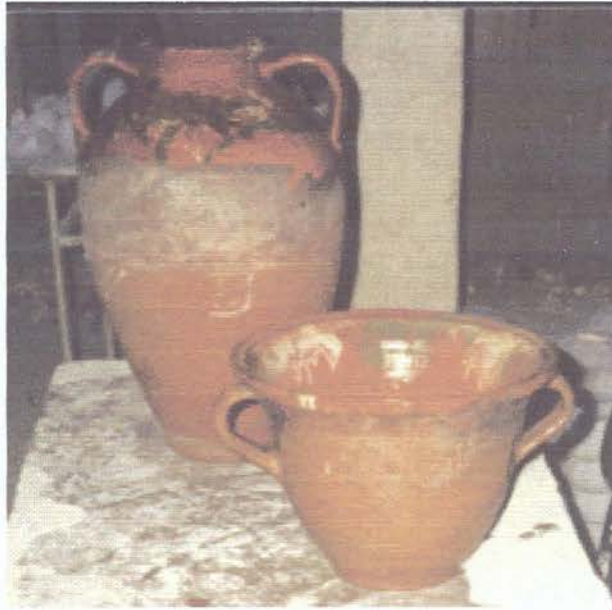
Mustafakemalpaşa ilçesinde çömlekçi çamuru önceleri, kilin bulunduğu alanlarda açılan çukura tulumbadan su doldurulup, kilin bu çukura yüzdürülmesi ile hazırlanarak ve kıyma makinesi ve insan gücüyle çalışan valslerden geçirilirdi. Şimdi ise, atölye içinde hazırlanmış havuzlarda yüzdürülüp valslerden geçirilmektedir. Çömlek üretimi Kınık köyünde olduğu gibi ilk zamanlarda ayakla hareket ettirilen uzun milli yataklı tornalarda yapılmaktaydı. Daha sonra tornalara küçük bir motor eklenmiş ve en sonunda elektrikle çalışan tornalara ulaşılmıştır. Bu tornalarda çömlekler, çamuru merkezleyerek el hareketleri ve sistre yardımıyla biçimlendirilmektedir. Daha sonra deri sertliğine kadar kurutulan bu ürünler Kınık köyünde olduğu gibi astar akıtma yöntemi ile dekorlanır. Bu merkezlerde astar hazırlama yöntemi Kınık köyünde olduğu gibidir. Deri sertliğine kadar kurtulan ürünlerin 900 °C de ilk pişirimleri yapılır. Dekorlama işleminde beyaz astar olarak, kireç ve tuz kullanılır. Kireç ve tuz karışımından oluşan beyaz astar, pişmiş çömlekler üzerine fırça ile sürülmektedir. Akıtma dekoru günümüzde Mustafakemalpaşa ilçesinde uygulanmamaktadır. (Resim 45,46,47)

Resim 45. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan çift kulplu küp.

Resim 46. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma yöntemi kullanılarak yapılan testiler.

Resim 47. Mustafakemalpaşa ilçesinde astar akıtma dekoru yapılmış kaplar.

Geçmiş yıllara göre ürün çeşidi azalmıştır. Çömleklerin dekorlanması toz ve yağlı boya kullanılarak yapılmaktadır. Çömlekler tamamen sırsız olarak üretilmekte ve sır yerine vernik kullanılmaktadır Atölyelerin yalnız birinde, Bandırma asit borik fabrikasından alınan boraksa, sarı çamur denilen ancak demir oksit oranı yüksek olan kuvars kullanılarak sır hazırlanır ve ikinci bir pişirim yapılır (Taçyıldız, a.g.e., s.8-14).

İlçede yaptıkları sıırı genel olarak deneme yanılma yolu yöntemiyle elde

etmektedirler. Renkli sır elde etmek için piyasadan aldıkları renkli boyalar belli oranlarda şeffaf sıranın içine karıştırılmaktadır. Daha sonra bu sırları ilk pişirimi yapılmış olan ürünün üzerine daldırma yöntemiyle uygulanır ve 1000 °C ikinci pişirim gerçekleştirilir. Mustafakemalpaşa ilçesinde Kınık köyünde olduğu gibi dekorlama yöntemi kendine özgü niteliklerden uzaklaşmaktadır. Daha önceleri şırınga ve boynuz içine konulan astarla elde edilen dekor yerine, tutkal konularak pişmiş ürün üzerine rastgele süsleme işlemi yapılmaktadır.

Ekonomik kaygılardan dolayı, çömlek üretimindeki bozulma, ilçede hem çömlekçiliğin zayıflamasına, hem de çömleklerin metalik bir görünüm kazanmasına neden olmuştur (Taçyıldız, a.g.e., s.15).

3.3-Çanakkale İli

Batı Anadolu'da Çanakkale Boğazı'nın güney kıyısındaki Çanakkale şehri 18. yüzyıl ortasından günümüze kadar önemli bir seramik merkezi olmuştur. Çanakkale'nin eski adının Piri Reisin Denizcilik kitabında 16.yy ve Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde 17.yy ikinci yarısında Kale-i Sultaniye olduğu ve çömlekçilik yapıldığı belirtilmektedir. 19 yy gezgin ve araştırmacılarından Moltke'nin yazılarında 'Boğaz Hisar' da denilen Kale-i Sultaniye çanak çömlek sanayisinin gelişmesiyle ve yerleşim bölgesinde bulunan kalesinden dolayı şehir Çanakkale ismini almıştır. 1740 da İngiliz seyyah Richard Pococke seyahatnamesinde şehrin 1200 kadar nüfusa sahip bulunduğunu halkın, ipek, yelken bezi ve çanak çömlek ticareti ile geçindiğini belirtmiştir (Sadberk Hanım Müzesi, 1989, s.137).

Türk seramiğinde Çanakkale seramiklerinin orijinal örnekler içermesinden dolayı önemli bir yeri vardır. Tahminen beylikler döneminde Çanakkale'de seramik atölyeleri en yoğun biçimde faaliyet göstermiştir. 19. yy sonlarında Çanakkale'yi gören Cuinet bu devirde şehrin nüfusunun 11.062 olduğunu çanak ve çömlek işlerinin Avrupa rekabeti karşısında bir asır evvelki önemini kaybettiğini, yine de şehir ihracatı arasında yeri olduğunu yazmaktadır. Müzelere intikal eden ilk örnekler 1845'de Paris Serves Müzesinde bulunmaktadır (Brongart a.-Riocreux D., Description Methodigue du Musse Ceramique de la Manufacture Royale de Porcelaine de Serves 1845, s.156,157,186). Londra Victoria and Albert Müzesi'nde 1884, 1892, 1893 ve 1897 tarihlerinde satın alınmış Çanakkale seramikleri vardır. 18. yüzyıldan 19. yüzyıl ortasına kadar çok

kaliteli ve zevkli eserler veren Çanakkale, 19. asrın ikinci yarısında yepyeni formlar sunan çok çeşitli kullanma alanları için düşünülmüş geniş ölçüde seramik imalatına geçmiştir. 18 yy. Çanakkale seramiklerinde, akıtma dekoru Kınık köyünde yapılan püskürtme dekoruna benzemektedir.(Resim 48)

Resim 48. Çanakkale’de yeşil, siyah, kırmızı astar kullanılarak akıtma dekoru uygulanmış küp, 19. yy.

19.-20. yy başlarına ait Çanakkale seramiklerinin kalitesi daha düşüktür. Tek renk sırlı ve kısmen sır altı dekorlu, bol kabartmalı eserler bu devrin özelliğidir. (Resim 49,50) Seramikler kompozisyon, renk ve desen bakımından Anadolu Türk seramiğine büyük yenilik getirmiştir. Bu ikinci devir Çanakkale seramiklerinin küp, ibrik, testi, vazo, şekerlik, saksı, mangal, çanak, çömlek, tabak, matara, şamdan, fincan, lamba, hokka, demlik, hayvan, veya insan şeklinde biblo gibi çok çeşitli bir kullanım alanına sahip oldukları görülmüştür (Sadberk Hanım Müzesi, a. g. e.,s.137).

19.-20. yy Çanakkale seramiklerinde tek renk şeffaf veya krem, yeşil, sarı, kahverengi, mor sır kullanılmıştır. (Resim 51) Çanakkale bölgesinde de seramik hammaddesi için uygun kil bulunmaktadır. Bu killer taşkınlar sonucu oluşan alüvyonlu alanlarda bulunmaktadır. Demir oranı yüksek olan kil kullanılmaktadır. Fakat günümüzde bu kil yataklarının bir bölümü kamu kuruluşlarının içinde kalmasından dolayı yataklardan killer çıkartılamamaktadır. Biçimlendirilme de ise genellikle torna

yöntemi kullanılmaktadır. 18. yy sonu ve 19. yy da genellikle tornada biçimlendirilen şişkin gövdeli ve dar ağızlı formlar görülmektedir. (Resim 52)

Resim 49. Çanakkale’de astar akıtma dekoru uygulanmış çanaklar, 20. yy.

(a)

(b)

Resim 50. (a,b) Çanakkale’de yapılmış bol kabartmalı ve astar akıtma dekorlu testiler, 19. yy.

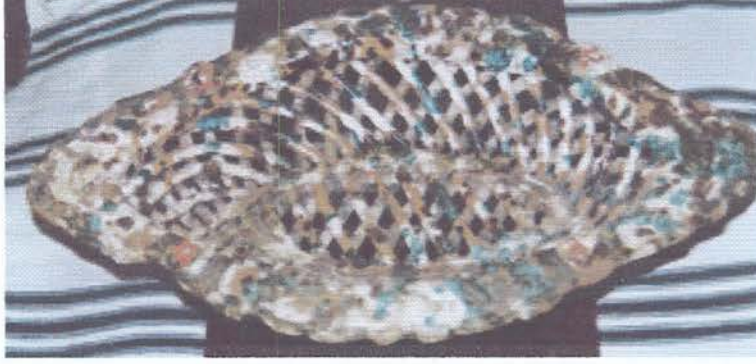

Resim 51. Beyaz astar üzerine yeşil sır kullanılarak sırlanmış çift kulplu küp.

Resim 52. Yaprak ve çiçek rozetleri ve yeşil, siyah, kırmızı renkler kullanılarak akıtma dekoru uygulanmış dar ağızlı şişkin gövdeli kap, 19 yy.

Bu formların ve diğer formların üzerlerine kabartmalı çiçekler ve rozetler, rölyef yöntemi ile yapılmıştır. Bu yöntemle yapılan formları tamamen astarlayarak üzerlerine genellikle beyaz, yeşil, kahverengi gibi renkli astarlar ve sırlarla serpme biçiminde akıtma yöntemi kullanılmıştır (Resim 53) (Sadberk Hanım Müzesi, a.g.e., s.137).

Resim 53. Serpme biçiminde akıtma dekoru uygulanmış meyve sepeti.

Çanakkale bölgesinde astar ve sır akıtmalı seramikler yoğun olarak görülmektedir. İlerleyen dönemlerde astar akıtmalı ürünler Kınık köyünde yapıldığı gibi uygulanmaktadır. Günümüze kadar bu yöntemde astar akıtmalı ürünler yapılmıştır. Günümüzde ise, diğer merkezlerde olduğu gibi astar akıtma dekorlu ürünler pazarlama sorunundan dolayı üretilmemektedir. Astarlanan ürünler 1000 °C civarında birinci pişirimi yapıldıktan sonra şeffaf sırla sırlanarak, aynı sıcaklıkta ikinci pişirimi yapılmaktadır. Çanakkale bölgesinde geleneksel atölyelerde odunlu fırınlar kullanılmasının yanında, gazlı ve elektrikli fırınlar da devreye girmiştir.

3.4-Hacıbaba Köyü

Kütahya İli, Gediz ilçesinin bir köyü olan Hacıbaba İçbatı Anadolu'da bulunmaktadır. Kütahya şehrinin ilk adı Katıyon'dur. M.Ö. 800 yıl önce ilk olarak Frikyalılar tarafından idare edilmiştir. Sınırları Ege denizine kadar genişlemiştir. Friky sınırları büyük ve küçük Friky olarak ikiye ayrılmıştır. Kütahya bölgesinde Gediz:Kadol, Simav:Ansr, Uşak: Akmonya olarak Friky'ya bağlanmıştır. M.Ö. 620 yıllarında Lidya'ya, Lidya'lılardan sonrada İran şahı Keyhüsreve geçmiştir. Büyük İskender'in Anadolu'dan İranlıları çıkarmasıyla, Kütahya'da Büyük İskendere dahil olmuştur. Daha sonra Pers ve M.Ö. 92 yıllarında Bergama Krallığına, ilerleyen zaman içerisinde Friky'da Doğu Roma İmparatorluğunun sınırları içinde kalmıştır. Bizans İmparatorlukları idaresinde Kütahya ticaret merkezlerinden biri

olmuştur. Bizanslıların zayıflamasından istifade eden Selçuklu'lar Kütahya bölgesini zaptetmişlerdir. Selçuklu'ların adı altında Kütahya'yı Germiyan Oğulları idare etmiştir. 1428 yılında Germiyan Oğulları Osmanlı İmparatorluğuna geçmiştir. 1923' de Kütahya adı ile il olmuştur. Kütahya çevresinde Felent ve Porsuk çaylarının geçmesinden dolayı çevre alüvyonlu topraklara sahiptir. Kütahya ve ilçelerinde çamurun elverişli olmasından dolayı çömlekçilik yapılmaktadır. 16.-17. yy'larda Kütahya'da üretilen seramikler en parlak dönemini yaşamaktadır. Kütahya'da ve ilçelerinde üretilen çini seramiklerinin yanısıra halkın günlük kullanabileceği çömler de üretilmektedir (Kütahya Tanıtma Rehberi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 1984)

Günlük kullanıma uygun çömler, üretilen Hacıbaba köyü Gediz ile Banaz ilçeleri arasında kalan bir çömlekçi köyüdür. Bu köyde yapılan çömlerlerin çamuru, nehir yatağından alınır. Nehir yatağından alınan çamur kazma ve kürekle ıslak halde traktöre yüklenir. Traktöre yüklenen çamur, çamurun depolanacağı atölyenin kenarında karanlık bir odacığa konur. Çamur burada belli bir süre kurumaya bırakılır. Kuruyan çamurlar ortalama 80 cm.'lik bir havuza alınır. Su ile yoğrulur. Çıplak ayakla çiğnenerek ve iki iri silindir ve bir döndürme kulu olan valslerden geçirilir. Naylon torbaların altında kullanıma hazır hale getirilir. Kullanıma hazır hale gelen çamur, yoğrulmak, homojen hale getirilmek üzere çam ağacından yapılmış tezgahlar üzerine taşınır. Yoğrulan bu çamur topaklarına "beze" adı verilir. Çömlek ustası, çömleğin biçim ve büyüklüğüne göre günde 60-70 civarındaki bezeye elektrikli motorlu çarkta biçim verilebilir. Daha sonra deri sertliğine gelmesi için bir müddet bekletilir ve böylelikle ürün dekorlamaya hazır hale getirilir. İyice kuruyan ürünler daha güzel görünsünler, daha çok para etsinler diye, akıtma dekoru ile dekorlanırlar (Resim 54) (Türedi, Özen, 1999, s.146-155).

Kütahya ilinin Gediz ilçesine bağlı Hacıbaba köyü çömlekçilerinden Mayıs 2001 tarihinde yapılan görüşme sonucu edinilen bilgiye göre; "Hacıbaba köyünde yapılan çömlerlerin akıtma dekorlarının uygulanması ve astarlarının hazırlanması Kınık köyü, Mustafakemalpaşa ilçesi ve Çanakkale ilinde uygulanan yöntemle aynıdır. 1985 yılından günümüze kadar Hacıbaba köyünde tek olan çömlekçi atölyesi, 1985 yılından sonra belli bir süre daha üretimine devam etmiş, günümüze gelindiğinde pazar payı bulunmadığından ve atölye sahibinin yaşlanmasından dolayı kapanmak zorunda kalmıştır."

Resim 54. Ayşegül Özen, tarafından uygulanan akıtma dekoru, Hacıibaba köyü, 1985.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKITMA DEKORUNUN SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULANMASI

1-AKITMA DEKORUNUN SERAMİK YÜZEYLER ÜZERİNE UYGULAMA AŞAMALARI

Seramikçilerin tarih boyunca en çok kullandıkları form çanak-çömlek olmuştur. İnsanoğlu önceleri kendi günlük gereksinimleri için seramik yapmış ve zamanla bu seramiklerin üzerine estetik beğenilerini sergileyen motifler yerleştirmiştir. Seramiklerin yüzeyine hemen her kültürde değişik çizgi ve anlayışlardan oluşan dekorlamalar yapmışlardır. Yapmış oldukları dekorlarda fırça ile boyamanın dışında kazıma, oyma, kabartma, astarlama, ve astarı değişik biçimde kullanmışlardır. Bu dekorlama yöntemlerinin içerisinde akıtma dekorunu da geniş bir biçimde kullanılmışlardır. 3. yy'dan 17. yy'la kadar geçen süreç içerisinde gelişim gösteren akıtma dekorları 17. yy'dan sonra yaygınlaşmış ve yapılan seramik formların üzerine sıkça uygulanan bir dekor yöntemi olmuştur. Araştırmamızın Kınık köyü, Mustafakemelpaşa ilçesi, Çanakkale ili ve Hacıbaba köyünde akıtma dekorları kısmında sadece bu bölgelere ait akıtma dekorundan ve yapım yönteminden bahsedilmiştir. Araştırmanın bu kısmında ise, genel olarak akıtma dekorunun oluşumunun ilk aşaması olan çamurun hazırlanmasından, sırlı pişirime kadar geçen süreç anlatılmaktadır.

1.1- Akıtma Dekor Uygulanacak Ürününün Yapım Aşamaları

Seramik ürünlerin yapımında kullanılan çamurlar, hammaddelerin hazırlanmalarına ve biçimlendirme yöntemlerine, kurutma ve pişirme metotlarına göre, farklı özellikler gösterirler. Çamurların özellikleri buldukları yöreye göre de değişebilir. Ürün yapım aşamalarını genel olarak şöyle sıralayabiliriz; Hammaddenin

ocaklardan çıkarılıp kullanıma uygun hale getirilmesi için hazırlanması, çamurun biçimlendirilmesi, ürünlerin astarlı ve dekorlu olması isteniyorsa önce astarın hazırlanması, biçimlendirilmiş olan yaş yüzey üzerine dekorun uygulanması, dekorlanan ürünün kurutulması, ilk pişirimin yapılması, sırlanması ve ikinci pişirimin yapılmasıdır.

1.2-Akıtma Dekoru Uygulanacak Ürünün Çamurunun Hazırlanması

Seramik hammaddeleri doğada hammadde ocaklarında, hiçbir zaman doğrudan doğruya seramik çamuru yapımında kullanılacak biçimde hazır halde bulunmamaktadır. Bu hammaddelerin hazır hale gelebilmesi için, ön işlemlerden geçirilmesi gerekmektedir. İlk olarak bu hammaddelerin içerisinde bulunan zararlı maddeler ayıklanmalıdır. Ayıklama işleminden geçen hammadde ufalanarak istenilen tane büyüklüğüne getirilmektedir. Hammaddelere belli bir bağlayıcılık ve plastiklik kazandırılması gerekmektedir. Bu aşamaya gelmiş özsüz hammaddelerin bağlayıcı farklı hammaddelerle karıştırılarak bir araya getirilmesi sağlanmaktadır. Özsüz seramik hammaddelerine ufalama ve tane büyüklüklerine göre ayırma işlemi uygulanarak homojen çamur hazırlama yöntemi elde edilmektedir.

Seramiğin el ile ve tornada biçimlendirilmesi için plastik çamur kullanılmaktadır. Genel olarak tornada veya el ile biçimlendirmede kullanılan plastik çamurun rengi sarıdır. Pişme rengi ise kırmızıdır. Akıtma dekoru uygulanacak olan yüzey plastik çamur ile biçimlendirilebilmektedir. Bu plastik çamurun rengi genellikle kırmızıdır. Plastik çamur elde etmek için özsüz ve sert hammaddeler bilyalı değirmenlerde su ile öğütülmektedir. Aynı bir yerde özlü hammaddeler (su ile açılabilen) pervaneli açıcılarda su ile açılmaktadır. Değirmenden gelen özsüz hammaddeler açıcıdan gelen özlü hammaddeler ile karıştırılarak bir havuzda toplanmaktadır. Bu havuzlardan pompalar vasıtası ile çekilen çamur, suyundan uzaklaştırılmak üzere filterpreslere basılmaktadır. Filterpresten çıkan plastik çamur, vakumlu veya vakumsuz karıştırıcılarda karıştırılarak hazırlanmaktadır. Kırmızı çamurun dışında şamotlu çamurun hazırlanması da aynı yöntemle olmaktadır. Tek farkı özsüz seramik hammaddeleriyle birlikte pişmiş seramik kırıkları ilave edilmesidir.

Şamotlu çamurun pişme rengi kirli sarıdır. Hazırlanan kırmızı ve şamatlu çamurun kurumaması için plastik torbalara konularak muhafaza edilmesi gerekmektedir. Çamur, yapılacak işin tekniğine göre çeşitli biçimlerde yoğrulmaktadır. Çamurun arasında kalan boşluklarda ki hava zerrecikleri, ısınma sonucu genişerek çatlamaya neden olacağından, çamurun içerisindeki hava kabarcıklarının yoğrularak çıkartılması gerekmektedir. Bu nedenden dolayı, çamur kullanmadan önce yoğrulmalıdır.

Yapılacak olan seramik yüzey üzerine, döküm yolu ile elde edilen çamur üzerinde akıtma dekoru uygulanacaksa, sulu çamur hazırlanmalıdır. Sulu çamurun pişme rengi kırmızı veya beyaz olabilmektedir. Sulu döküm çamurunun elde edilebilmesi için uygulanan yöntem yaş çamur hazırlama yöntemidir. Çamurun hazırlanmasında kullanılan özlü ve özsüz seramik hammaddeleri kullanılmaktadır. Öncelikle özsüz seramik hammaddeleri istenilen tane boyutuna gelinceye kadar bilyalı değirmenlerde su ile öğütülmektedir. Bu sırada, özlü hammaddeler elektrolit gibi kimyasal akışkanlık sağlayan maddelerle ve su yardımı ile pervaneli açıcılarda açılmaktadır. Değirmende öğütülen özsüz hammaddeler ile pervaneli açıcılarda elektrolit ile açılmış özlü hammaddeler bir araya getirilerek karıştırıcılarda karıştırılmaktadır. Belli bir süre dinlenme havuzlarında bekletilir. Döküm yolu ile biçimlendirme yönteminde kullanılmak üzere hazır hale gelmiş olmaktadır.

1.3- Akıtma Dekor Uygulanacak Ürünün Biçimlendirmesi

Akıtma dekoru yapılacak ürünün, tasarlanmasından sonra tercih edilecek biçimlendirme yöntemine göre, istenilen nitelikte çamur seçilir. Bu biçimlendirme yöntemleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

- 1-El ile biçimlendirme,
- 2-Torna ile biçimlendirme,
- 3-Kalıp ile biçimlendirme.

Akıtma dekoru yapılacak olan formun biçimlendirmesinde el ile veya torna ile biçimlendirme yöntemi kullanılacaksa plastik çamur tercih edilir. El ile biçimlendirme yöntemi, seri olarak üretimi yapılmak istenmeyen ve genellikle sanatsal formların

biçimlendirilmesinde kullanılır. Elle biçimlendirme yöntemlerinde çamur yaş iken tasarıma göre; Çimdik (Pinch Metod), Sucuk Yöntemi (Coil Metod), Plaka Yöntemi ile biçimlendirme yapılır.

Diğer bir biçimlendirme yöntemi de sıklıkla kullanılan ve eski bir yöntem olan torna ile biçimlendirmedir. Torna ile biçimlendirme yönteminde kullanılacak çamurun plastik olması gerekmektedir. Biçimlendirme işlemi çamur yaş iken tornada gerçekleştirilir.

Kalıpla biçimlendirme yöntemi, seramik ürünlerin seri üretimde kullanılmaktadır. Bunun için alçıdan öncelikle model hazırlanarak kalıp işlemi gerçekleştirilir. Daha sonra bu kalıplara döküm çamuru dökülerek ürünler elde edilir.

1.4-Akıtma Dekorlarında Kullanılan Astarların Hazırlanması

Seramikte astar olarak bilinen madde, kuru kil ve suyun eşit oranda karıştırılması ile elde edilen, yarı sıvı, akıcı, ince taneli, uygulandığı seramik ürünün yüzeyinin rengini değiştiren, ürüne dekoratif değerler katan renkli bir kil tabakası olarak tanımlanan seramik çamurudur. Dekorlama yöntemlerinin en önemlilerinden biridir (Çobanlı, a.g.e., s.1).

Seramikte astar olarak tanımlanan madde, esas ürünü oluşturan çamurun üzerine çekilen ince çamur tabakasıdır (Arcasoy, a.g.e., s.145).

Astar, topraktan yapılmış kapların genelde dış yüzeylerine uygulanır. Formun yüzeyinde pürüzsüz bir görünüm sağlar. Sıvı yada yarı sıvı hale dönüştürülmüş çamur olarak adlandırılır. Almanca da Engop, Fransızca da Barbotine, İngilizce de Slip, Türkçe'de ise astar olarak adlandırılır. Seramik yüzeylerde astar kullanılan formun direncini arttırdığı gibi dekor olanaklarını da sağlamaktadır. Renkli astarla dekorlama yaparak bünyenin rengi değiştirilebilir. Bu değişiklikle dekoratif etki yakalanarak form ile dekor arasında bütünlük sağlanır (Harvey, a.g.e., s.81).

Bu anlayışa uyum İngiltere'de bir dönem üretilmiş astarlı ürünler gösterilebilir. Önceleri İngiltere'de astarlı ürünlerin kırmızı renkte olması bir kural gibi görülmüştür.

Daha sonra Castor'da kırmızı renkli yapıdaki dekorlamadan farklı özellikler taşıyan beyaz astarın da kullanılarak kontrast elde edildiği görülmüştür. Formun yapımında kullanılan çamurdan daha açık renkte veya beyaz renkte astar ile daha temiz ve pürüzsüz görünümde bir yüzey elde edilmiştir.

Geleneksel olarak uygulanan akıtma dekorlarında kullanılan astarlar ana bünyeyi kullanarak hazırlanan astarlardır. Ana bünyenin kullanılmasının nedeni astar ile bünye arasında çekme küçülmesi gibi farklılıkların oluşmamasıdır. Ana bünye su ile sulandırılıp krema kıvamına getirilerek, istenilen incelikte elekten geçirilir ve dinlendirilir. Hazırlanmış olan ana bünye rengindeki astarın içerisindeki suyun buharlaşmaması için kapaklı muhafaza kaplarında bekletilir. Renklendiricilerin astar çamuru ile çok iyi öğütülmesi gerekir. Bunun nedeni astar çamuru, renk veren maddeler için iyi bir çözücü ortam değildir. Kırmızı renk üzerine daha açık renkli, daha temiz görünümlü bir yüzey sağlamak için beyaz astar uygulanmaktadır. Bunun sonunda formun yapımında kullanılan çamurdan daha açık veya beyaz renk ile, yüzey daha temiz ve pürüzsüz bir görünüm kazanmaktadır. Yapılan formların üzerine dekor amaçlı renklendirme işlemi için ise, astarın içerisine 1/10 oranında boya ve metal oksit ilave edilmelidir. Hazırlanmış olan karışım, küçük değirmenlerde öğütüldükten sonra, kalan astar ilave edilir.

Bu biçimde ilave edilen astar içinde boya ve oksitlerin dağınık noktacıklar halinde yayılmaları önlenerek, zerreciklerin astar içinde aynı uyumda dağılmasını sağlanmış olur (Sevim, a.g.e., s.50).

Bu işlem için 4 litre astarın yaklaşık olarak 3 saat kadar değirmende öğütülmesi yeterlidir. Astara eklenecek boya ve oksitleri değirmende öğütme olanağı yok ise, porselen havanlar içinde öğütülüp, sonra su ilave ederek birlikte karıştırmak gereklidir. Bu işlemden sonra, tekrar 200 mesh'lik elekten süzülür. Hazırlama işleminin sonunda astarın kullanılmasına başlamadan önce birkaç gün dinlendirilmeye bırakılır. Kullanımdan önce tekrar 100'lük elek ile süzülerek hazır hale getirilir (Çobanlı, a.g.e., s.34).

Astar yapımında doğadan renkli killer kullanılabildiği gibi, çeşitli bileşimlerden hazırlanan ve çok ince öğütülmüş çamurlarda kullanılmaktadır. Astarların

renklendirilmelerinde renk veren oksitler ve boyalardan yararlanılmaktadır. Sırlarda kullanılan renk verici oksitler ve boyalar renkli astar yapımında da kullanılmaktadır. En yaygın olarak kullanılan oksitler demir oksit, kobalt oksit, krom oksit, mangan oksit , zirkon oksit, kalay oksit, bakır oksit, titan oksit'tir. Bunlar örnek olarak siyah renkli astar elde edebilmek için hazırlanmış olan sulu astar içine %15 demir oksit ile, %3 kobalt veya mangan ilave edilmelidir. İyi bir turkuvaz mavisi için ise %2 oranında bakır ve yine %2 oranında kobalt karıştırmak yeterli olacaktır. Şayet toprağın rengi kırmızıysa iyi bir siyah elde edebilmek için, kırmızı toprağın kuru ağırlığına %5 oranında kobalt oksit eklemek gereklidir.

1-5- Akıtma Dekorunun Uygulanması

Akıtma dekorlarının uygulanması hakkında seramikçiler çeşitli görüşlerbelirtmektedirler. Bunlar;

Akıtma dekorunun uygulaması pasta üzerine krema ile biçimler çizme tekniğine benzer (Cosentino, a.g.e., s.75,).

Bu teknik, keki kremalamaya benzemektedir (Birks, 1979, s.129).

Akıtma dekoru bir aşçının, yapmış olduğu pastayı şırınga benzeri bir aletle süslemesine benzer (Rado, a.g.e., s.156).

Akıtma dekorunu uygulamaya başlamadan önce, bu yöntem hakkında deneyimler edinilmelidir. Bunun en iyi yolu, düz bir gazete kağıdı veya küçük çamur parçacıkları üzerinde çalışmaktır. Dikey yüzeyleri de akıtma dekoru uygulamak düz yatay düzeylere uygulamaktan daha zordur. Ayrıntılı biçimleri çizerken uzun, ince ve düz çizgiler kullanmak yerine, farklı büyüklüklerde noktalar kullanılması uygulama açısından daha doğru olur. Dekorlama yaparken puardaki astarın akışının hava kabarcıkları tarafından engellenmemesi için puarlar tam doldurulmalıdır (Casson, 1979, s.75).

Dekorun kesintisiz olarak aktarılabilmesi için, puarın ağızlığının yüzeye yakın tutulması gerekmektedir. Dekorlama sırasında puarın ağızlığının tıkanmaması için ise yüzeye değdirilmemesi gerekir. Bu teknik her aşamasında pratik gerektirmektedir.

Puarlara doldurulan astarın akışının, sürekli olabilmesi için astarın kıvamı önemlidir. Uygulamayı yapacak olan sanatçının, astarın kıvamını ayarlaması ve astarın içerisinde topakların olmamasına dikkat etmelidir. Puarın ağızlığını tıkayacak olan topaklanma, dekorlama sırasında duraksamaya neden olacağından, tasarımda koyu kıvamlı noktaların ve çizgilerin oluşmasına neden olacaktır.

Bir başka önemli nokta ise, parmakların puardaki basıncının önceden ayarlanması gerekmektedir. Bunu belirlemek için, küçük parçaların üzerinde denemeler yapılır. Uygulama esnasında puar ürünün üzerinden birden çekilecek olursa puarın içerisine hava gireceğinden ürünün yüzeyine kontrolsüz astar sıçramasına neden olacaktır. Bu nedenden dolayı, ürün üzerinde çalışırken kontrolsüz el hareketi yapılmamalıdır. Tasarımdaki çizgi değişiklikleri sırasında geçiş yaparken, mutlaka puarı kaldırıp ve sallamak gerekir (Wondrausch, a.g.e., s. 24).

Bu hususlar dikkate alındıktan sonra akıtma dekorunun uygulaması basitçe şöyle anlatılabilir. Öncelikle puar yüzeye iyice yaklaştırılır ve uygulamaya başladıktan sonra akma işlemi devam edeceğinden işlemin hızla yapılması gerekir. Duraksamalar halinde akma olacağından desen bozulabilir. Bu nedenle uygulamanın çabuk ve hassas olması gerekmektedir. Hızlı hareketlerle ince çizgiler, duraksamalarla ise kalın çizgileri oluşur (Martz, 1996, s.54).

Akıtma dekoru ürünün üzerine farklı biçimlerde uygulanmaktadır. Astar ile ürün üzerine farklı yöntemler kullanılarak akıtma dekoru elde edilebildiği gibi astar yerine sıırı da puarla akıtılarak akıtma dekoru elde edilmektedir. Genel olarak akıtma dekorunun uygulama yöntemleri ikiye ayrılmaktadır.

1-Deri Sertliğindeki Ürün Üzerine Uygulanan Akıtma Dekorları,

2-Bisküvi Pişirimi Yapılmış Ürün Üzerine Uygulanan Akıtma Dekorları.

Akıtma dekoru uygulanabilmesi için, ürün deri sertliğinde veya bisküvi pişirimi yapılmış olmalıdır. Uygulamalar genel olarak şöyle yapılmaktadır.

1.5.1- Deri Sertliğindeki Ürün Üzerine Uygulanan Akıtma Dekorları

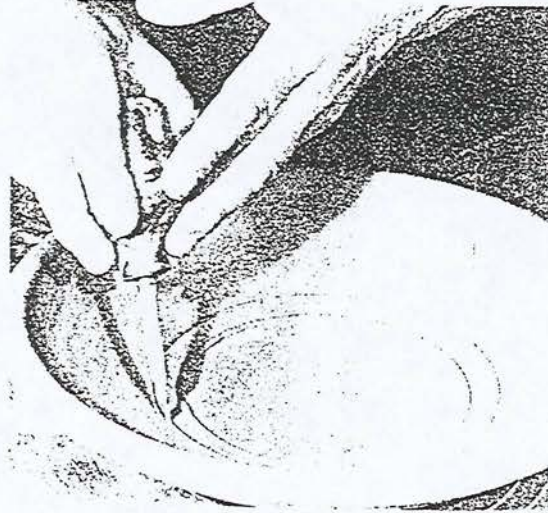
Akıtma dekoru yapılacak olan ürün biçimlendirildikten sonra, deri sertliğine gelinceye kadar bekletilir. Akşamdan biçimlendirilmiş olan ürünün oda sıcaklığında

sabaha kadar bekletilmesi deri sertliğine gelmesi için yeterli bir zamandır. Deri sertliğine gelmiş olan ürün akıtma dekoru yapabilmek için hazır hale gelmiştir. Ana bünye kullanılarak hazırlanmış veya renklendiricilerle renklendirilmiş astarların puarlara doldurulması ile akıtma dekorunu yapmak için aşamalar tamamlanmıştır.

Astar akıtma işlemi çoğunlukla deri sertliğindeki ürünün üzerine iki biçimde uygulanabilir.

1.5.1.1-Deri Sertliğinde Astarlanmamış Ürün Üzerine Akıtma Dekorü

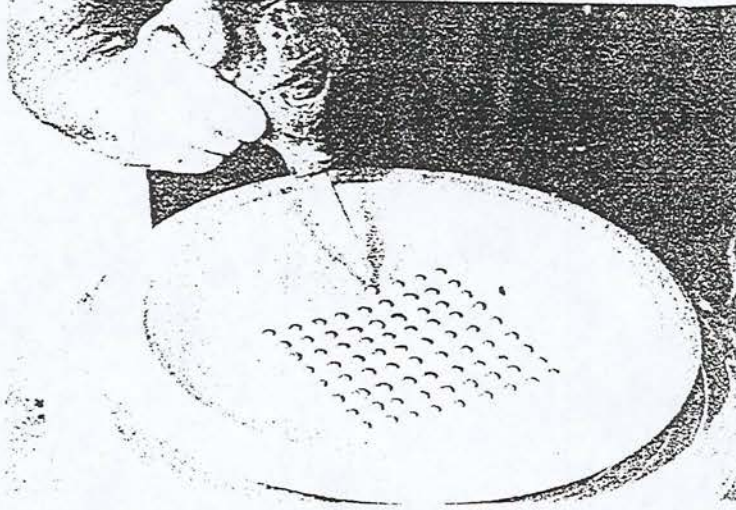
Deri sertliğine gelmiş olan ürün ana bünyeyi kullanarak hazırlanan astarla, astarlamadan yapılan akıtma dekorudur. Buna ıslak zemin kullanılmadan yapılan akıtma dekoru da denilmektedir. Bu yöntemle yapılan akıtma dekoru, ürün üzerinde, kabartı veya rölyef şeklinde olacaktır. Rölyef şeklinde görünmesinin nedeni ise, astarlanmamış yüzey üzerinde dekorun yapılmasıdır. Kullanılan bu yöntemde genellikle çizgisel tasarımlar yapılır. Yapılan çizgi kabarık, ince ve akışkan görünümündedir (Resim 55) (Martz, a.g.e., s.54).

Resim 55. Deri sertliğindeki astarlanmamış ürün üzerine dairesel çizgilerin uygulanması.

Astarlanmamış yüzey üzerinde çizgi, noktalama yöntemlerinin haricinde yazı yazma yöntemi de kullanılmaktadır. (Resim 56) Bu uygulamaya başlamadan önce

ürünün üzerine tasarımı aktararak çalışmak, iş akışını kolaylaştırmaktadır. Daha sonra puarlar vasıtasıyla astar, yavaşça sıkarak, noktalama veya çizgisel biçimlerde uygulanabilmektedir.

Resim 56. Deri sertliğindeki astarlanmamış ürün üzerine noktalamaların uygulanması.

Puarın sıkılma derecesine göre noktalama ve çizgilerin inceliği ve kalınlığı değişebilir. Çok sıkarsak noktalar kalın, çizgiler geniş olur. Astarlanmamış zemin üzerinde çalışmanın farklı bir yönü vardır. Tasarımda kullanılan çizgilerin veya noktaların pompanın sıkılmasıyla oluşabilecek taşmalar önlenmiş olur. Tasarımda renklerin bir birine karışması istenmiyorsa bu yöntem kullanılmalıdır. Noktaların veya çizgilerin yan yana veya alt alta kullanılması sırasında renklerin birbirine karışması söz konusu değildir (Colbeck, 1983, s.109).

1.5.1.2-Deri Sertliğinde Astarlanmış Ürün Üzerine Akıtma Dekorü

Anadolu'da akıtma dekorü görülen merkezlerde ve İngiltere de çeşitli seramik merkezlerinde kullanılan etkileyici bir tekniktir. Çekiciliği zor olmasından da ileri gelmektedir. Önceden yapılmış tasarıma rağmen, nasıl bir sonuç çıkacağı bilinemez. Deri sertliğindeki ürünün üzerine ürünün tüm yüzeyini kaplayacak ve ince bir tabaka oluşturacak biçimde astarlama yapılır. Ürünün deri sertliği iyi ayarlanmalıdır. Ne çok ıslak nede kuru olmalıdır. Ürün deri sertliğinden daha ıslak iken ve ana bünye ile astarlanıp sonra da renkli astarla dekorlama yapılacağından, hem bünyedeki astarın, hem de dekorda kullanılacak olan astarın suyunu emerek daha fazla yumuşayacak ve

biçimini kaybetmesine neden olacaktır. Eğer ürün fazla kuru olursa, bu kez dekorda kullanılacak olan astarın suyunu birden emeyeceğinden, birden bire kabarmaya ve çatlaklar oluşacaktır. Uygulama yapıldığı sırada, astar ürüne uyum sağlamış gibi görünebilir. Bir süre sonra ise, astarlama parça parça dökülmeye başlayacaktır.

Astardaki çamurun tane boyutu, uygulama yapılan üründeki çamurun tane boyutuyla kenetlenerek ve yüzeydeki bu tanelerin şişerek açılmasına neden olacak biçimde ürüne nüfus etmelidir. Ürüne uygulanan astarın içerisindeki su miktarı, buharlaştıkça astar ve ürün birbirlerine sıkı sıkıya bağlanacaktır. Eğer ürünün yapımında kullanılan çamurun bir kısmı astar karışımında kullanılıyorsa, o zaman astar ve uygulanan yüzeyin çok daha iyi uyum gösterir (Harvey, a.g.e., s.78).

Astarlanmış ürün üzerinde astar akitme yapılırken puar dik ve dekorlanacak ürün üzerinden 1,5 mm aralıklı olarak tutulmalı ve içerisinde hava kalmamasına dikkat edilmelidir. Puarın içerisinde hava varsa biraz ters çevrilerek havasının alınması gerekmektedir.. Astarın üzerine puarın belli bir oranda sıkılarak akması sağlanır. Puarı çok sıkmak ve ya az sıkmak farklı akmalara neden olacağından, puarın içerisindeki astarın ürün üzerine yapılmış olan astardan daha akıcı olması gerekir. Puarın dekorlamaya başlamadan önce iyice doldurulmuş olması gerekir. Dekorlama akışının düzenli olarak yürüyebilmesi için tasarım içerisindeki renk sayısı kadar puarın olması gerekmektedir (Resim 57 a,b) (Colbeck, a.g.e., s.110).

(a)

(b)

Resim 57.(a,b) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine akıtma dekorunun uygulanması.

Farklı renklerle doldurulan puarlar ürün üzerine akıtılırken, astarlar arasında bir karışım olur. Bu iki astar karışıp aynı düzeye gelirken bir miktar bozulma olur, bu da tekniğin çekici yanlarındandır. Aslında bu bozulma parçayı sallayarak ve alttan vurarak da elde edilebilir. Bozulmanın oranını artırılırsa, mermer görünümler elde edilebilmektedir. (Resim 58)

Resim 58. Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine akıtma dekoru uygulanmış, sırlanmış ve pişmiş ürün.

yumuşak çamura zarar verilmemelidir. Bu ıslak astarlara kuş tüyü tekniğiyle oldukça zarif biçimler verilebilmektedir (Resim 59 a,b,c) (Sellers, 1996, s.50).

Islak astarlar nazik bir biçimde sallandığında mermer görüntüsü oluşur. Fakat bu çok dikkat istemektedir, kontrol çok önemlidir. Mermer etkisi oluşturulan bu yöntem de hiçbir dekor birbirine benzemez (Resim 60 a,b,c) (Cosentino, a.g.e., s.75).

Tabağın içerisine düz çizgilerin çekilmesi ve kuş tüyüyle çizgilerin oluşturulmasının yanı sıra farklı bir dekorlama da yapılabilmektedir. Tabağın tüm yüzeyi astarlandıktan sonra turnet üzerine konulmaktadır. Daha sonra renkli astarlarla turnetin dönme yönünde yanyana çizgiler oluşturulur. Bu çizgilerin oluşturulmasıyla turnetin tekrar döndürülmesi sırasında kuş tüyü veya ince bir tel yardımı ve el hareketleriyle, değişik tasarımlar elde etmek mümkündür. Kuştüyü ile vuruşlar tamamlandıktan sonra, ürün, ıslak astar matlaşana kadar bozulmamalıdır. Ürün üzerine yapılan dekorlamaya zarar gelmeyecek biçimde bekletilip, kurutulmalıdır. Daha sonra pişme işlemine geçilmelidir.

(a)

(b)

(c)

Resim 59.(a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine kuş tüyü yönteminin uygulama aşamaları.

(a)

(b)

(c)

Resim 60.(a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine mermer etkisinin uygulama aşamaları.

1.5.1.2.2-Noktalama Yöntemi

Deri sertliğine gelmiş olan ürün, diğer dekorlama tekniklerinde dikkat edilen noktalar göz önüne alınarak astarlanır. Çizgisel dekorlama ve kuş tüyü dekorlama yerine, astarlanmış yüzey üzerinde renkli astarlar kullanılarak tasarıma uygun olarak noktalamalar yapılır. Astarlanmış ürün üzerinde yapılan noktalamalar, astarlanmamış ürünlere nazaran daha etkili ve canlıdır.

1.5.1.2.3-Yazı Yazma Yöntemi

Astarlanmış ürün üzerinde yazı yazma yöntemi Thomas Toft döneminde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu yöntemin en önemli özelliği, sanatçının imzasını eserin alt kısmına değil üstüne yazarak atmasıdır. Bu yazma işlemini akıtma yöntemini kullanarak yapmışlardır. Astarlanmış yüzey üzerinde yazı yazma yöntemi astarlanmamış yüzey üzerine yazmaktan daha zordur. Çünkü ıslak zemin üzerinde

(c)

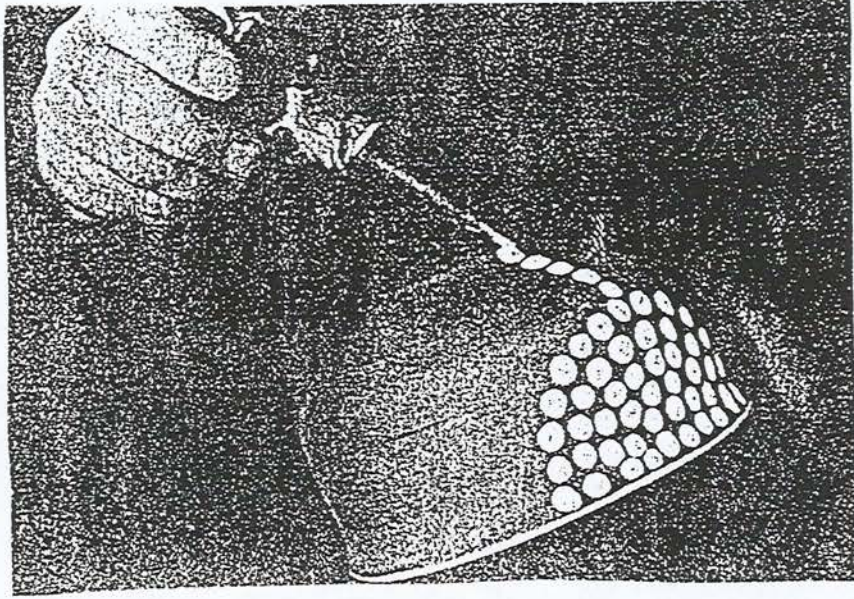
Resim 61.(a,b,c) Deri sertliğindeki astarlanmış ürün üzerine yazı yazma ve resimleme.

1.5.2-Bisküvi Pişirimi Yapılmış Ürün Üzerine Akıtma Dekorları

Bisküvi üzerine akıtma dekoru yapabilmek için, ürünün 800-1000 °C arasında birinci pişirimini yapılmış olması gerekmektedir. Birinci pişirimi yapılmış olan ürün akıtma dekoru yapılmak için hazırdır.

Bisküvi üzerine akıtma dekoru iki farklı uygulama biçiminde görülür. Birinci yöntemde, bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerine puarlara astar doldurularak astar akıtma uygulanır. İkinci yöntemde, bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerine puarların içerisine sır doldurularak da sırlı akıtma dekoru elde edilebilir. Bisküvi pişirimi yapılmış ürünler de astar akıtma uygulamada dikkat edilmesi gereken nokta, bisküvi pişirmeden dolayı küçülme olacağından, kullanacağımız astarda bunun etkilerini azaltıcı ayarlamalar yapmak gerekmektedir. Bu biçimde kullanılan astarlar kuru sır kıvamına ulaşırlar. İyi sonuç elde edebilmek için denemeler yapmak gerekir. Sonuçta bu uygulama üzerinde çalışan kişi, bu tekniğin deri sertliğinde olan ürün üzerine astar yapmayla kıyaslandığında hiçbir avantajının olmadığını anlar (Harvey, a.g.e.,s.79).

Deri sertliğindeki astarlanmış ve astarlanmamış ürün üzerine yapılan akıtma dekoru, noktalama, çizgisellik ve yazı yazma teknikleri bisküvi üzerine de uygulanır.

(b)

Resim 62.(a,b) Bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerine sır ile akıtma.

1.6- Akıtma Dekorü Yapılmış Ürünün Kurutulması

Akıtma dekoru yapılan ürün birinci pişirime girmeden önce iyice kurutulması gerekir. Akıtma dekoru yapılan ürünün yüzeyinde %5-%30 su bulunmaktadır. Bu su pişirim sırasında, çatlama ve patlamalara neden olacağından bünyeden uzaklaştırılması gerekmektedir. Pişirme işleminden önce yapılması gereken en önemli olay, bünyedeki suyun tamamen uzaklaştırılması için iyi bir kurutmadır.

Seramikte kurutmayı Ateş Arcasoy şöyle tanımlamıştır. “Kurutma fiziksel bir süreçtir ve rutubetli bir malzemeden biçimlendirme suyunun uzaklaştırılıp kurutulması işlemidir. Uzaklaştırılan suyun kurutma havasının sıcaklığı, kurutma havasının hızı, kurutma süresi, ürünün kurutma yüzeyinin büyüklüğü etkilidir”(Arcasoy, a.g.e.,s.85).

Akıtma dekoru yapılmış olan yüzeyin kurutma yöntemi, genellikle açık havada olur. Açık havada kurutma yöntemi çoğunlukla çömlekçi ürünlerinin kurutulmasında kullanılır. Bu tür kurutmanın kolaylıkları vardır. Kolaylıkları şöyle sıralayabiliriz; herhangi bir kurutma ısısına gerek duyulmaz, akıtma dekoru yapılmış olan yüzey veya

çömlek ürünü açık havada çok yavaş kurutulacağından dolayı çatlama, deformasyonlar veya astarın kabarması gibi kurutma hataları görülmez. Açık havada kurutma işlemi yaparken dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Ani rüzgarın ve şiddetli güneşin seramik yüzeyler üzerinde olumsuz etkileri vardır. Ani değişimler ürünü birden kurutacağından deformasyonlara ve çatlamalara neden olabilir. Bunun aksine çok nemli ve soğuk bir hava da ürünün kurumasını engeller. Bu nedenle açık havada kurutma yaparken, uygun koşulların olmasına dikkat edilmelidir. Hafif nemli ve soğuk havalarda yapılan kurutmada ürünlerin içinde artık nem kalacağından, pişirme işleminden önce fırınların içinde kurutma işlemi tamamlanmalıdır.

1.7-Akıtma Dekorü Yapılmış Olan Ürünün Pişirilmesi

Akıtma dekorü yapılmış ürünler kurutulmuş bir program içinde pişirilir. Pişirme işlemi seramik fırınlarında yapılır. Değişik yöntemlerle biçimlendirilmiş akıtma dekorü yüzey, kurutulduktan sonra, açık ateşte veya seramik fırınlarında bünyenin özelliğine göre 800-1200 °C ye kadar pişirilebilir. Pişirme işlemi ürüne sağlamlık, teknik ve kimyasal özellikler kazandırmak için yapılan işlemdir. Pişirme işlemi gerçekleşmeden önce ürünün sağlamlığı ve düzgünlüğü kontrol edilir. Daha sonra ürün fırına yerleştirilir. Pişirme derecesi ürünün bünyesine göre değişmektedir. Pişirme işlemi için farklı seramik fırınları kullanılmaktadır. Farklı seramik fırınları kullanılmasına rağmen pişirmedeki ortak yönler aynıdır. Fırının doldurulması, ön ısınma, sürekli ısınma, pişme, soğuma, boşaltma gibi ortak yönleri aynıdır.

Akıtma dekorü yapılmış olan yüzey kurutulduktan sonra öncelikle ilk pişirimi yapılır. İlk pişirimde bünye, zinterleşmeyecek, su emmesi korunabilecek, üzerine sırlaması yapılması için belli bir sağlamlığa ulaşacak kadar pişirilmelidir. Bu pişirime bisküvi pişirimi de denilebilir. Bu pişirimin derecesi kullanılan çamurun niteliğine ve fırın çeşidine göre 800 °C -1000 °C arası değişebilmektedir. Bisküvi işleminden sonra akıtma dekorü ürünler daha önceden hazırlanmış sır ile sırlanır ve daha sonra ikinci pişirim diye adlandırılan 1000 °C -1200 °C arasında sır pişirimi gerçekleşir. İkinci pişirimin gerçekleşmesinden önce sır hazırlama ve sırlama aşaması çok önemlidir.

1.8-Akıtma Dekorü Yapılmış Ürünün Sırlanması

Akıtma dekorü uygulanmış yüzey, birinci pişirimi yapıldıktan sonra sırlanır. Sır, seramik yüzeyin üzerine ince bir tabaka biçiminde kaplayarak eriyen soğumuş camdır. Sır, seramik yüzeyin çizilmeye, kırılmaya ve kimyasal etkilere karşı direncini artırır. Günümüzde sırlar, gazlara dayanıklı yüzey yapımında, estetik değerini arttırmada, sır altına uygulanan dekorü dış etkilerden korumada, parlak ve kaygan yüzey oluşturmada, kolay temizlenebilir yüzey elde etmede, dayanıklılığını arttırmada, yüzeyin elektriksel, optik ve kimyasal özelliklerini geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Arcasoy, a.g.e., s.162).

Seramik sırlarının genleşme özellikleri açısından, yüzey ile uyum halinde olması, normal koşullarda fiziksel ve kimyasal bağlar kurması istenmektedir. Ürün üzerine uygulanacak sır seçimi, çamurun niteliğine göre ve pişme rengine göre yapılmalıdır. Pişme rengi iyi olan çamurlarda şeffaf sır veya sırsız pişirim uygulanarak çamurun pişme renginden de faydalanılır. Kişinin seçimine göre farklı renklerde sırlama yapılarak, estetik hale getirilebilir. Sırlama işleminde, sır seçiminden sonra iyice karıştırılan sır, fırça, sünger, pistole, daldırma, akıtma yöntemlerinin herhangi biri kullanılarak ürünün yüzeyine sürülmektedir. Sırlama işlemi tamamlanan ürün fırına geçecek noktaları süngerle silinir ve ürün sırların erime derecesine göre fırınlanmaktadır.

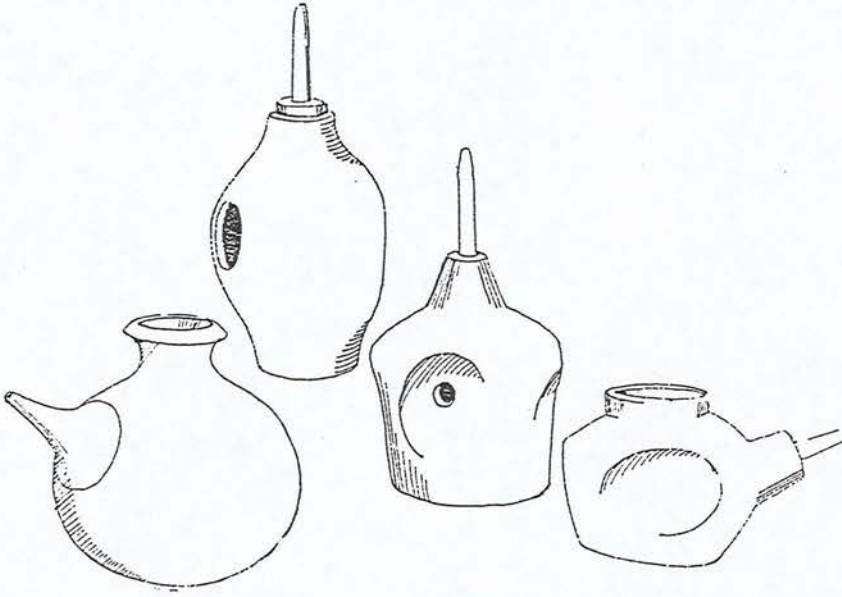
2-AKITMA DEKORUNDA KULLANILAN MALZEMELER

Akıtma dekorunun tanımında da verildiği gibi akıtma işleminin en önemli malzemesi akıtıcılarıdır. Akıtma dekorunun yaygın olarak görüldüğü dönemlerden günümüze kadar aynı işlevi gören farklı akıtıcılar kullanılmıştır.

Bunlar kil, cam, metal, ahşap, plastik, ve kauçuk gibi çeşitli malzemelerden yapılmıştır. Akıtma dekorunu uygulamak için kullandıkları eski ve en basit yöntem kilden yapılan akıtıcılarıdır (Çobanlı, a.g.e., s.99).

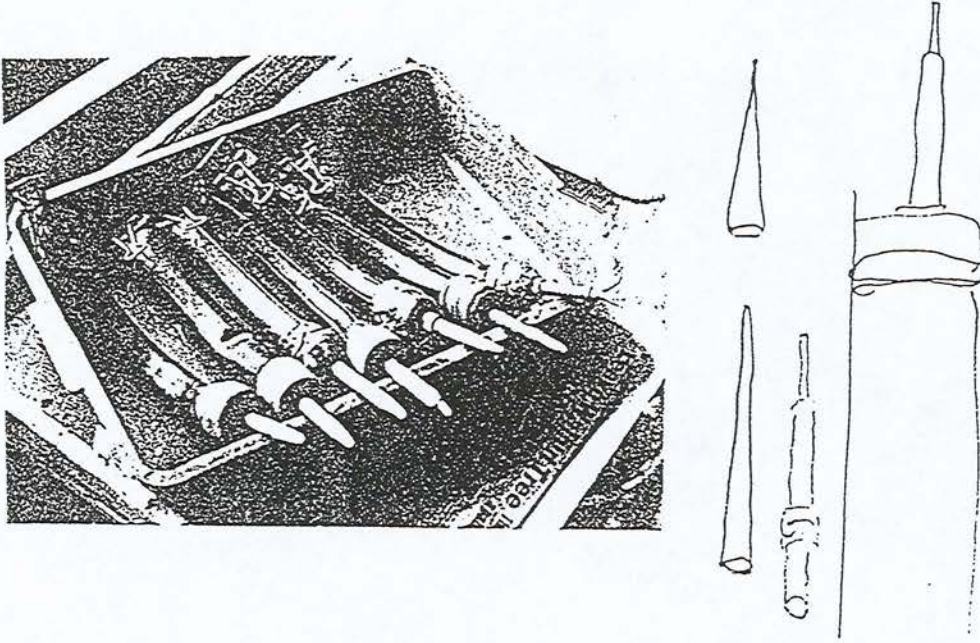
Akıtma işlemini yapabilmek için sanatçılar ellerinin kolay hareket edebileceği gibi küçük biçimde kilden akıtıcılar yapmışlardır. Bu akıtıcıların bünyesine astarı emmemesi için, içleri sırlanmış ve akıtma işlemi için ise iki delik bırakılmıştır. Birinci

delik astarı akıtıcıya doldurabilmek ve deliği parmak ile açıp, kapatarak astarın akışını kontrol edebilmek içindir. İkinci delik ise astarın akışını sağlamak içindir. Akıtmanın daha kontrollü olabilmesi için deliğe,(akıtma ağızlığına) kaz veya ördek tüyünün sapından yapılan çubuklar takılmıştır. (Resim 63)

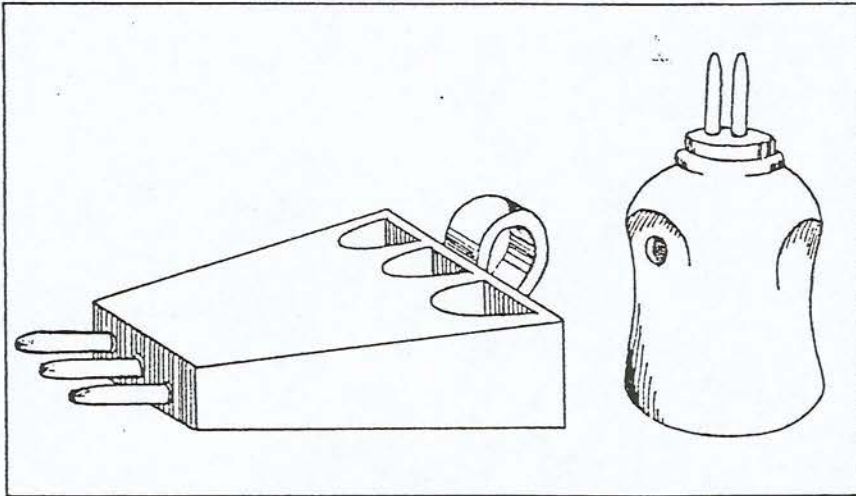
Resim 63. Kilden yapılmış olan akıtıcılar(pompalar).

İngiliz seramik sanatçısı Wondrausch, akıtıcıları şöyle tarif etmektedir. 17. yy.. ve daha önceki dönemlerde, çömlekçiler astar akıtma işlemini yapabilmek için dar bir ağızdan doldurulan ve diğer tarafında küçük bir pipetin monte edildiği toprak kapları kullanıyorlardı. Akıtma için diğer bir alternatif olarak da, mümkün olduğunca düz olan boynuzlar kullanmaktaydılar. Bunu tercih etmelerinin nedeni ise astarın dağılmasının önlenmesi ve tasarımın istenilen biçimde yapılabilmesidir (Resim 64) (Wondrausch, a.g.e., s.21).

Resim 64. Mary Wondrausch'un kullandığı astar akıtcılar.

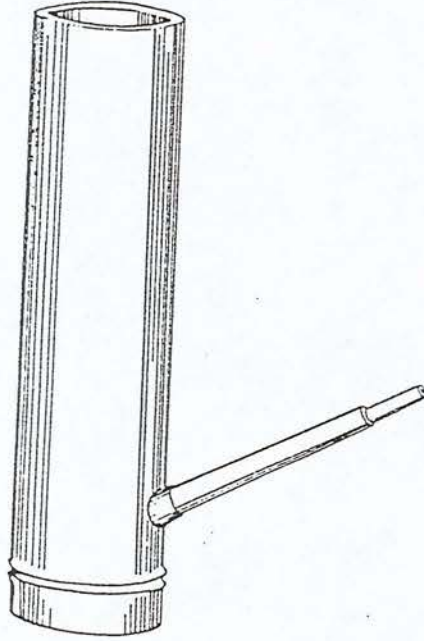
Amerika'da yaşayan Pensilvanya'lı Alman çömlekçiler, ürünü aynı anda birden fazla renk ile akıtma dekoru ile dekorlaya bilmek için, akıtcılarına birden fazla hazneler ve ağızlıklar yapmışlardır. Aynı anda üç, beş ve hatta yedi renk ile dekorlama yaptıkları bilinmektedir. Bu akıtcılar birden çok renk ile dekorlaya bilmenin yanı sıra tek renkte aynı tür çizgilerin yapılması için de kullanılmaktadır. (Resim 65) Bu tür akıtcılarla akıtmanın düzgün bir biçimde uygulanabilmesi ustalık istemektedir (Breininger Workshop Catalog, 2000).

Resim 65. Amerika'da Pensilvanyalı Almanların kullandıkları astar akıtcılar.

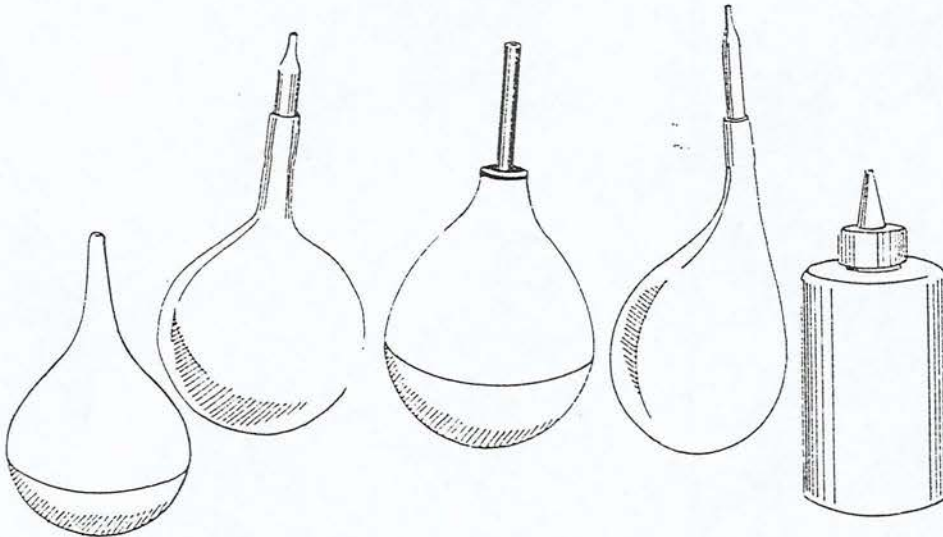
Akıtcıların başka bir çeşidi de Japonya'da Tamba'da görülmektedir. Tamba'da kullanılan bu akıtcılar, Japon kaligrafisini uygulayabilmek için çok ince haznelidir.

Bunlar bambudan yapılmıştır. Astar, su kaplarının kullanıldığı gibi, akıtıcıya eğim verilince akma işlemi sağlanır (Resim 66) (Çobanlı, a.g.e., s.100).

Resim 66. Japonya’da kullanılan bambu astar akıtıcılar.

Bu akıtıcıların dışında boynuzdan, kauçuktan, çinkodan veya plastik şişelerden yapılmış akıtıcılar kullanılmaktadır.(Resim 67)

Resim 67. Puar tipindeki farklı astar akıtıcılar.

Anadolu'da akıtma dekoru uygulayan merkezler, bu tür akıtıcıları kullanmaktadırlar. Akıtma için, ilk olarak hayvanların boynuzlarını, daha sonra çinkodan yaptıkları akıtıcıları kullanmışlardır. Günümüzde ise kauçuktan veya benzeri malzemeden yapılmış puarları kullanmaktadırlar. (Resim 68)

Resim 68. Anadolu'da kullanılan kauçuk, çinko ve boynuzdan yapılmış akıtıcılar.

Akıtma işleminin daha kolay ve kontrollü bir biçimde yapılabilmesi için akıtma ağzının isteğe göre çapı küçültülebilir. İyi bir akıtma dekoru yapabilmek için akıtma deliği yeterince küçük olmalıdır. Bununla birlikte düz bir akışı devam ettirebilmek için astar da o kadar ince olmalıdır (Shafer, a.g.e., s.124).

Akıtma dekoru için, akıtıcılardan başka kullanılan diğer bir malzeme de kuş tüyü veya ince bir teldir. Akıtma işlemini yaptıktan sonra, farklı tasarımlar oluşturabilmek için kuş tüyü veya ince bir tel kullanılarak değişik biçimler elde edilebilir. (Resim 69-70)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKITMA DEKORU İLE YAPILAN ÇALIŞMALARLA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE DEĞERLENDİRMELER

1-AKITMA DEKORUYLA ÇALIŞAN SANATÇILAR

1.1-Thomas Toft(--1660-80)

Astar akıtma dekorları, 17. yy'da muhteşem süslemeli yuvarlak tabaklar yapan Staffordshire'li Tomast Toft ve Toft Ailesi sayesinde bir "sanat" olarak kabul edilmiştir. Toft'ların çizim yöntemi "astar akıtma" olarak bilinir. Sanatçının imzasının süslemede önemli bir yeri olduğundan, dünyadaki en iyi çömlek tabaklarının çoğunun Thomas Toft tarafından yapıldığı herkesçe bilinir. Thomas Toft'un teknik resim alanında yeteneği ve harika kompozisyon anlayışı eserlerine ayrı bir üstünlük kazandırmaktadır (Shafer, a.g.e., s.124).

Genellikle sarı sır altına beyaz noktalarla çizilip, kırmızımsı astarla doldurulan, koyu kahverengi astardan oluşan hayal ürünü dekorlamaları içermektedir. Kenar kısımlarında isim yer alır. Genellikle imza niteliğinde olan bu dekorlama iki renkten oluşan çerçeve şeklinde filetodan oluşmuştur. Thomast Toft ve Toft Ailesinin işlediği konular çoğunlukla kraliyet portreleri, deniz kızı gibi efsanevi yaratıklardır. Hepsinde cazibe ve sadelik içindedir. Toft stili bilinen bu dekorlama, 80 yıldır yaygın olan bir yöntemdir. Nikah veya vaftiz törenleri için yapılan küçük eserlerde yapılmıştır. Yapıtlarının çoğu imzalıdır. Toft'un eserleri fırınlanırken, astar ve sıranın ateşle karşılaşması sonucu havanın azalmasından dolayı yarı mat bir yüzeye sahiptir. Büyük tabakların birçoğu yavaş yavaş fırınlanır. Yüzeyin tümü üzerindeki bozulma en az düzeyde olur.

Resim 71. Thomas Toft, Staffordshire'da astar akıtma, kurşun sırlı,erthanware tabak, 50,7 cm.

Resim 72. Thomas Toft, Staffordshire'da astar akıtma, kurşun sırlı, erthanware tabak, 17 yy.

1.2-Ralph Toft

Thomas Toft ile aynı dönemde çalışmış Staffordshire seramik sanatçısıdır. Thomas Toft etkisinde kalmış olan sanatçılardandır. 1670-1680 yılları arasında seramiklerinde çoğunlukla astar akıtma dekoru kullanmıştır. Ralph Toft, Thomas Toft'un kardeşi veya akrabası olarak bilinmektedir (Godden, a.g.e., s.xiii).

Resim 73. Ralph Toft Kuzey Staffordshire da astar akıtma tekniği ile kız ve bitki motifleri ile resimlenmiş tabak. Stilize edilmiş çiçekler açık kahverengi astar ile belirlenmiş, koyu kahverengi astar ile kenarlarına fileto çekilmiş, krem rengi astar ile ayrıntılar verilmiştir.,1677.

1.3-William Talor

Staffordshire da astar akıtma yöntemini kullanan sanatçılardandır (Shafer, a.g.e., s.125).

Resim 74. William Talor, Staffordshire'da 1661'de II.Charles'in taç giyme törenini konu alan astar akıtmalı tabak,1675.

1.4-Bernard Leach(1887-1979)

1887 yılında Hong Kong'da doğan Bernard Leach seramik sanatını etkileyen İngiliz seramik sanatçısıdır. Babası hakim olarak görev yaptığı için Leach 10 yaşına kadar Japonya, Hong Kong ve Singapur'da yaşamıştır. 1897 yılında İngiltere'ye giderek ilerleyen zaman içerisinde Slade Sanat Okulu'nda öğrenim görmüştür. 1911 yılında Raku ustası olan Ogata Kenzan'ın, Yanagi'nin ve altıncı kuşak Japon seramikçilerinin yanında seramik yapmaya başlayan Leach, Tomito Kenkichi ile birlikte VII. Kenzan ünvanına hak kazanmıştır. Yedinci kuşak Kenzan seramikçisi olarak kabul edilerek 1914 yılında Pekin'de ilk kişisel sergisini açmıştır (Leach, 1976, s.17).

Daha sonra 1919 yılında Tokyo'da sergi açarak burada Hamada ile tanışmış ve 1920'de Japonya'dan Hamada ile İngiltere'ye gitmiştir. Japon çömlekçi Shoji Hamada (1894-1978) ile St. Ives'te Bernard Leach bir seramik atölyesini kurmuştur. Hamada ve Leach, İngiltere'de batı çömlekçiliğinin köklerini bulmaya kararlı bir biçimde ip uçları aramaya başlamışlardır. Cornwall'ın yeni sürülmüş tarlalarında kuş tüyü ile yapılmış dekorlu tabakları buldular. Bir gün, Hamada ve Leach pastanın üzerine böğürtlen reçeli ile krema sürerken kuş tüyü ile nasıl dekorlama yapılacağını keşfetmişler ve 1921 yılında astar dekorlama tekniklerini yeniden canlandırmışlardır (Freyberg, 1999, s.99).

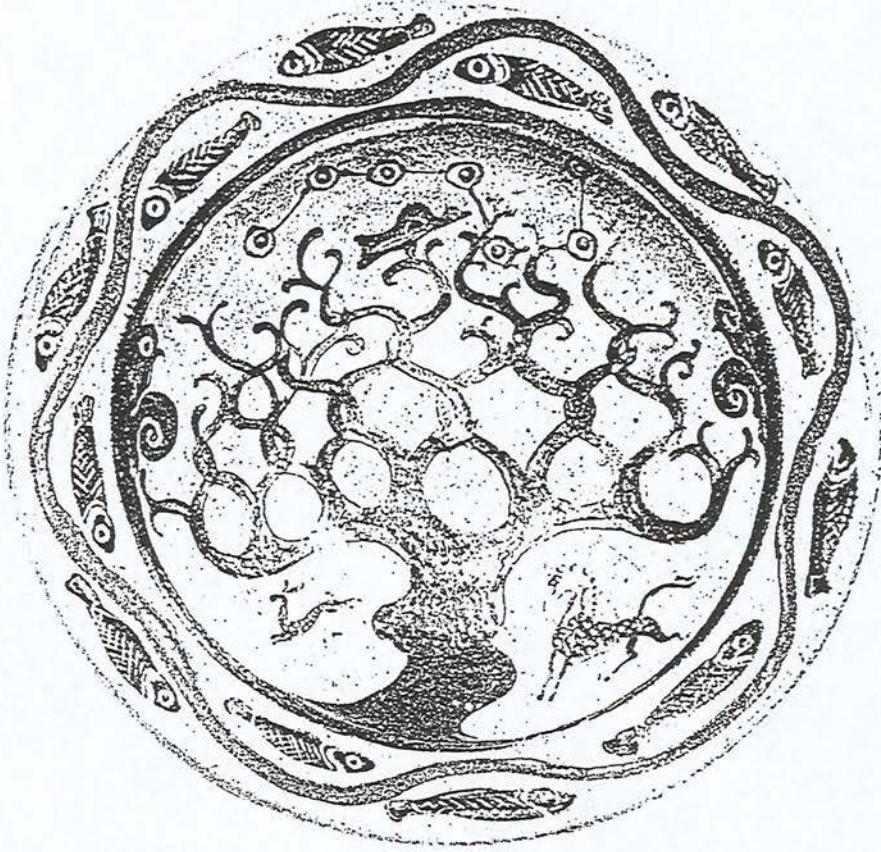
II. Dünya Savaşından sonra Bernard Leach, yerel işler yapan küçük "kahverengi kupa" çömleklerinin büyük ölçüde tekrar ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yaşamı boyunca birçok sergi açmış, düşüncelerini ve çalışmalarını yaratıcı bir kıvılcımla aydınlatan öncü ve aynı zamanda en önemli çömlek sanatçılarından biri olmuştur. 6 Mayıs 1979 yılında da ölmüştür (Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine, 1993,s.15).

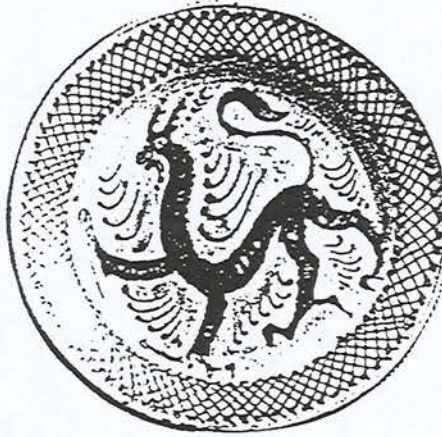
Resim 75. Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak.

Resim 76. Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak.

Resim 77. Bernard Leach, Hayat ağacını simgeleyen, astar akıtmalı tabak, 1920.

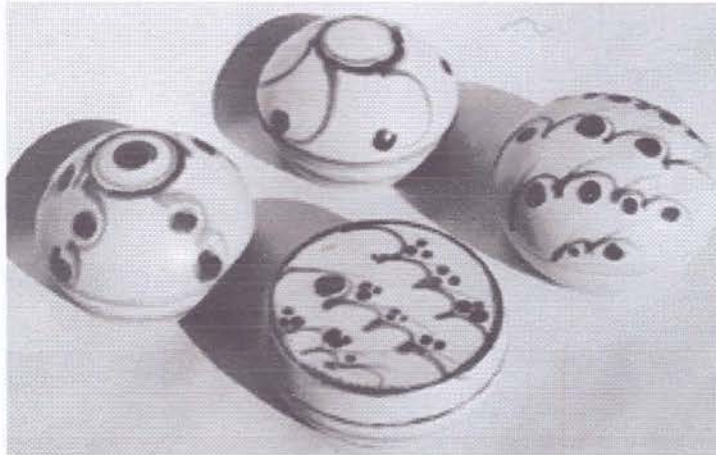

Resim 78. Bernard Leach, Astar akıtmalı tabak, 1920, 46cm.

1.5-David Leach

David Leach, Bernard Leach'in oğludur. Seramiğe 1930 yılında babasının yanında çırak olarak başlamıştır. Kendine özgü çömleri alışıl gelmiş biçimde yapan bir seramik sanatçısıdır. David Leach'in sanat görüşü, bir formun kendine özgü arzu ettiği biçimi alması ve tek başına herhangi bir hareket kazandırmadan kendi asaleti içinde durması gerektiğine inanmaktadır. Koyduğu tek ayırım ise, formun sempatik bir biçimde yapılarak, üzerine dekor uygulanması gerektiği inancındadır. David Leach'in düşüncesine göre; Gerektiği gibi yapılmış olduğunu gösteren dekor iyidir. Dekor, serbest ve kendine özgü olmalıdır (Keramik Magazin, 1992, s.17).

1937 yılında babasının St.Ives atölyesine müdür olmuştur ve yağla-petrolle çalışan fırın yapmıştır. 1941 yılında askere gideceği için bu görevi babasına devreder. 1946 yılında babasıyla ortak olurlar ve daha sonra 1955 yılında Michael Leach ile birlikte yeni bir atölye açmışlardır. David Leach işlerinde genellikle stonware çamur kullanmış ve redüksiyonlu ortamda yüksek derecede pişirmiştir. İşlerinin üzerine fırça ve astar akıtma ile dekorlamalar yapmıştır (Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine, 1993, s.7).

Resim 79. David Leach, Dekorlu porselen kutular. Bu kutulara demir pigmentleri ve kırmızı nepheline syenite sırası ve sır üstüne mavi renk ile akıtma yapılmış, redüksiyonlu fırında 1280°C'de pişirilmiştir.,1929.

1.6-Hamada

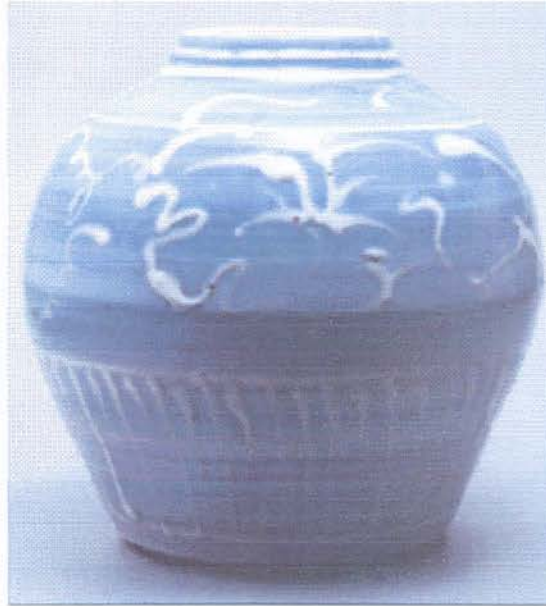
Yaşamının çoğunu Japonya'da geçirmiştir. 1920 yılında Bernard Leach ile İngiltere'ye giderek, St. Ives'te seramik atölyesi açmışlardır. Hamada bu dönemde Leach'in seramiklerinden etkilenerek kendi işlerinde uygulamıştır. Bu dönemde Londra'da açtığı ilk kişisel sergisiyle, İngiltere'deki seramik sanatçıları etkilemiştir. Bir süre sonra kendi özgünlüğünden uzaklaşmaya başladığını fark etmiş ve 1925 yılında Japonya'ya geri dönmüştür. Burada Okinawa'daki çömlekçilik ailesine katılmıştır ve onların çalışmalarını benimsemiştir. Daha sonra Tokyo'nun Mashiko bölgesine yerleşerek yaşamını burada sürdürmüştür. Mashiko'da kendisine seramik atölye kurmuştur. Hamada atölyesinde genellikle mutfak eşyaları yapmıştır. Çay seremonisinde kullanılmak üzere kaseler ve çaydanlıklar yapmıştır. Buradaki çalışmalarını dışarıdan gelen killere değil, bu bölgedeki killeri kullanarak yapmıştır. Bu bölgedeki killerin daha iyi sonuçlar vermesi için yirmi yıl bu konu üzerinde çalışmış ve uzmanlaşmıştır. 1929-1930 yılları arasında Hamada Noborigama adlı fırını yapmıştır. Daha sonra, aralıklı dönemlerde Londra'ya ve İngiltere'ye gitmiştir. Buralarda kişisel sergiler açmış ve Hamada giderek tanınmıştır (Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine, 1993).

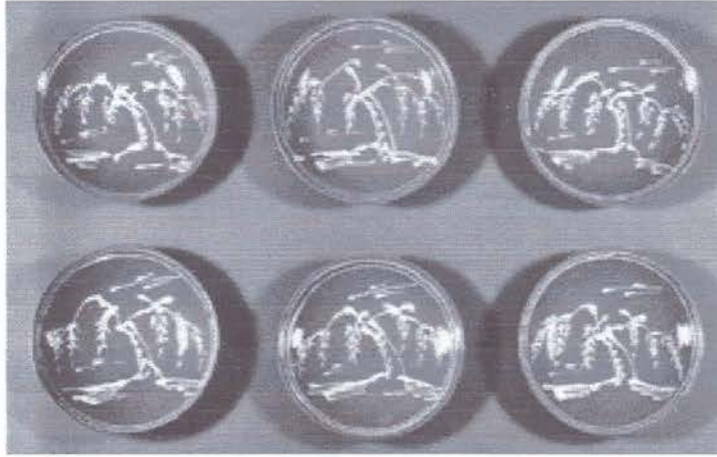
Resim 80. Shoji Hamada, Sır akıtma uygulaması.

1.7-Tomimoto Kenkichi

1912 yılında Bernard Leach'den etkilenecek seramik kariyerine başlamıştır. Büyük boyutlu ve ilginç işler yaparak, bitkileri pratik ifadelerle düzenlemiş, seramiklerine düşündürücü anlamlar kazandırmıştır. Bernard Leach ve Tomoto Kenkichi teknikleri ve yaratıcılıklarıyla bitki motiflerini değiştirerek kullanmışlardır. Akıtmalarını stonware üzerine bakır yeşili ve kahverengi ile, porselen üzerine ise mavi beyaz renkler kullanarak çalışmıştır. Porselen üzerine gümüş ve altın yıldız ile dekorlamalar da yapmıştır (Kenkichi, Crafts Gallery, The National Museum of Modern Art, Tokyo,1991).

Resim 83. Tomimoto Kenkichi, Porselen çamuru kullanılarak sıraltı mavi renk üzerine beyaz astar ile akıtılmış yabani üzümlü küp, 1925, 24,5x 24,2 cm.

Resim 84. Tomimoto Kenkichi, Stonware çamur kullanılarak, söğüt ağaçları astar akıtma uygulanmış tabaklar, 1934, 2,7x15,8 cm.

Resim 85. Tomimoto Kenkichi tarafından yapılmış astar akıtma ile çiçek motifleri uygulanmış, raku pişirimli kase, 1916, 7x21 cm.

1.8-Sam Haile

Leach'in öğrencisi olan Sam Haile Leach'in okulunda çömlekçilik alanındaki ilerlemenin yanı sıra çağdaş stillerde seramikler yapmıştır. Bu dönemde bu çağdaş stildeki modeller için oldukça fazla talep vardı. Endüstri özellikle İskandinavya'da bu alanda kendini göstermiştir. Bu seramik sanatçılarının faydalana bileceği bir başlangıç olarak görülüyordu. Sam Haile daha o zamanlar modern dekorlama stillerini çömlek dekorlamalarına getirmeye başlamıştı. Genç yaşta ölmesi onun bu ilerlemesini durdurmuş oldu (Watson, 1993, s.29).

Resim 86. Sam Haile, astar akıtmalı tabak, 1947.

1.9-William Newland

Leach'in çömlekçilik alanındaki ilerlemelerinin yanı sıra modern seramik sanatının ilerlemesine de katkıda bulunduğu ve 1950 yılında Picasso'nun Londra'da açtığı tamamen modern sanat stiline dönüşen eserleri genel olarak sanatların birer karışımının yapılabileceğini gösteriyordu. Bu karışım William Newland'ı etkilemişti ve sanat konusu olarak belirlemiştir. Bu dönemde astar akıtmalı seramikler yapmıştır (Watson, a.g.e., s.29).

Resim 87. William Newland, Kırmızı çamur üzerine beyaz astarlanmış ve koyu renkli astar ile akıtma uygulanmış horoz tasarımlı tabak, 66x46 cm.

1.10-Michael Cardew

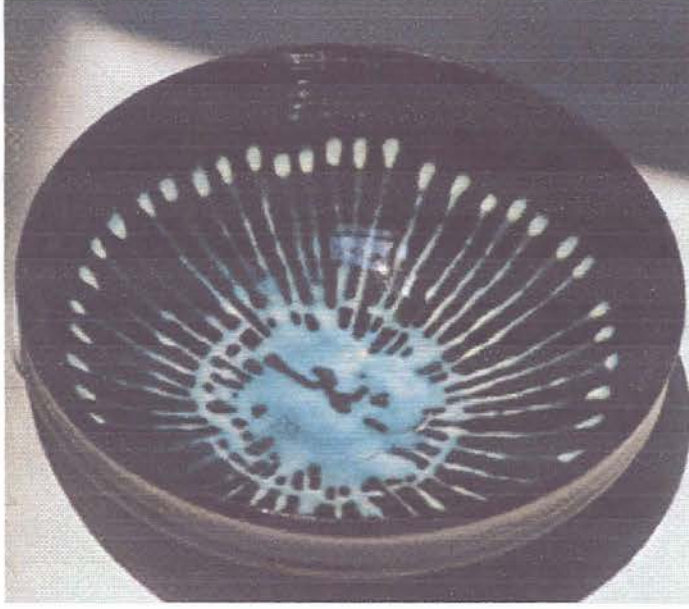
Leach'ın öğrencisi olan Michael Cardew (1901-1983) hayatı boyunca geleneksel çömlek sanatını yaşatmak için girişimlerde bulunmuştur. Leach'ın atölyesinde üç yıl geçirdikten sonra, Gloucestershire'da eski bir çömlek atölyesi olan Winchcombe'yi devralarak kendi atölyesini kurmuştur. Çiftlik olan, bu eski çömlek atölyesini tekrar faaliyete geçirmiştir. Cardew kullanım amaçlı yaptığı seramiklerini "çömlekçiler, halka özgü, faydalı, kullanışlı, içlerinden bir şeyler yiyilebilen çömlekler yapmalıdır" inancıyla düşük fiyata satmıştır. Seramiklerinin üzerine akıtmalarını canlı, zarif çizgilerle yaparak bu görkemli eserlerini bal sarısından kahverengine kadar farklı renkte sırlamıştır. Daha sonra, çömlek atölyesini Winchcombe'ni kendisinden etkilenecek yemek takımları yapan 1914 doğumlu Ray Finch'in idaresine bırakmıştır. Kendisi ise, Cornwall'daki Wendorf Bridge atölyesine taşınmıştır. 1934 doğumlu olan oğlu Seth Cardew Wendorf Bridge atölyesinde çalışmalarına devam etmektedir Michael Cardew astar akıtma tekniğini çömleklerinde mükemmel bir biçimde kullanmıştır (Freyberg, 1999, s.99).

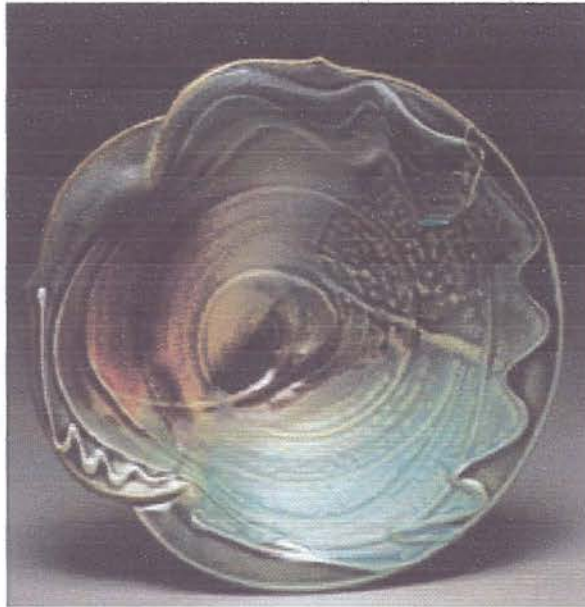
Resim 88. Michael Cardew, İnan ve Hindistan esintileri taşıyan, koyu renk zemin üzerine kontrast renkle astar akıtma yapılmış tabak.

Resim 89. Michael Cardew, Bernard Leach'in atölyesinde yapılmış astar akıtma, 1938, Yük.29,5 cm.

Resim 90. Kenneth Clark, Kase siyah astar ile astarlanarak opak beyaz sır ile akıtma yapılmış, 1060 °C parlak ve yüksek alkali içeren turkuvaz sırıla sırlanmıştır.

Resim 91. Steven Hill, Astar akıtma uygulanmış tabak.

Resim 94. Josie Walter, Kırmızı çamur üzerine fırça ve astar akıtma yöntemi uygulanmış tabak.

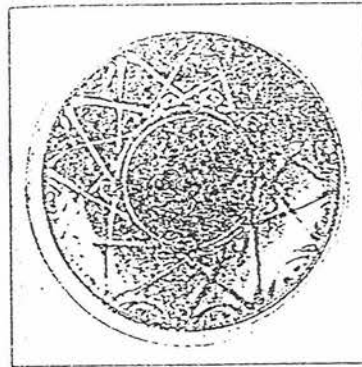
Resim 95. Josie Walter, Kırmızı çamur üzerine fırça ve astar akıtma yöntemi mutlu balıkların yüz ifadesi anlatmış tabak.

Resim 96. Carl Mc Connell, Kepçe ile astar akıtılarak yapılmış tuz sırlı ile sızılarak redüksiyon ortamında pişirilmiş tabak.

1.11-Peter Dick

Peter Dick'in seramikleri için Michael Casson şöyle demiştir. Bu güzel akıtma dekorunu yalnızca birkaç çömlekçinin gerçek duygu ve inançla uygulayabiliyor olmasının nedeni, endüstri öncesinde köylü geleneklerini anlatmaktadır. Yorkshire'da yaşayan Peter Dick bu birkaç istisnadan biridir (Casson, a.g.e., s.75).

Resim 97. Peter Dick, Astar akıtma yöntemiyle, yüksek ısıli ağaç pişirme uygulanmış toprak tabak.

1.12-Mary Wondrausch

Günümüzde astar akıtma uygulayan sanatçıların önde gelen isimlerinden biridir. Bu dönemdeki en iyi örnekler Wondrausch tarafından yapılanlardır. Wondrausch'un astar akıtma için görüşü şöyledir. Halk sanatları ve politik karikatürlerin gücüyle yakın ve sağlam bir ilişkisi olmasına rağmen astar akıtma ile dekorlamanın simgesel olması gerekmemektedir (Freyberg, a.g.e., s.101).

Resim 98. Mary Wondrausch, Astar akıtma uygulaması.

İngiliz astar çömlekçisi olarak bilinen Mary Wondrausch genellikle eserlerinde nikah ve vaftiz törenlerini canlandırmıştır.

Resim 99. Mary Wondrausch, Kralın Düğünü konu alan tabak, Thomast Toft ve o dönem sanatçıların işlerinden etkilenerak astar akıtma uygulanarak yapılmıştır. Bal rengi sırla sırlanmış, 41cm. çap.

Resim 100. Mary Wondrausch, Bitki motifleri konu alınarak koyu renk astarla astarlanmış zemin üzerine kontrast renklerle astar akıtma uygulanmış, tabak ve bardaklar.

1.13-Ichiro Kimura

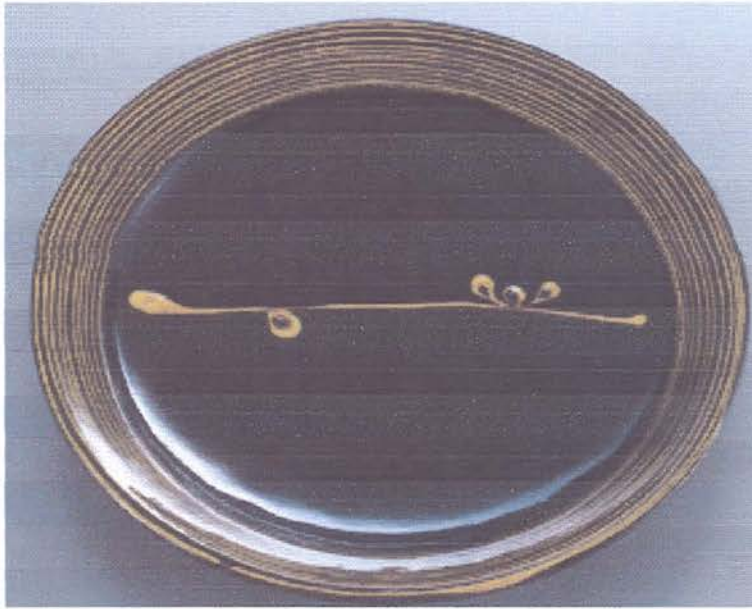
1915 yılında Japonya'nın Mashiko kasabasında doğmuştur. Seramik sanatına ilk kez yüksek okulda öğrenciyken ilgi duymaya başlamıştır. Mezun olduktan sonra Shoji Hamada'nın atölyesini sık sık ziyaret etmeye başlayarak, atölyede farklı teknikler öğrenmiş ve bu teknikleri uygulamıştır. 1937 yılında Ministry of Commerce and Industry's Kyoto Laboratory of Ceramic'e üye olmuştur. Böylelikle seramik sanatıyla ciddi olarak çalışmaya başlamış ve daha sonraları ise bağımsız olarak seramikle uğraşmıştır. Farklı yerlerde sergiler açmıştır. Shoji Hamada'dan etkilendiği için bunu işlerine yansıtmıştır. Kimura seramiklerinde genellikle akitma dekoru, çamur mozaik ve inlay tekniklerini uygulamıştır. Yapmış olduğu çalışmalarını genellikle kırmızı, bakır renkli sırlar ile sırlamış ve bunun yanı sıra çeşitli sırlarda kullanmıştır. Kimura yirminci yüzyılda hayata gözlerini yummuştur (Ichiro, Mashiko Gallery, 1998, s.3).

Resim 103. Ichiro Kimura, Koyu renk astarla astarlanmış zemin üzerine sarı renkle astar akıtma yapılmış, amber sırlı, tabak seti, 1937, 3,8x19x19 cm.

Resim 104. Ichiro Kimura, Kahverengi astarla akıtma yapılmış, sarı renk sırla sırlanmış sürahi, 1961, 31x14,5x13,5 cm.

Resim 105. Ichiro Kimura, Koyu renk zemin üzerine sarı renkli sırla akıtma yapılmış, bitki desenli, tabak, 1959.

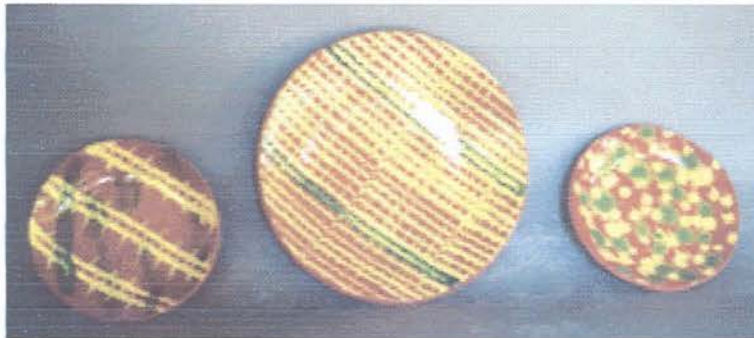
Resim 108. Ichiro Kimura, Sarı sır ile akıtma yapılmış, bitki desenli, sürahi, 1964, 19,5x12x12 cm.

1.15-Lester Breininger

Lester Breininger Pensilvanyalı bir Alman vatandaşıdır. Pensilvanyalı Alman'lar 1700 yıllarda Amerika'nın Wisconcion, Ohio ve Robesonیا bölgelerine gelerek seramik atölyeleri açmışlardır. Lester Breininger'in ailesi de bu dönemde göç etmiştir. Lester ve eşi Barbara, Robesonیا bölgesinde seramik atölyesi açarak seramiklerin üzerine akıtma dekorlu ve sgraffito yöntemini uygulamaktadırlar. Breininger bu yöntemleri kullanarak etkili eserler vermektedir (Breininger Workshop Catalog, 2000).

Resim 111. Lester Breininger, Astar akıtma ve sgraffito dekorlu seramik tabaklar.

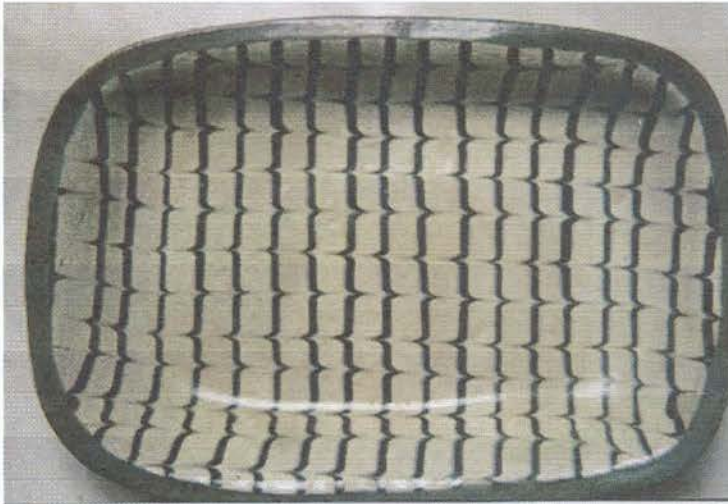
Resim 112. Lester Breininger, Astar akıtmalı seramik tabaklar.

1.16-Funaki Kenji

Funaki Kenji 70 yaşında Japon seramik sanatçısıdır. Seramikleri sol eli ile yapmaktadır.1988- 1992 yılları arasında Japonya'da açmış olduğu seramik sergisinden sonra seramik yapmayı bırakmıştır (Aoyama Green Gallery, 2000).

Resim 115. Funaki Kenji, Astar akıtmalı seramik tabak.

Resim 116. Funaki Kenji, Astar akıtmalı seramik tabak.

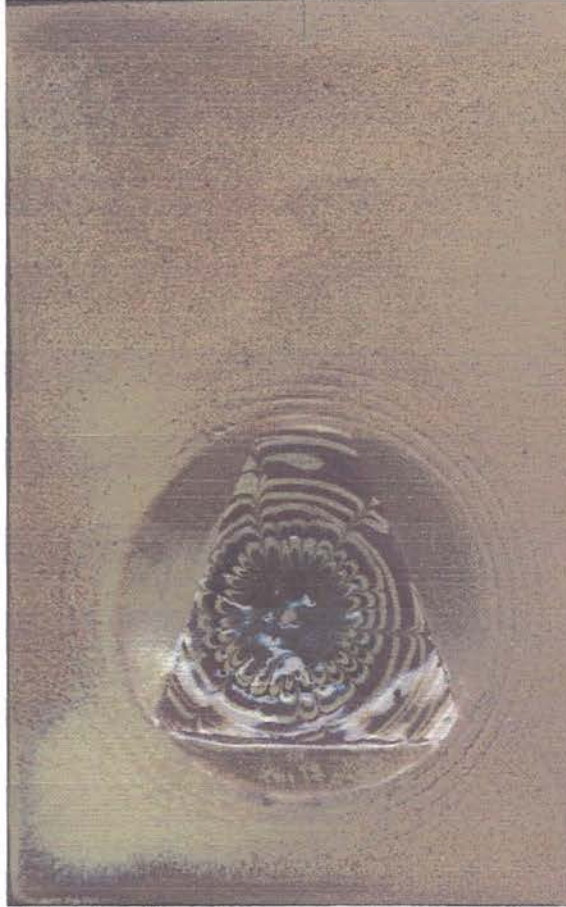
2-AKITMA DEKORU İLE YAPILAN ÇALIŞMALAR

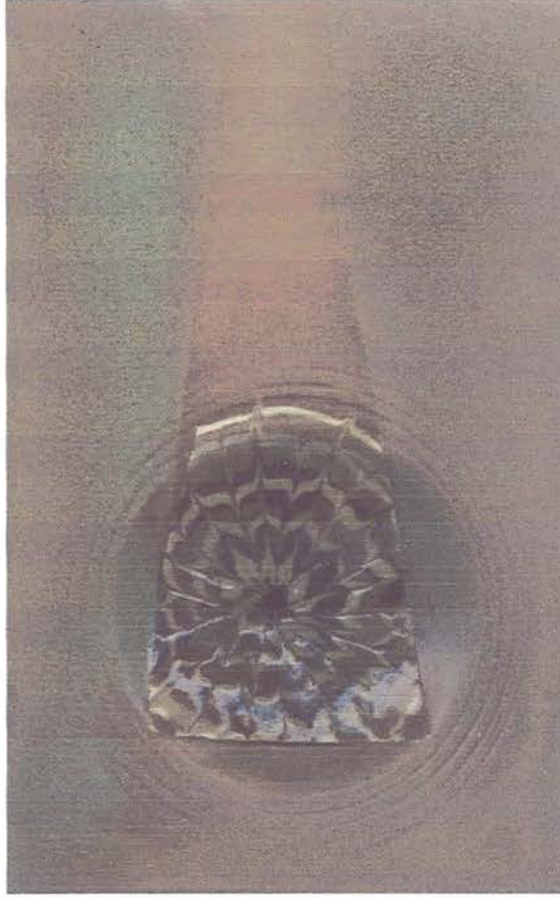
Resim 119. Akıtma dekoru ile yapılan üç boyutlu çalışma, 55 cm, 1999.

Resim 120. Akıtma dekoru ile yapılan üç boyutlu çalışma, 50 cm, 1999.

Resim 121. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C° , 16x25 cm, 2001.

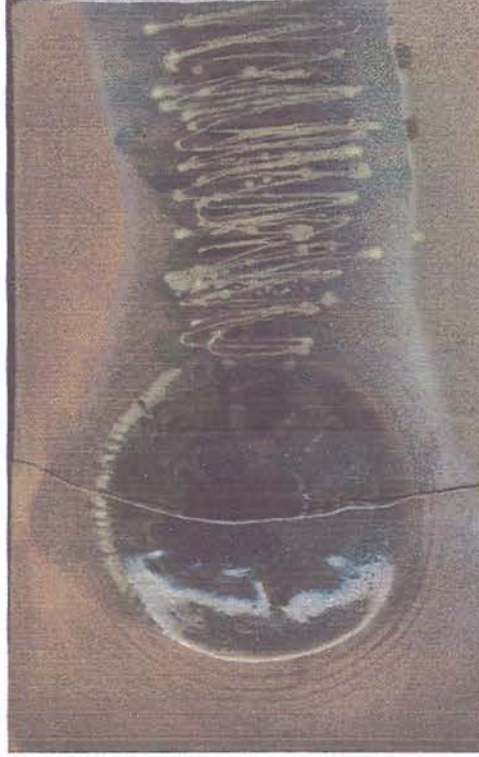
Resim 123. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C° , 16x25 cm, 2001.

Resim 125. Bisküvi pişirimi yapılmış form üzerine akıtma dekoru uygulanan çalışma, 1150 C°, 18x26cm, 2001.

Resim 126. Bisküvi pişirimi yapılmış form üzerine akıtma dekoru uygulanan çalışma, 1150 C°, 34,5x22 cm, 2001.

Resim 127. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C°, 16x25 cm, 2001.

Resim 128. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C°, 40x25 cm, 2001.

Resim 129. Kırmızı döküm çamuru üzerine akıtma dekoru ile yapılan çalışma, 1150 C°,15x22 cm, 2001.

oluşan olumsuz koşullara ve bu tekniğin zorluklarına rağmen bir çok görkemli eserler seramik dünyasına kazandırılmıştır. Fakat 19. yy'da endüstri devriminin başlamasıyla el sanatlarına olan ilgi azalmıştır. 19. yy'da akitma dekorunun sona ermesinin iki temel nedeni olabilir. Birincisi modanın değişmesi, ikincisi ise, II Charles'in 1660 yılında Fransa'dan getirdiği Wedgwood'un Etruria işlerinin, yoğun olarak üretilmeye başlayarak, insanların el sanatlarına olan ilgilerinin azalmasıdır. Fakat 20 yy.'ın başlarında endüstri devrimine karşı kurulan Arts and Crafts ve ardından Bauhaus akımlarıyla elsanatları tekrar canlandırılmaya başlanmıştır. Bu akımın öncülerinden Bernard Leach ve Hamada'nın Cornwall'de St Ives'te kurdukları seramik atölyesi ile batı çömlekçiliğinin köklerini bulmak için yaptıkları araştırmalar sonucunda, kuş tüyü ile yapılmış eski İngiliz eserlerine rastlamışlardır. Eski İngiliz eserlerinin nasıl yapıldığı konusunda araştırmalar yapan Bernard Leach ve Hamada akitma dekoru ile seramik formlar üretmişlerdir. Bu atölyede Leach'in ilk öğrencileri olan Michael Cardew, David Leach, Sam Haile, William Newland gibi sanatçılar da bu dönemde akitma dekoru çalışmışlardır.

Bu dönemler içerisinde ise astar akitma 15.-20. yy arasında Batı Avrupa ülkelerinde de görülmektedir. Bulgaristan ve Yunanistan'da halk çömlekçileri diye bilinen atölyelerde günlük kullanım eşyaları yapılmış ve estetik bir anlam kazandırmak için ürünlerin üzerlerine akitma dekoru uygulanmıştır. Bulgaristan ve Yunanistan'a savaş sırasında olan saldırılar nedeni ile bu bölgelerdeki çömlekçilerden 18. yy sonlarında Anadolu'ya göçenler olmuştur. Anadolu'da Marmara ve İç Anadolu bölgesine yerleşen göçmen çömlekçiler, çömleklerin üzerlerinde kullandıkları akitma dekorunu yaygın olarak bölgelerde de kullanmışlardır. 18. yy sonlarında Bilecik'in Kınık köyündeki seramiklerde ve Çanakkale seramiklerinde görülen akitma dekoru ilerleyen dönemlerde Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesi ve Gediz'in Hacibaba köyündeki seramiklerde görülmüştür. 1950'li yıllarında bu bölgelerde yapılan akitma dekorlu şeffaf sırlı saksılar Anadolu'da ki tüm evlerin bahçelerinde ve pencerelerinde görülmüştür. 1975 yılından itibaren plastik saksıların üretime geçmesi ve kullanılmaya başlaması ile akitma dekorlu saksılar popülerliğini yitirmiştir. Bu nedenden dolayı akitma dekoru duraklama dönemine girerek belli bir dönem üretimi durmuştur. Çömlekçiler akitma dekorunu farklı ürünler üzerinde uygulayarak yeni arayışlar

içerisine girmişlerdir. Yeni arayış akıtma dekoru için tekrar gündeme gelmesini sağlamıştır. Artık akıtma dekoru süs eşyalarında ve kullanım amaçlı yapılan ürünler üzerinde kendisini göstermiştir. 1997-1998 yıllarına kadar akıtma dekoru artık evlerin bahçelerinde ve pencerelerdeki saksılarda değil, iç mekanlarda daha çok görülmüştür. 1998 yılından sonra, Anadolu'da 120 yıldır yoğun bir biçimde üretilen ve görülen akıtma dekorlu ürünlerin sayısı gün geçtikçe teknolojinin sunduğu yeni malzemelerin çoğalması ve pazarlama sorunlarından dolayı duraklama dönemine tekrar girmiştir. Günümüze gelindiğinde ise, atölyelerde akıtma dekorlu ürünlerin üretimi nadir olarak görülmektedir. Puarın içerisine doldurulan astarın ürün üzerindeki doğal akışı yerine, puarların içerisine tutkal doldurarak akıtmalar yapılmaktadır. Ürünlerin üzerine tutkalla akıtılan ve seramik dekorlama yöntemleri ile ilgisi olmayan bu uygulama daha sonra sentetik boylarla farklı renklerle boyanmaktadır. Boyanan bu ürünler, pazarlarda akıtma dekorlu ürünlerin yerini alarak kendilerine alan oluşturmuştur. Tutkal ile yapılan bu süslemeler ürünleri, seramikten ve seramik dekorlama yöntemlerinden uzaklaştırmaktadır. Ne yazık ki bu ürünler pazara bol miktarda sürüldüğü ve ucuz olduğu için halkın belli bir kesimi tarafından tercih edilmektedir. Bunun sonucu olarak da gerçek estetik değeri olan ve seramik kültürümüzde önemli bir yeri olan geleneksel çömlekçilik ile birlikte akıtma dekorlarının kaybolmasına neden olmaktadır. Ülkemizdeki seramik sanatçılarımız ise, akıtma dekoru ile ilgili seramik çalışmalarına fazla yönelmemişlerdir. Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş olan akıtma dekorları, gerek atölyelerin, gerek sanatçıların gerekse büyük işletmelerin yapacakları araştırmalar ve destekler sonucu yeniden canlandırma çalışmalarına başlaması gerekmektedir. Uzun bir geçmişe sahip olan akıtma dekorlarını, atölyelerde üretilen ürünlerde, sanatsal çalışmalarda kullanımı başlanarak tekrar canlandırılmalıdır. Bu girişimle kültürel mirasımıza sahip çıkılacak ve bu dekorların gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olunacaktır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Mine. **Seramik Yüzey Değerlendirmesinde Ajur Yöntemi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1999.

ARCASOY, Ateş. **Seramik Teknolojisi**, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No.1, İstanbul, 1983.

Aoyama Green Gallery, Japonya, 2000.

AYTA, Tülin. **Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri**, İstanbul, 1976.

AYTA, Tülin. **Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi**, Şubat, 1985.

BROWN, Leslie. **Decorative Technigues**, Williamsburg Decorative Arts Series, Canada, 1993.

BIRKS, Tony. **Pottery**, Pan Books Ltd., London, 1979.

Bilecik Tanıtma Rehberi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Cihan Matbaacılık A.Ş. İstanbul, 1986.

Bilecik 1973 İl Yıllığı: Cumhuriyetin 50. Yılında T.C Bilecik İli Pazaryeri İlçesi İlköğretim Müdürlüğü; Pazaryeri Kınık köyü çanak ve çömlekçiler derneği, 1973.

Breininger Workshop Catalog, Amerika 2000.

CASSON, Michael. **The Craft Of The Pottery**, Apratical Guide To Making Pottery, 1979.

CLARK, Kenneth. **The Potter's Manual**, Macdonald, Co (Publishers) Ltd.,

London, 1993.

CHARLESTON, Robert. **World Ceramics**, Hamlyn, London, 1981.

COOPER, Emmanuel. **Seramik ve Çömlekçilik**, Çeviren: Ömür Bakırer. Remzi
Kitap evi, 1978.

COLBECK, John. **Dekorationstecniken**, Beim Töpfern, Kunsthand-werkl Gestaltenvon
Oberflächen, Berlin 1987.

COUNTS, Charles. **Pottery Workshop**, New York, 1976.

COSENTINO, Peter. **The Encyclopedia of Pottery Techniques** **Headline**, London,
1996.

Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine **March, April, 1993.**

Crafts The Decorative and Applied Arts Magazine **September-October,**
1993.

ÇAKI, Muammer. **Neolitik Dönemden İlk Çağa Seramiğin Kültürel Bir Nesne**
Olarak İnsan Yaşamındaki Yeri, Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 1999.

ÇOBANLI, Zehra. **Seramik Astarları**, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi,
Yayın No:15, Eskişehir, 1996.

ÇOBANLI, Zehra. **Bir Araştırma**, Sakarya Gazetesi, 1986.

European Ceramic Art from the end of the Middle Ages to About 1815, A
Dictionary of Factories Artists, Technical Terms Et Cetera, 1977.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997.

FREYBERG, Annabel. **Ceramics For The Home**, King Publishing, London, 1999.

GLEEN, C. **Nelson Ceramics A Potter's Hand Book**, Holt, Rinehart and Winston, London, 1984.

GODDEN, A. **British Pottery and Porcelain Geoffrey**, London, 1980.

Günaydın Gazetesi, Marmara Bölge Özel Gazete, 3 Eylül, 1990.

GÜNER Yüksel. **Seramik**, İstanbul, 1987.

GÜNER, Güngör. **Anadolu'da Yaşamakta Olan İkel Çömlekçilik**, Ak Yayınları, Kültür Serisi, İstanbul, 1988.

HARVEY, David. **İmaginative Pottery**, A& C Blok Publishers Ltd., Second Edition London, 1983.

HONEY, W.B. **European Ceramic Art, A Dictionary Of Factories, Artist, Technical Terms**, etc, Faber and Faber Limited, London, 1977.

ICHIRO, Kimura. **The Tougei Messe Mashiko Gallery**, Mashiko, 1998.

KENKICHI; Tomimoto. **Crafts Gallery The National Museum of Modern Art**, Tokyo, 1991.

Keramik Magazin, Das Magazin für Kreative Keramik, April, 1992.

KUBAT, Şenol. **İkel Kınık Fırını**, Basılmamış Yük. Lis. Tezi, Eskişehir, 1993.

Kütahya Tanıtma Rehberi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Cihan Matbaacılık A.Ş. İstanbul, 1984.

LEACH, Bernard. **A Potters Book**, Londra, 1976.

- MARTZ, Karl. **Ceramic Projects, The American Ceramics Society**, Westerville, Ohio Publishers Of Ceramics Monthly Magazine, 1996.
- MCKEE, Charles. **Ceramic Handbook, A Guide to Glaze Calculation, Materials and Processes**, San Francisco State University Publishing Company, 1984.
- ONTAYAKI, **The Toge Messe Mashiko Gallery**, Japonya, 2000.
- OSBERNE, **The Oxford Companion To The Decorative Arts**, Edited by Harold 1985.
- ÖNEY, Gönül. **Anadolu Selçuklu Mimarisinde El Sanatları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın no:185 Sanat Dizisi : 33 , Ankara, 1978.
- ÖZEN Ayşegül. **Ege Bölgesinde Bazı Çömlek Üretim Yerlerinde Çömlekçiliğimiz**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1992.
- RADO, Paul. **The Technology Of Pottery**, Pergaman Press, Oxford, New York, Beijing, Frankfurt, Sao Paulo, Sydney, Tokyo, Toronto, Second Edition, 1988.
- Sadberk Hanım Müzesi**, İstanbul, 1989.
- SHAFER, Thomas. **Pottery Decoration**, Watson-Guption Publications, New York, 1976.
- SELLERS, Thomas. **Ceramic Projects, The American Ceramics Society**, Westerville, Ohio Publishers Of Ceramics Monthly Magazine, 1996.
- SEVİM, Sibel. **Elek Baskı ve Çıkartma Tekniği Kullanarak Seramik Yüzeylerde Pekişmiş Astar Uygulamaları**, Basılmamış Yük. Lis. Tezi, Eskişehir, 1991.
- SEVİM, Sibel. **Kıvık Çömlekçiliği**, Art Decor, Ocak, 1999.

SEVİM, S.Sibel. **Seramik Formlarda Renk Ve Kompozisyon Açısından Dekor İlişkisi**, *Seramik Dünyası*, Ekim Sayı 3, 1995.

SÖZEN, Metin.TANYELİ, Uğur. **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, 1992.

TAÇYILDIZ; Ensar. **Mustafakemalpaşa Çömlekçi Kilinin Döküm Çamurlarında Kullanılabilirliğinin Araştırılması**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2000.

TÜREDİ ÖZEN, Ayşegül. **Hacıbaba Köyünün Son Çömlekçisi**, *Anadolu Sanat Dergisi*, Sayı 9, Eskişehir, Mart, 1999.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1992

WATSON, Oliver. **Twentieth Century British Ceramics**, in The Victoria and Albert Museum Collection Published, 1993.

WONDRAUSCH, Mary. **Mary Wondrausch on Slipware**, London, 1986

YALMAN, Bedri. **İlgi Dergisi**, Sayı:44, Apa Ofset Basımevi, İstanbul 1986.

YILMABAŞAR, Jale. **Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1980.